

Nr. 20/21/22.

SÕDUR

26/V. 1928.a.

X. aastakäik.

Noorus,
Vabadus,
Iseseisvus!

Wallconsins'i maali järele.

A.-S. „SILVA”

Tallinn,

Merepuiestee 17.

Telegr. address: „SILVA—TALLINN“

Telefonid: kontoris 9-29 ja 12-80,
kaupluses 18-09 ja 21-37
metsaosakonnas 13-20 ja 21-39.

Igasuguste põllutööriistade ja masinate ladu ja müük.

Igasuguste ehitusmaterjalide, nagu palkide, laudade, lutia, tsemendi, gipsi, katusepapi, katusepleki, igat sorti raua, raudtalade, Rootsi shamo tikivide, naelte jne.

ladu ja müük.

Igasuguste metsamaterjalide ost, ümbertöötamine, müük ja eksport.

Igasuguste naftasaaduste ladu ja müük. „SHELL“ bensiini ja õlide ainuesitus Eestis.

Amerika „McCormick'u“ mootorite, viljaniitjate, heinaniitjate ja teiste põllutööriistade ainuesitus Eestis.

Ameerika „FIRESTONE“ autokummide ladu ja müük.

Mmeerika „STUDEBAKER autode ainuesitus Eestis.

Metallide kokkukeete vahendi „FERRO-CYANI“ ainuesitus Eestis, Lätis ja Leedus.

Oma ülituntud

peenemaitselisi ja kõrges headuses

tubakaid: paberosse:

Delhi Privat.	1/8 n. kr.	1.50	Sultan	20 tk.	50 s.
Delhi Extra	1/8 „ „	1.25	Extra tellitud nr. 8	20 „	40 „
Delhi 800	1/8 „ „	1 00	Eva	20 „	35 „
Delhi 640	1/8 „ „	—80	Leda	20 „	25 „
Paabu	1/8 „ „	—75	Panorama	20 „	25 „
Paabu	1/8 „ „	—60	Asta	20 „	25 „
Paabu	1/8 „ „	—50	Tuju	25 „	15 „
Patent	1/8 „ „	—65	Sport	25 „	15 „
Patent	1/8 „ „	—50	Kull	20 „	10 „

Soovitab

O-ü. „Tubak“.

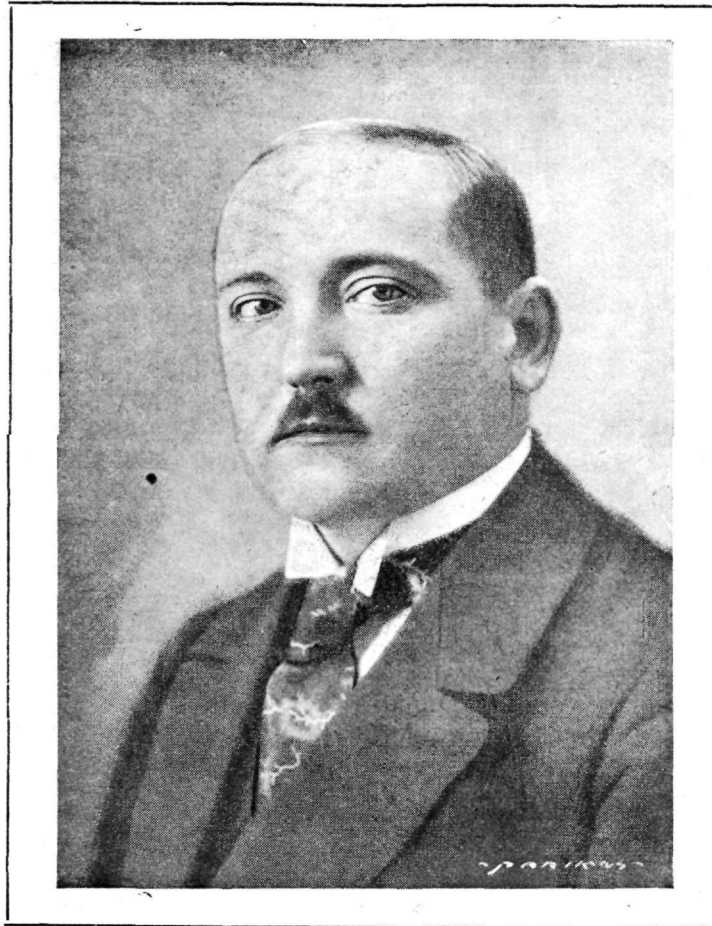
Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 20/21/22.

Laupäeval, 26. mail 1928.

X aastakäik.

*Alfred Mõis,
Kaitseminister,*

Sõjalise õppuse puhul kesk- ja kutsekoolides.

N. Reek.

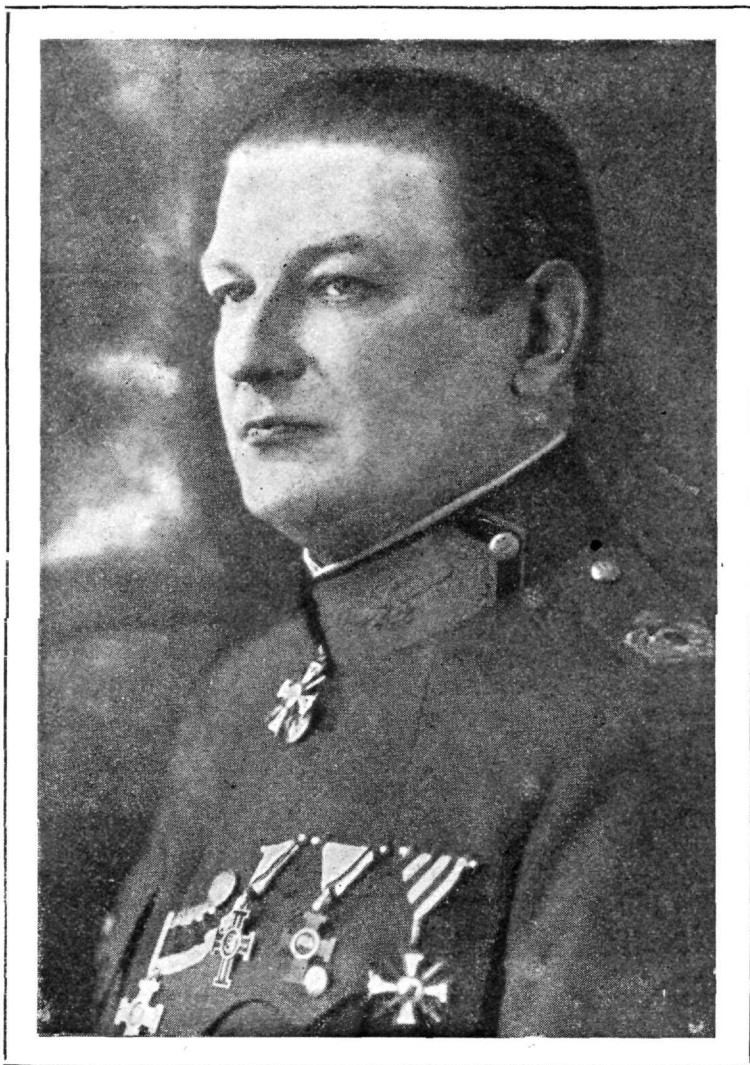
Noored kodukaitsjad!

Käesoleval õppeaastal Teie harilik koolitöö esimest korda lõpeb erilise õppusega, — nimelt sõjalise õppusega.

Teie tutvumise selle õppusega juba talvel, paralleelselt teiste õppealadega. Suvise õppuse

Kuid Teie harjusite sellega kiiresti.

Teie kodunesite uue õppealaga ruttu ning esimene samm näitas, et selle astumine ei olnudki nii raske kui esialgul näis. Mul on põhiarvata, et uus õppeala on võitnud ühtlasi Teie poolehoidu ning Teil on juba tekkinud teatud usaldus tema vastu.

*Kindralstaabi kindral-major N. REEK,
Sõjaminister.*

eesmärgiks on jätkata ning süvendada talvist tööd. Talvel astusite esimese sammu sõjalise kasvatus ja õppuse alal. See samm oli Teile täieliseks uudiseks. Teie püüdisite kokku küsimustega ja tegevustega, milledega seniajani ei olnud tegemist teinud kunagi. Õppuste ajal Teilt sageli nõuti seda, mis esimesel silmapilgul võis paista veidi võõrana. Erilised võtted seisangus ja liikumisel, erilised nõuded ülalpidamises, tegevused maastikul relvaga ja relvata — kõik see oli ju Teile terra incognita.

Ühtlasi Teile on selgunud vähemalt osaliselt, milleks see oli tarvilik, et sõjalist kasvatust ja õppust hakati teostama ka koolides.

Arvan, igaüks Teist on juba veendunud, et see sündis mitte selleks, et kellegile meeldiks sõda ja asjata relvade täristamine.

Eestil ei ole põhjusi sõjaks ei ühegi naabriga. Eesti on saanud kätte selle, mida ta on soovinud.

Eesti rahvas tahab seega elada rahus ning rahus ehitada üles oma kodu.

Oleme täiesti teadlikud selles, et Eesti rahva hea käekäigu aluseks võib olla ainult loov töö rahu ajal.

Kuid, noored, pidage meeles, et igavese rahu aeg maailma ei ole veel saabunud!

On olemas rahvaid, kes oma püüetes ei austa veel teiste rahvaste eluõigusi.

Seepärast, mida rohkem suudame luua väärtusi oma kodus, seda enam peame olema valmis kaitsma oma kodu, kui tahame ise maitsta oma töö vilja.

Eesti noorsugu on pidanud alati kalliks oma kodumaad.

Ajalooliste kangelaste eeskujul ta tõttas kaitsma oma kodu ka Vabadussõjas Narva, Võru ja Petseri alla.

Paljude koolide seinu ehivad langenud kangelaste pildid.

Meie tuleviku ideaal on: minimum langenuid kodu kaitsmisel, vaid sunnime langema vaenlast. Iga eesti sõdur peab püsima vähemalt kümne vastase vastu.

Seda saavutame, kui oskame kaitsta oma kodu.

Miks väikese Shveitsi jalavägi suutis võita suure Austria, kattes oma nime suremata kuulsusega. Ainult sellepärast, et ta omas tuhandeid osavaid kütte, kes hästi varjatud laskekohtadelt hävitasid oma vastase, jäädes ise tabamatuks.

Heaks kütiks võib saada ainult pikaajalise järjekindla harjutamisega. Sellest on aru saadud kõikides Lääne-Euroopa riikides ning, näiteks, koguni niisugune rahvas nagu Rootsi, kes oma geograafilise asendi tõttu ei pruugi õieti midagi kartagi, omab 100.000 esimese klassi kütte, kelledest suur protsent on õpilasi.

Meil suur osa kesk- ja kutsekoolide õpilasi kaitsvaks valmistatakse ette mitte harilikkuks kodukaitsjateks rivis vaid nooremateks juhtideks — allohvitserideks ja reserv-ohvitserideks. Noo-

rema juhi ülesanded on suured. Et neid omandada enam-vähemgi põhjalikult praeguse lühikese teenistuse aja jooksul kaitsväs, selleks noor peab olema juba osaliselt ette valmistatud enne kaitsväs-teenistusse astumist. See, mida lähete läbi koolides, ei korrata enam kaitsväs, vaid kaitsväs algate tööd sealt, kus peatusite koolides.

Peale eeltoodu sõjaline kasvatus koolides annab Teile palju seda, mis võib Teile olla kasulik Teile igapäevase töö juures. Sõjaline kasvatus arendab püsivust ja järjekindlust, enese üle valitsemist, distsipliini, tahtmist, oskust tegutseda maastikul. Kiiresti orienteeruda ja kasutada kaarti, kehalist osavust, kiirust jne. Kõik need omadused ja oskused on ülitarvilikud igapäevases elus ning kodanik, kes neid omab, jõuab elus edasi rutemini kui see, kel nad puuduvad.

Seega sõjaline kasvatus ja õppus koolides on kasulik kodanikule, ühiskonnale ja riigile ning ei ole ainustki põhjust, mis võiks takistada tema edukat arenemist koolides.

Noored kodukaitsjad! Vabadussõjas, kus terve Eesti oli väljas oma olemasolu eest, Teile olite veel lapsed. Teid kaitsesid siis Teile isad, vennad ja sugulased. Nüüd vabadussõjaaegsete tegelaste päid on katmas hallid juuksed. Nende jõud on raugemas. On kätte jõudmas aeg, kus Teile noored — meie rahva tulevik ja lootus — peate kaitsma meid — endiseid tegelasi.

Oma ülesannete täitmiseks vajate oskusi, mida omandate õppustel.

Teie esimesed sammud sõjalise kasvatus ja õppuse alal on olnud edukad.

Järgnev suvine töö toob endaga kaasa uusi järjekordseid ülesandeid. Ei ole kahtlust, et Teile saate üle veel paremini kui talvel, sest olete nüüd juba kogunud oma töös.

Noored kodukaitsjad, teadke, et Teile suurt tööd sõjalise kasvatus ja õppuse alal jälgib eriline huviga kaitsvägi. Kaitsväe nimel soovin teie tööle palju õnne ja kordaminekut.

Juhendid sõjalise õppuse korraldamiseks kesk- ja kutsekoolide õpilastele 1928 a. suvel.

§ 1. Sõjaline õppus 1928. a. suvel korraldatakse 30. maist kuni 9. juunini, mõlemad kuupäevad sisse arvatud, kõikide nende keskkoolide III, IV, V ja VI klassidele ja kutsekoolidele II ja III klassidele, kus teostati sõjalist õppust 1927./28. õppeaastal.

§ 2. Suvine sõjaline õppus kuulub koolide hariliku õppetöö hulka. Õppusest on kohustatud osa võtma kõik § 1 tähendatud kesk- ja kutsekoolide klasside mees-õpilased, välja arvatud need, kes on vabastatud sellest õppusest kooliarstide poolt.

§ 3. Viimaste klasside õpilased võtavad osa õppustest üldistel alustel teiste klassidega. Pedagoogika nõukogude otsused koolide lõpetamise kohta antakse teada õpilastele pärast sõjalise õppuse lõppu.

§ 4. Sõjaline õppus suvel teostatakse koolide lähemas ümbruskonnas sarnaselt, et õpilased võiksid asuda oma harilikkudes korterites. Toitmine õppuste ajal sünnib õpilaste eneste kulul.

§ 5. Õppuste läbiviimiseks õpilastest moodustatakse kompaniid, rühmad ja jaod, võimalikult niiviisi, et ühe ja sama kooli ning ühe ja sama klassi õpilased kuuluksid tervelt ühe üksuse (jao, rühma, kompanii) koosseisu.

§ 6. Sõjalist õppust suvel teostavad sõjalise õppuse instruktorid. Sõjalise õppuse instruktorite abiks määratakse sõjaministri korraldusel kaitsväest tarviline arv abinstruktoore, peaaegselt ohvitseride, sõjakooli vanema kursuse kadettide, aspirantide kursused lõpetanute ning

keskkooli- ja kõrgema haridusega allohvitseride hulgast.

Kindralstaabi kindral-majoor J. TÕRVAND,
Kindralstaabi ülem.

§ 7. Õppuse juhtimiseks ja ühtlustamiseks määratakse sõjainistri korraldusel:

- õppuse üldjuhataja;
- õppuse juhatajad igas diviisi piirkonnas.

§ 8 Õppuse ajal õpilased alluvad õppuse juhatajale, instruktoritele ja abiinstruktoritele samadel alustel, kui talvel allusid sõjalise õppuse instruktoritele. Õppuse ajal õpilastelt tuleb nõuda: täielikku tähelepanu, täpset komandode ja käskude täitmist, kiirust ja hoogsust kõikide võtete ja tegevuste täitmisel.

§ 9. Sõjaline õppus teostatakse käesolevatele juhenditele juurelisatud „Õppekava“ järel. Juhendite ja õppekava alusel kokkuseatavad üksikasjalised kavad kinnitab õppuse üldjuhataja.

Õpilastega, kes on võtnud osa õppustest kaitseliidus ning selletõttu on rohkem edasi jõudnud, sõjaline õppus teostatakse erikavade alusel, mis kinnitab kindralstaabi ülem.

§ 10. Kaitseväest määratud abiinstruktorite ettevalmistamine õppusteks viiakse läbi õppuse üldjuhataja üldisel juhatusel sarnaselt, et kõik õppetööd õppekavade järel oleksid abiinstruktoritega läbi võetud enne õppuste algust.

§ 11. Õppuse teostamisel tuleb arvestada ilmastiku tingimustega niivõrra, kui see ei takista õppusteks ette nähtud kava läbiviimist.

§ 12. Esimese abi andmiseks õnnetuste puhul õppekohtades peab olema käepärast sanitaar-personaal vastavate abinõudega.

J. Tõrvand,

Kindralstaabi kindral-majoor,
Kindralstaabi ülem.

A. Traksmann,

kolonel-leitnant,
Kindralstaabi VI osak
ülema k. t.

Koolimeeste arvamisi sõjalisest õppusest koolides.

K. Vilhelmsen, Narva Ühiskommertsgümnaasiumi juhataja.

Sõjaline õppus algas Narva Ühiskommertsgümnaasiumis möödalinud sügisel. Õpilased olid jaotatud 3. gruppi. Igas grupis oli 15—20 õpilast. Sõjaline õppus on minu arvamusel koolile kasu toonud, mingisuguseid takistusi koolitöös nähtavale ei tulnud. Õpilased töötasid suure vaimustusega. Õppeainete läbivõtmine mõjus kaasa üldisele arenemisele ja kehalisele kasvatusel. Tunnid olid huvitavad, distsipliin oli hea. Sõjalise õppuse instruktor näitas üles suurt taktitunnet ja nähtavasti tunneb noorte hingeelu. Ka noored hindavad nende juures tehtud tööd, saavad aru

kiire otsustamise ja tegutsemise tarvidusest ja õpivad lühidalt, asjalikult kõnelema. Tuleb aga tähendada, et ühiskoolis, nagu meil, oleks soovitatav, et tütarlapsed sel ajal, kui poisid sõjaväelisel õppusel, ka omalt poolt saaks õppust kehalises kasvatuses, haigete eest hooldamises ja esimese abi andmises. Seda küsimust peaks naiskaitseliit arutusele võtma; sest mõned õpetajad ei tööta heameelega poole klassiga, seda enam, et tütarlapsed mõnes aines tugevamad on kui poisid, näiteks: keeltes, ajaloo jne.

Kas sõjalise õppuse poolt või vastu?

„Sõdurile“ kirjutanud N. Kann, Tallinna reaalgümnaasiumi direktor.

Sõjaväelise õppuse vastu koolis on tõstetud häält sotsialistlikkudes ja kommunistlikkudes ringkondades. Seal on kõneldud sellest, et koolis militariseeritakse kooliõpilasi, kuna neid tuleks kasvatada ses vaimus, et nad oleksid vaenulikud sõjale ja muutuksid rahuapostliteks.

Skoutide peavanemana olen ma niisama, kui sotsialistlikud rahumõtte levitajad selle poolt, et õpilastele juba koolieas seletataks, kui hävitav ja hukkamõistetav on sõda. Kuid ühes sellega arvan, et mitte väiksest Eesti rahvast ükski ei ripu maailma rahu. Palju mõjukamad ses küsimuses on suurrahvad.

Meie asume kahe suurrahva vahel, kes meid küll praeguste poliitiliste konjunktuuride juures oma riigi külge liita ei saa. Kuid konjunktuurid muutuvad politikas alatasa ja meie — väikse rahva liikmed, kes meie oleme maitsenud oma rahva iseseisvuse ja rippumatuse magusust ja ühes sellega ka kasulikkust, peame olema alatasa valvel. „ne quid detrimenti capiat respublica Estonica“ (et meie vahariik ei kannataks midagi, mis temale on kahjulik).

Sellelt seisukohalt asia peale vaadates tuleb meie rahval ja noorsool teha kultuuritööd, nü-palju kui ta jaksab ja ennast ettevalmistada oma isamaa kaitsmiseks oma mõistuse argumentidega. Et aga need argumendid, nagu ajalugu näitab, mitte igakord mõõduandvad ei ole, tuleb meie rahvuslikul noorsool, kes tahab edasi elada vaba rahva poegadena ja tütaradena ja meie riiki ja rahvast ei taha ära müüa suurrahvale mõnesaja Eesti krooni eest, äraõppida kõige peenemate peensusteni sõjapidamise oskused ja teadmised.

Rahvast, kes tarbekorral oskab ja tahab kaitseda oma iseseisvust sõjariistadega, peetakse rohkem lugu, kui lambatallekestest, kes haledasti määgivad ja kabuhirmus jooksevad oma vaenlaste eest.

Labidas ühes käes ja mõök teises tuleb meie väiksel rahval elada nii kaua, kui rahvastellidu poolt on garanteeritud, et meie riiki ei tohi puudutada enam ükski meie naabruses asuv imperiaalistlikkude kalduvustega suurriik.

Pooldan ja toetan sõjaväelise õppuse allesjäämist ja allesjätmist meie kesk- ja kutsekoolides, kus õpivad praegu Vabadussõja võitnud kangelaste pojad ja vennad.

Sõjaväelisest õppusest meie keskkoolides.

„Sõdurile“ kirjutanud Ernst Peterson, Tallinna reaalgümnaasiumi inspektor.

Teie küsite: mida mina arvan sõjaväelisest õppusest keskkoolis? — Pean avameelselt ütlemä, et olen temast kõige paremas arvamises.

Alguses, mälestades endisi sõjaväe õppusi kihelkonna koolis aasta 40 eest tagasi, olin kuni umbusklik selle mõius õpilastele. Kuid aastane praktika on näidanud selle töö häid külgi. Kardetud „militariseerimise“ ei saa luttugi olla praeguse õppuse süsteemi juures. Küll on aga märgata korralikkuse tõusu ja lohakuse kadumist õpilaste seas, millel on elus väga suur väärtus ja tähendus. Olen kindlas veendumuses, et see uuendus on hea tähe all sündinud ja annab loodetavasti häid resultate, kergendab kaitseväge teenistust ja annab tulevikus teadlikke ja osavaid sõdureid, kelle poolt isamaa võib loota ja uhke

olla. Mida rohkem on meil enesekaitse teadlikke kodanikke, seda kindlamini võime vaadata tulevikku.

Virumaa Rakvere poeglase gümnaasiumi juhataja K. Leetberg sõjalisest õppusest keskkoolides.

Mina arvan, et kui hea õpetaja on, siis sõjaväeline õpetus muud koolitööd palju ei takista. Meil läinud kooliaastal takistanud ei ole.

Kas sõjaline õppus Eesti koolis on noorte „militariseerimine“?

„Sõdurile“ kirjutanud L. Raudepp, Tallinna Kaarli koguduse eragümnaasiumi direktor.

Ei ole õigust ega alust arvata, et sõjaline õppus meie koolides võiks või tohiks olla liialdatud, kahjulik nähtus. Militariseerimise hädahoht on olemas ainult mõnes suuremas ja suures riigis. Seal tahetakse oma niikuinii suuremat jõudu veel rohkem panna maksma: hoogu annab selleks vast sama tendents ümberringi olevates riikides. Vastastikune hoogustamine kihutab. Meil seda ei ole. Ühes Soome, Läti ja lähema meretaguse Skandinaaviaga kuulume uue aja ja kultuurriikide perekonda, kus elatakse püsivale rahuideele, kus võidakse olla ühes Taani, Shveitsi ja muude sarnaste riikidega selles suhtes eeskujuks teistele. Ühes nendega pooldame ainult enesekaitse põhimõtet. Meie sõjalist õppust kannab enesekaitse idee, millele ei saa ükski vastu vaielda, kes seisab reaalelu pinnal ja ei kipu utopia mõlgutusse. Utopia ei toida, vaid lahjendab!

Sõjaväeline õppus mahub orgaaniliselt ka nüüdisaja pedagoogilisse kasvatuslaadisse. Nii näeb tuntud kasvatuseadlane G. Kerschensteiner kooli sihti järgmises: kasvatada noori produktiivseks tööks ja riigikodanikeks. Ta leiab, et on olemas neli peapunkti, mille ümber koondub õppus: võõrkeeleline, matemaatiline, füüsikaline-tehniline ja praktilis-konstruktiiivne. (Muidugi tuleks siia täiendavalt juure lisada erihumanitaarne siht.) Praktilis-konstruktiiivse õppesihhi valda kuulub meie sõjaline õppus: see kasvab välja tegelikudest vajadustest ja peab kujunema ühisel looval koostööl meie olude kohaseks. Ja kõik nimekad pedagoogid rõhutavad sajakordse põhjendusega ühte ja sama: kool ja elu saagu teineteist täiendavaks tervikuks.

Meie riigi- ja rahvaelu tingimused omandab sõjaline õppus veel erilise tähtsuse. Ta kasvatab loomulikku tungi saada ikka tugevamaks: ise oled mees! Ta kõlbab meie väikseulatuslikku süsteemi: hoiu kokku ja rakenda praktilis kaalutlusega oma energiat! Samuti tuleb väga hinnata sõjaväelise kasvatuses distsiplineerivat tähtsust. Meile kulub ära ikka veel rohkem korda, puhtust, täpsust, endavallutust, hästi töötava suuraparaadi harmoonilist tööd! Seab ju kasvatuseadlane Fr. V. Förster oma süsteemi etteotsa — distsiplineerimise, mis peab olema teadlik ja välja kasvama sihikindlast tööst.

Meie poisid ja noored on teadlikult ja innukalt andunud kaitseväge õppusele. See ei sega koolitööd, vaid viib noori riigi- ja rahvaelu enesealalhoidu selgele sihile.

Selge siht koondab energiat, teritab silma, välestab kätt, sisustab elu! Edasi!

Sõjaline õppus on tarvilik meie oludes, nagu ujumine kalamehele.

M. Madisson, Rakvere linna ühisgümnaasiumi juhataja

Meie kõik soovime, et Rahvasteliidu ideed teostuksid ja et kõik riigid koonduksid sõbralikuks Rahvasteliidu perekaks, kuid esialgu peame valmis olema ootamata sõjaks, mis võib puhkeda mitte meie süü läbi. Sõjaline õppus keskkooli kavas on ülearune õppeaine normaaloludes, kui riik asub kahjulikkude naabrite keskel, kes tema olemasolu ei ähvarda, aga tarvilik meie oludes, nagu ujumine kalamehele paadil. mida hoogline mandrituul ähvardab karile viia; abi tulekuni ennast veepinnal võib inimene hoida siis, kui ta hästi ujuda os-

kab. Militarismi propagandat sõjalises õppuses ma ei näe, sest militarismi, kommunismi jne. võib propageerida ajaloo, kodaniku- ja majandusteaduse ning teiste ainete tundidel; aine suun ripub õpetajast ja temale esitatud nõudmistest. Õpilastele sõjaline õppus ei ole vastik, kuid vastikuks võib teha mistahes ainet süstemaatilise agitatsiooni kaudu. Keskkoolide tunnikavade korraldamisel sõjalisele õppusele tuleb määrata kindel tundide arv, aga mitte teda teostada teiste ainete arvel, sest iga õpetaja püüab kasutada oma tunde.

Meie noorpõlv, kasvades iseseisva riigi kodanikkudena, loomusunnil tunneb vajadust end ettevalmistada oma vaba Isamaa kaitseks.

J. Tõrvand.

Varsti möödub meie koolides õppeaasta, mil seal esmakordselt leidis käsitamist uus aine — sõjaline kasvatus ja õpetus. On inimesi, kes eitavad selle aine vajadust. Nüüd, õppeaasta lõpul, võib aga kinnitada, et meie koolinoorsugu ise on sarnastele inimestele selge vastuse annud, sest noored on huviga asja juures olnud. Meie noorpõlv, kasvades iseseisva riigi kodanikkudena, nagu loomusunnil tunneb vajadust end ettevalmistada oma vaba Isamaa kaitseks. Võib unistada igavesest rahust. Ja võib võtta kui tõsiasja, et kogu Eesti sellest unistab. Meie ei taha midagi, mis teiste oma. Meie tahame ainult rahulikku tööd oma kodu ülesehitamisel ja kaunistamisel.

Kuid meie ei tohi unustada ajaloo õppiseid, mis hoiatavalt ütlevad — olge valvel! Meie peame

tulistele tähtedega oma südamesse kirjutama töötuse — vaba rahvas ei luba enese kallal vägivalda. Vaba rahvas ennem sureb, mehiselt võitluses, kui paenutab end vaenuliku võimu alla.

Mehine süda ja osav käsi — annavad edu võitluses, kus kaalul kas elu või surm. Ja selleks meie õpime oskust, kasvatame tahet. Ja selle vajadust tunneb meie kasvav põlv.

On lõppemas kooliaasta. Aasta lõpupäevad on määratud selleks, et vabas looduses, väljadel, metsades, aasadel, tõmmata lõpubilans aastasele tööle. Tahaks, et noored neil päevil seesmiselt tunneks õppuste vajadust. Ja usun, et see nii saab olema. Selles usus tervitan kõiki noori, soovides eelolevas töös head kordaminekut.

Uus kord meie kaitseväge ohvitseride ettevalmistamisel.

J. Tõrvand.

Ohvitseride teenistuskäigu seadlus ning sisemäärustik esitavad ohvitseridele-juhtidele suured nõudmised. Kes tahab neid nõudmisi rahuldada, peab kõigiti vastama ülesannetele, mis on ohvitseri lahendada — rahuajal, kui kasvatajal ja õpetajal, ning sõjaajal — kui juhil, kes temale alluvaid viib võidule — sellejuures võimalikult vähem oma mees-

konna verd ja higi valades, kuid kes ka tagasi ei kohku, kui vaja surra, ja nõuda sama ka alluvatelt.

Kaitseväge praegustest juhtidest paljud on tegelikult osa võtnud lahingutest. Nad teavad, kuid rasketel hetketel alluvate silmad pöörduvad oma juhi poole, oodates käsku, või eeskujut. Ja selleks peab juht alati valmis olema, kui ta ta-

hab enese peale võtta rasket vastutust oma alluvate elu ja ühtlasi oma kodumaa saatuse eest.

Meie peame nõudma igalt kaitseväelaselt kõrgelt arenenud algatus- ning kohusetunnet. Mitu korda rohkem peab neid omadusi olema juhtidel, eriti aga ohvitseridel. Ohvitser **kannab vastutust** ühe või teise üksuse tegevuse ja saatuse eest. Et teha seda **teadlikult**, ta peab oma kõrge ülesande jaoks vastava **ettevalmistuse** saama, juba kutselise teenistuse algpäevilt. Ohvitser peab olema kasvatatud, et jõuda oma kohustuste sügavamale äratundmisele. Ta peab ka oma küllaldasi teadmisi ning oskusi käsikida, viia oma mehi võidule ning õpetada neid võitluseks.

Ohvitser-juht peab tundma kõikide oma alluvate kohustusi, et teadlikult nõuda nende täitmist. Nende oskuste piires, mida vaja tema alluvatele nende ülesannete täitmiseks, peab ohvitser suutma oma **elava eeskuju** abil näidata, et alluvatelt midagi ei nõuta, mis käib üle nende jõust ja meie võimalustest.

Kogu sõjaasjandus on **praktiline** ala. Et praktilisel alal edukalt töötada, on vaja rida **oskusi**. Neid võib omada kõige paremini, kui ohvitseriks saada soovija järkjärgult teeb läbi kõik teenistusastmed, **enne kui tuleb väeosasse** mõne üksuse vastutava juhina.

Kuid sõjaasjandus on ka ala, kus ohvitseril-juhil tuleb valitseda ja käsitleda teatud arvu inimesi. Selleks on mõõdapäasematult vaja tugevat intellekti. Mida laiem ohvitseri vaimline silmaring nii üldteadmiste kui ka sõjaasjanduse teooria alal (tema mitmekülgsus), seda parem.

Väikese sõjaväe juhtidelt olukord nõuab kõige kõrgemat kutselist ettevalmistust, sest oskuse ja asjatundlikkusega tuleb asetada arvu. Sellepärast ongi meie kõrgema väejuhatuse alaliseks mureks olnud tõsta kutselist ettevalmistust võimaluste piirideni. Siin on nii mõndagi juba saavutatud, kuid on ka veel puudusi, mis vaja kõrvaldada. Puudulikkus on osutunud ka praegune noorte ohvitseride ettevalmistamise süsteem — ta ei anna noortele juhtidele, sõjakoolist lahkudes, kaasa **oskusi** sarnasel määral, mida nõuab tegelik elu ning oma kohuste teadlik täitmine.

Kuidas sündis siis meie ohvitseride ettevalmistamine senini?

Vaatleme seda lühidalt kahes suunas — **kaadri-ohvitseride** (elukutseliste) ning täiendus (reserv) ohvitseride ettevalmistamise kohaselt.

Kaadri-ohvitseride ettevalmistamist kuni 1. aprillini 1927. a. toimetati Vabariigi Valitsuse poolt 12. aug. 1921. a. (R. T. Nr. 71, 1921. a. vastuvõetud „Seadus noortemeeste vastuvõtmise kohta Sojakooli kasvandikkudeks” alusel. Selle seaduse järele **Sõjakool komplekteeriti noortemeestega-eraisikutega**, kel oli vähemalt **kuue klassi keskkooli haridus**. Sõjakooli astunud noormees õppis seal: keskkooli kuus klassi lõpetanud — 3 aastat, keskkooli täieliku kursuse lõpetanud — 2 aastat. Sõjakooli lõpetanud noormehed ülendati noorem-leitnantideks ning määrati teenistusse väeossa rühmaülemana.

1. aprillil 1927. a. Vabariigi Valitsuse poolt kinnitati uus „Sõjakooli kasvandikkude vastuvõtmise ja vabastamise seadlus”, mis nõuab noormehelt **enne Sõjakooli astumist 5-kuulist teenistust väeosas sõdurina**. See oli juba teatud paremus. Kuna aga läinud aastal Sõjakooli vastuvõtmist ei olnud, siis tegelikult ei ole asutud selle seadluse elluviimisele.

Seega seniajani eraelust tulnud noormees omandas esimese ohvitseri auastme ning sattus väeossa ja asus seal sõduril kasvatamisele ja õpetamisele, **ilma et ta enne oleks isiklikult õppinud tundma sõdurit ja tema elu-olu**. Selle tagajärjel väeosa elu, eriti sõdurite hingeelu ja huvid, olid temale võõrad. Noorel ohvitseril kulub palju aega tegeliku elu ja praktilise teenistuse nõuete tundmaõppimiseks, mille vältusel ta ei suutnud töötada küllalt produktiivselt. Vanemate juhtide rahulolematus ja ohvitseri enda pettumus olid sageli selle järelduks.

Täiendus-ohvitseride ettevalmistamist seniajani on korraldatud Kaitseväeteenistuse seaduse § 95. alusel (R. T. Nr. 43, 1926. a.) sarnaselt, et **keskkooli ja kõrgema haridusega noormeesestest kõlblikud komandeeritj õppeüksustesse ja sealt aspirantide kursustele**. Õppus õppeüksustes vältas 5 kuud ja aspirantide kursustel 5 kuud. Aspirantide kursused lõpetanud komandeeritj väeosadesse **juhtimise praktikale** kuni tegeliku teenistusaja lõpuni. Pooleteise aastase teenistuse juures see praktika oli võrdlemisi rahuldav. Lühemate (aasta ja alla) teenistusaegade juures osutub juhtimise praktika andmise võimalus küsitavaks.

Nüüd, üleminekul üheaastasele teenistusele, kaitseväes ohvitseri töö kasvatajana ja õpetajana muutub intensiivsemaks, kui ta oli senini. Äärmuseni piiratud koosseisud ja lühike teenistusaeg nõuab, et noor ohvitser, sattudes Sõjakoolist väeossa, **esimesest päevast peale asuks seal tööle täie jõuga ja asjatundmisega**. Tutvunemiseks ja kohanemiseks väeosas ei jatku enam aega. Kõige selle põhjal senine kaadri-ohvitseride ettevalmistamise kord, mis näitas tähtsaid puudusi juba poolteise aastase teenistuse juures, on osutunud vastuvõtmatuks üheaastasele teenistusele üleminekul. **Tege-lik elu nõuab uue, otstarbekohasema korra maksmapanemist, mis kaadri-ohvitseri ettevalmistuse rajaks rohkem praktilisele alusele.**

Mis puutub täiendusohvitseride ettevalmistusse, siis on selgunud, et üheaastase teenistuse vältusel **ei ole võimalik** rahuldavalt ette valmistada täiendus-ohvitseri. See asjaolu nõuab ka täiendus-ohvitseri ettevalmistamise küsimuse revideerimist.

Tundes praeguse süsteemi puudusi, on sõjaministeeriumis välja töötatud seadluse kava, mis tahab kogu küsimust rajada just uutele alustele.

See uus „Ohvitseride ettevalmistamise seadluse“ eelnõu määrab kindlaks uue korra nii kaadri- kui täiendus-ohvitseride ettevalmistamiseks. Tähtsamad põhimõtted uues seadluse kavas on järgmised:

a) Ettevalmistamine nii kaadri, kui ka täiendus-ohvitseriks sünnib **vaheldamisi sõjakoolis** ning väeosades.

b) Keskkooli ja kõrgema haridusega noormehed, kes **soovivad** saada kaadri- või täiendus-ohvitserideks, võetakse kaitseväeteenistusse **üks kord aastas**, nimelt oktoobri kuus. Kes ei ole veel kutsealune, peaks teenistusse astuma vabatahtlikuna. Teenistusse vastuvõetud lähevad läbi **noorte kursuse (4 kuud)**, mille järele eriliste katsete põhjal **valitakse välja** tarvilik arv kandidaate **Sõjakooli komandeerimiseks**.

Katsed seisavad sõdurile vajalikkude algteadmiste ning oskuste kontrollis.

Sõjakooli võivad astuda ka need, kes seisavad käsutus- või reservväe arvel. Nemad teevad läbi katsed ühistel alustel tegevas teenistuses olijatega.

d) Kõik sõjakooli komandeeritud lähevad läbi kõige pealt **aspirantide kur-**

suse (umbes 6—7 kuud), mis on ühine nii neile, kes soovivad saada kaadri-ohvitserideks, kui ka neile, kes soovivad saada täiendus-ohvitserideks. Selle kursuse eesmärk on — saada noorest mehest **rühma** juhti sõjakorraks.

Pärast aspirantide kursuse lõpetamist ja vastavate katsete läbitegemist:

— need, kes soovivad saada täiendus-ohvitserideks, komandeeritakse tutvunemiseks teiste väeliikidega (üks kuu) ning selle järele **allohvitseridena** väeosadesse, kus jäetakse rühma juhtimise praktikale veel **kaheks kuuks** pärast sundusliku teenistusaja lõppu. See aeg — kaks kuud loetakse õppuste arvel reservis olemise ajal. Pärast praktikat väeosades ülendatakse aspirandid lipnikuteks ja arvatakse reservi.

— neile, kes soovivad saada kaadri-ohvitserideks, pannakse toime juuli kuu lõpul veel **erilised katsed**, et kõlbulikke kandidaate lõpuliselt välja valida. Katsed seisavad nii omandatud sõjaliste oskuste, kui ka tarvilikkude üldteadmiste kontrollis.

Kes neid katseid läbi ei tee, komandeeritakse ühes teiste aspirantidega tutvunemiseks väeliikidega ja väeosadesse praktikale, s. o. — noormees saab täiendus-ohvitseriks.

Kes aga läbi ei tee aspirantide kursuse üldisi katseid, saadetakse väeosadesse kuni teenistusaja lõpuni.

c) Aspirandid, kes edukalt läbi tegid katsed, et alata kaadri-ohvitseriks ettevalmistamist, nimetatakse ümber **kadetideks**, ning kahe aasta kestvusel järkjärgult teevad läbi järgmise õppetöö:

Esimesel aastal kadetid valmistatakse ette juhtideks, kes võivad täita rühmaülema kohuseid nii rahu- kui sõjaajal. Sealjuures kadetid **Sõjakoolis** lähevad läbi kadettide **noorema klassi** kursuse ning väeosades — **jao juhtimise ja noorte õpetamise praktika**.

Teisel õppeaastal kadettidele antakse niisugune ettevalmistus, et nad võiksid taktikaliselt juhtida kompaniid, koos teiste väeliikide tegevusega. Sealjuures kadetid **Sõjakoolis** lähevad läbi kadettide **vanema klassi** kursuse ning **väeosades** rühmavanema ja rühmaülema kohuse täitmise praktika.

Üldine ettevalmistuse aeg kaadri-oh-

vitseriks oleks ligikaudu kolm aastat, millest on:

- Sõjakoolis — 22 kuud;
- väeosades — 12 kuud;
- puhkusel — 1,5 kuud.

Sõjakooli lõpetanud kadett ülendatakse noorem-leitnandiks kaadri-ohvitseri õigustega, alustel, mis ettenähtud teenistuskäigu seadluses.

Seega uus seadluse eelnõu loob kindla, mitmekülgsel alusel nii kaadri- kui täiendus-ohvitseri ettevalmistusele kait-

seväes, mispärast nimetatud seadluse eelnõu maksmapanemine on oluliselt tarvilik, eriti üleminekul üheaastasele teenistusele. Ta radikaalselt muudab meie senist ohvitseride ettevalmistamise süsteemi. Koos viimasel ajal Sv. Ühendatud Õppeasutustes läbiviidud õppekorralduse reformidega peaks kavandatav uus süsteem andma meie kaitseväele sarnaseid juhte, kes täiesti oma ülesannete kõrgusel seisavad.

Vahejuhtumine „Royal Oak'il“

H. Salza.

Märtsi kuu keskel 1928. ilmusid ajalehtedes teated vahejuhtumise kohta Inglise Vahemere laevastikus, missugust ajakirjandus m ä s s u k s nimetas. Asi oli tegelikult õige tühine, ta üldse ei oleks pidanud lehtedesse sattuma. Kuna vahejuhtumine nüüd liikveeritud ja avalik sõjakohus oma sõna öelnud on, võib vahejuhtumist nii kirjeldada, nagu see tegelikult sündis. Materjaliks tarvitasin ma artikleid, mis ilmusid Inglise lehes „Naval and Military Rekord“ (ilmub üks kord nädalas).

Vahejuhtumine treppidega.

5. märtsil s. a. viibis Inglise I lahinglaevade eskaader, mille ülemaks oli vitse-admiral Kelly,¹⁾ Malta saare lähedal merel. Eskaadri teine admiral, kontr-admiral Collard, kelle lipp oli „Royal Oak'il“, tegi oma adjutandi kaudu korralduse, et ankrusse mineku puhul tema maale sõiduks kõik valmis saaks pandud. Muuseas lubas admiral, kui lainetus liiga suureks osutuks, torm-trepid välja panna. Kell 2100 läks „Royal Oak“ ankrusse. Selleks ajaks oli vahi ülema poolt parema parda paraadtreppe allalaskmiseks valmis pandud ja mõlemitel pardadel torm-trepid alla lastud. „Royal Oak'il“ olid paadid sadamasse jäänud ja kohe peale ankrusse jäämist kandis adjutant admiralile ette, et tema kaater läheneb vasakule pardale. Kui admiral oma kajutist välja tuli ja nägi, et vasaku parda paraad-trepp ei olnud valmis pandud, kutsus ta vanema ohvitseri, commander (kapten-leitnant) Daniel'i²⁾ oma juure seletuse andmiseks. Viimane nähes, et admiral õige vihane, hakkas sõnalausumata isiklikult vasaku parda pa-

raad-trepi valmispanekut korraldama. Vahepeal oli admiral laeva komanderi, captain (mereväe-kapten) Dewar'i oma juure kutsunud ja noomis teda, öeldes, et ta on siin sedavõrt tüdinenud, et parema meelega oma lipu kuskil teisel laeval üles tõmbaks. Seda ütelist kuulsid ka, komanderi ja vanema ohvitseri sõnade järele, umbes 100 meest meeskonnast.

Järgmisel hommikul, kui admiral laeva tagasi tuli, oli ta ikka veel väga vihane. Ohvitseridest möödudes, andis ta mereväelastele mitmesuguseid korraldusi oma reisikohvrite suhtes, ja ei vastanud ei komanderi ega teiste ohvitseride tervituste peale. Seda nägid pealt jällegi umbes 50 meest meeskonnast.

Samal päeval andis laeva komander vanemale ohvitserile käsu kirjaliku seletuse esitamiseks vahejuhtumise kohta treppidega. Komanderi nõusolekul puudutas vanem ohvitser oma ettekandes üldse admiralit tagedat iseloomu ja selle mõju laeva distsipliini ja moraali peale. Et faktides mitte eksida, pidas ta enne ettekande kirjutamist omas kajutis mõne vanema ohvitseriga nõu.

Laeva komander otsustas selle intsidendi puhul kontr-admiral Collard'i peale kaebtuse tõsta, ja, lisades juure vanema ohvitseri ettekande, kirjutas omalt poolt ettekande vitse-admiralile, milles ta veel ühte ja teist vahejuhtumist puudutas, mis admiral Collard'iga 12. jaanuaril s. a. aset leidis.

Vahejuhtumine orkestriga.

12. jaanuaril oli „Royal Oak'il“ tant-suõhtu, millest osavõtjatele kutsed saadeti admiralit ja ühiskajuti nimel. Admi-

ral Collard oli samal päeval oma juure lõunaks kutsunud mitmed külalised ja ilmus tekile, kui tants juba oli alganud. Tähele pannes, et mitmed daamid ei tantsi ja kavaleerideta istuvad, ütles ta laeva komanderile: „Teie vanema ohvitseri kohus oleks hoolitseda selle eest, et daamid saaks kavaleeridega tutvustatud. Kui Teie ei suuda vanemat ohvitseri sundida oma ülesandeid täitma, teen mina seda ise.”

Tegelikult olevat aga seisukord olnud järgmine: Külalised meesterahvad olevat taltnud ainult oma daamidega tantsida, kuna vanema ohvitseri korraldusel viis laeva ohvitseri kogu aeg teiste daamidega tantsisid. Kuna aga daamisid oli rohkem, ei saanud kõik ühelajal tantsida.

Mõne aja pärast lähenes admiral ühes vanema ohvitseriga orkestrile, kutsus orkestri juhi oma juure ja sõimas teda roppude sõnadega, öeldes, et ta oma elus veel sarnast vastikut müra pole kuulnud, nagu see tantsumuusika. Tegelikult oli aga orkestri juht seda tükki koosolijate nõudmisel juba kolmat korda ettekannud. Admiralil sõnu kuulsid pealt orkester ja mitmed külalised.

Lipulaeva orkester, mis koosneb marines'idest (merisõdurid) asendati admiralil korraldusel vabatahtliku jazz-bandiga mereväelastest.

Peale selle tegi admiral korralduse, et orkestri juht saaks teenistusest vabastatud. Viimane andis ka ise lahkumise palve sisse, selle peale vaatamata, et ta sarnasel korral oma pensioni kaotas.

Vahejuhtumine lõi laevas suuri laineid. Marines'i ohvitser luges orkestri juhi sõimamist kogu Royal Marines'i korpuse haavamiseks ja kavatses kaebust tõsta. Nagu kohtulikult arutusel selgus, oli see kavatus peaaeglikult sellega välja kutsutud, et toetada orkestri juhti, kes lahkumise puhul oma pensioni oleks kaotanud.

Lõpuks läks laeva reverend (preester) laeva komanderi juure ja teatas temale, et orkestri juht olevat admiralil sõnadest väga haavunud.

Admiral kutsus peale selle laeva komanderi ja hiljem vanema ohvitseri oma juure. Vahejuhtumine likvideeriti admiralil palvel vanema ohvitseri poolt nii, et orkestri juht jäi teenistusse.

Vahejuhtumine likvideeritud, keelas vanem ohvitser igasuguse arutamise ühiskajutis sellest vahejuhtumisest. Et kõi-

kidele selge oleks, et asi on likvideeritud, kutsus vanem ohvitser admiralil pühapäeval, 14. jaanuaril, ühiskajutisse ja pani ta oma ja Royal Marines'i ohvitseri vahele istuma. Samal õhtul kutsus admiral vanema ohvitseri enda juure lõunaks.

Kaebtuse käik.

9. mail esitas captain Dewar oma otsekohese ülema, kontr-admiral Collard'i peale vitse-admiralile kaebtuse. Kaebtus esitati admiral Collardi kaudu. Vitse-admiral Kelly vaatas asja peale õige tõsiselt ja kandis sellest kohe vahemere laevastiku ülemjuh. admiral Keyes'le ette. Silmaspidades, et kell 1330 uurimiskomisjon vitse-admiral Kelly juhatusel pidi laevale ilmuma, sai vanem ohvitser 10. III. kell 12,35 käsu neid ohvitseri mitte maale lasta, kes eelpoolnimetatud vahejuhtumises tunnistajateks võiksid olla.

Vanem ohvitser kutsus kõik ohvitserid ühiskajutisse, luges ette mõned kohad laeva komanderi kaebtusest vitse-admiralile ja käskis nendel ohvitseridel laevale jääda, kes etteloetud asjades tunnistada võiksid.

Järgmisel päeval, s. o. 11. märtsil, pidi Vahemere laevastiku ühes Atlandi ookeani laevastikuga suurtele manöövritele sõitma. Kuna ülemjuhataja uurimise komisjoni tööd ennem lõpetada tahtis, lükkas ta väljasõidu 12. III. hommiku peale edasi. See asjaolu pidi muidugi Malta saarel tähelepanu äratama. Peale uurimismaterjaliga tutvunemist sai admiral Collard'ile ettepanek tehtud oma lipp „Royal Oak'ilt” teise laevale üle viia, kuid admiral loobus sellest ja jäi maale. Laeva komander ja vanem ohvitser said oma kohtadelt tagandatud ja korralduse Inglismaale sõita. Admiral Collard'i lipp lasti alles enne väljasõitu, s. o. 12. III. hommikul, alla. See asjaolu, ühes laevastiku väljasõidu hiljaksjäämisega, kutsuski igasugused kõmujutud välja. Kõneldi, et „Royal Oak'ilt” teise laevale üle viia, sõita ja olevat ülemjuhataja käsule vastu hakanud.

Asja avalikuks tulemine.

15. märtsil esines alamkoja liige, reserv commander Bellairs (parempoolne) arupärimisega — kas vastab tõele, et „Royal Oak'ilt” komander, vanem ohvitser ja mõned teised ohvitserid olevat ära öelnud mereleminekust. Admiraliteedi esindaja võis selle peale vastata,

et teated vahejuhtumise kohta alles sedavõrt on puudulikud, et praegu veel midagi ütelda ei saa.

Lugu seisib selles, et ülemjuhataja oli küll 12. märtsil admiraliteedile raadio teel lühidalt oma korraldusest ette kannud, kuid admiraliteedi selgitusnõudmise peale vastanud, et asi olevat keerruline, ja sellepärast võimatu üksikasju raadio teel edasi anda.

Samal päeval, s. o. 15 märtsil, jõudsid captain Dewar ja commander Daniel Inglismaale, kuna Vahemere ülemjuhataja kuller kirjaliku ettekandega alles 16. märtsil peale lõunat Londoni kohale jõudis.

Nii sattus admiraliteedi esimene lord Bridgeman õige piinlikku seisukorda, kui alamkoja liikmed 16. III. mitme küsimusega esinesid. Alles 16. III. õhtul võis admiraliteet lehtedes teadaande avaldada, mis kõmujutud ümber liikkas.

Vahepeal oli aga asi kogu maailmas featavaks saanud ja laialdast poleemikat esilekutsunud. Eriti Ameerika Ühisriikides ilmusid lehtedes artiklid, mis inglise laevastikku kõvasti kritiseerisid, vahejuhtumist õige suureks skandaaliks nimetades ja võrreldes seda admiral Byng'i³⁾ juhtumisega.

K o h u s .

31. III. astus Gibraltaril kokku sõjakohus, lennukitekanaja „Eagle” peal. Kohus oli avalik ja kohtu saalina tarvitati angaari. Kohtu alla olid antud captain Dewar ja commander Daniel. Commander Daniel'i üle mõistsid kohtu 9 commander'i (mereväe-kapt.). Teda süüdistati järgmises:

- 1) Et ta kirjutas oma komanderile ettekande, toonis, mis ei vastanud distsipliini nõuetele;
- 2) et ülevaltähendatud ettekandes kritiseeris oma kõrgema ülemuse teguviisi;
- 3) et ta ühiskajutis arutas asju, mis ei vastanud distsipliini nõuetele;
- 4) et ta sama arutuse juures avaldas asju, mis kõigutasid admiral Collard'i autoriteeti.

Kohus arutas commander Daniel'i asia kolm päeva ja tegi otsuse 3. aprillil. Kohtus esines kaitsjana advokaat mr. Kimball, kes sündinud Ameerikas ja seal lõpetas ülikooli. Kimball on commander Daniel'i onupoeg. Tunnistajana esinesid vitse-admiral Kelly ja kontr-admiral Col-

lard, kusjuures viimane vastas mõnikord õige ägedalt.

Kohus mõistis commander Daniel'i kõigis neljas punktis süüdi, avaldas temale valju noomituse ja tagandas kohalt.

Kohus, mis arutas captain Dewar'i asja, koosnes kontr-admiralidest ja mereväe-kaptenitest. Captain Dewar'i süüdistati selles:

- 1) Et ta avaldas kaebtuse toonis, mis ei vastanud distsipliini nõuetele;
- 2) et ta oma ettekandes kritiseeris admiral Collard'i teguviisi.

Captain Dewar püüdis igapidi selgeks teha, et admiral Collard'i teguviis pidi tema poolt kaebtuse välja kutsuma. See läks temale lõpuks korda, sest kohus tunnistas ta süüdi ainult esimeses punktis, kuna ta teises punktis õigeks mõisteti. Selle peale vaatamata määras kohus temale sama karistuse, mis commander Daniel'ilegi, s. o. vali noomitus ja kohalt tagandamine.

Distsipliini definitsioon.

Inglismaa avaliku arvamise sümpaatiat oli täielikult captain Dewar'i ja commander Daniel'i poolt. Eriti on Inglismaal meeldinud distsipliini definitsioon, missugust captain Dewar oma lõpusõnas tarvitas. See kõlab järgmiselt: „I view discipline as that reciprocal relationship between various ranks which brings about the most efficient, willing and intelligent cooperation in all the labours and trials of our great service”.

Eestikeelses tõlkes oleks selle definitsiooni sisu umbes järgmine: „Mina mõistan distsipliini all seda vastastikust vahekorda kaasteenijate vahel, auastme peale vaatamata, missugune väljendub kõige edukamas, heatahtlikumas ja teadlikumas koostöös kõikides meie auväärt teenistuses ette tulevates vaevarikastes töödes ja katsumistes.”

Sarnane definitsioon on täiesti kooskõlas inglise laevastikus valitseva doktriiniga.

„Naval and Military Record” tuletab meelde kaht juhtumist, mis iseloomustavad vana ja uut distsipliini. Admiral Jervis Lord St. Vincent (kuulus inglise admiral XVIII. sajandi lõpul) kutsus ükskord kaunis „kõva ilma” ajal lahtisel merel kõik eskaadri preestrid lipulaeva ainult selleks, et näha, kuidas preestrid märjaks saavad...

Admiral lord Beresford (esimene lord

1884.—86. a.), olles veel laeva komander, ei saanud kuidagi ühest kütjast jaagu, kes alati maalt laevale ilmudes hiljaks jäi. Lõpuks kutsus lord Beresford kütja oma juure ja sellele vaatamata, et kütjal karistus veel endise eest kandmata, lubas tal maale minna, kuid tingimusega, et see annaks ausõna õigeks ajaks tagasi tulekuks. Mees jäi jällegi hiljaks, kuid, pidades meeles ausõna, hüppas merde ja tuli ujudes laevale tagasi.

Admiraliteedi lõpukorraldused.

17. IV. s. a. teatas admiraliteedi esimene lord alamkojas, et admiraliteet on kontr-admiral Collard'i pensioni peale arvanud, lugeses teda peasüüdlaseks kõikides asetleidnud sündmustes. Admiraliteet leiab, et admiral Collard on tühjades asjades sarnaselt teotsenud, et see rahuolematusi esile on kutsunud. Ta talitas oma seisukohale mitte vastavalt ja on näidanud, et ta ei või teenida juhtival kohal.

Captain Dewar ja commander Daniel'i teguviis ei vastanud traditsioonidele ja teenistuse huvidele, mille tõttu admiraliteet kinnitas kohtu otsuse ja arvas neid poole palga¹⁾ peale.

Parlamendi liikmed, eriti reserv commander Kenworthy (pahempoolne) pöörasid esimese lordi poole küsimusega, kas on loota, et captain Dewar ja commander Daniel uuesti kohale saavad, kuid Bridgeman ei vastanud selle peale otsekoheselt, vaid ütles, et kõik oleneb sellest, kas leidub vabu kohte.

Lõpuks oleks huvitav teada, kes need kolm ohvitseri olid ja kus nad varem teenisid.

Kontr-admiral Collard on sündinud 1876. aastal, astus teenistusse 1890. aastal. 1892. aastal ülendati ta midship-

man'iks, 1896. a. — noorem-leitnandiks, 1897. — leitnandiks, 1909. a. — commanderiks, 1915. a. — captainiks ja 1926. a. — kontr-admiraliks. Ilmasõja ajal teenis admiral Collard admiralliteedis ja võttis osa Dardanellide operatsioonist, olles W beach'i ülemaks.

Captain Dewar on sündinud 1879. a. ja astus teenistusse 1893. a. 1896. a. ülendati ta midshipman'iks, 1900. a. — leitnandiks, 1911. a. — commanderiks ja 1918. a. — captainiks. Captain Dewar on kaua aega teeninud admiraliteedis kindralstaabi teenistuse alal.

Commander Daniel astus teenistusse 1903. a., 1909. a. ülendati leitnandiks, 1922. a. — commanderiks.

Protsessi lõppedes kirjutas „Naval and Military Record“, et ameerika ajakirjad olevat küll inglise laevastiku kohta kõvasti kritiseerinud, unustades aga et nende omas laevastikus asi sugugi korras ei ole. Hiljuti veel tabati Ühisriikide sõjalaevades neli naissoost jänest, nendest üks koguni 15-aastane plika. Ka enne seda, 1923. aastal, oli samasugune juhtumine, kus tabati sõjalaevades kaks naisterahvast.

¹⁾ Vitse-admiral Kelly on tuntud kui kerge-ristleja „Gloucester'i“ komander, kes Ilmasõja algul Saksa ristlejaid „Goeben“ ja „Breslau'd“ Vahemerele üksinda taga ajas, „Breslau'ga“ mitu korda tulevahetusse astus ja oma admiral'i kogu aeg sakslaste asukoha üle informeeris. Ka Tallinnas on admiral Kelly käinud kergeristlejate eskaadri juhatajana.

²⁾ Commander Daniel teenis 1919. aastal kergeristleja „Dauntless'i“ peal, mis tegutses Vabandussõja ajal Soome lahes.

³⁾ Admiral Byng lasti selle eest, et ta Minorca lahingu (1756. a.) kaotas, sõjakohtu otsuse põhjal maha.

⁴⁾ Arvamisega poole palga peale ei ole lõpude lõpuks veel midagi katki. Alates commanderi auastest on Inglise väes iga ohvitser teatava aja jooksul poole palga peal.

Isegi Nelson on olnud mitu aastat poole palga peal.

Kolonel-leitn. G. Maser †

Kaitseväe kehalise kasvatus juhataja.

Sündinud 21. märtsil 1884. a. Pärit Tartumaalt Vana-Kuuste vallast, põlisest taluniku perekonnast. Üldise hariduse omas, sooritades Pihkvas Kadettide Korpuse juures I. järgu vabatahtliku katsed. Sõjaväeline haridus: 1908. a. lõpetas Vilno sõjakooli ja 1912. a. — Sõjaväe Võimlemis-Vehklemise Kooli.

Endises Vene sõjaväes algas teenistust 256. Guniibi pataljonis. 1910. aastal viidi üle teenistusse 168. Mirgorodi polku. Ilmasõja puhkedes määrati 15. jalaväe tagavara pataljoni, kus tagavara väelaste õpetajana teenis kuni septembrini 1915. a. Septembris viidi tegevasse väkke, oma endisse 168. Mirgo-

rodi polku. Selle polguga, peamiselt roodu ülemana (täitis ajutiselt ka pataljoni ülema kohuseid), võttis osa Ila-sõja lahingutest sõja lõpuni. 28. jaan. 1918. vabastati sõjaväe teenistusest.

1918. ja 1919. a. viibis Maser olude tõttu Ukrainas. Peale arvurikaste seikluste jõudis ta 1920. a. esimesil päevil kaptenina Eestisse. 30. jaan. 1920. määrati ta teenistusse meie ohvitseride reservi. 21. aprillil määrati Merejõudude staabi komandandiks, juulist 1920. viidi teenistusse kindralstaapi.

Kindralstaabis teenis 1921. a. sügiseni, mil üle viidi II. diviisi käskude-täitjaks staapohvitseriks.

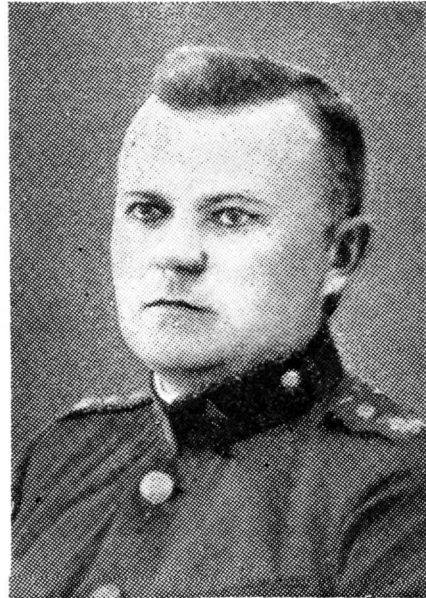
II. diviisi staabis, täites sageli staabi ülema kohuseid, teenis 1923. a. märtsini, mil toodi uuesti Kindralstaabi Valitsusse (tolleaegne nimetus) ja saadeti Välisministeeriumi käsutusse kaitseväe esindajana Nõukogude Venemaale. Sõjaväe esindajana N.-Venes teenis novembrini 1924.

3 dets. 1924. a. määrati Kindralstaabi VI. osakonda kaitseväe kehalise kasvatuse juhataja kohuse täitjaks. Sellel kohal töötas kol. ltn. G. Maser surmani, 29. apr. 1928.

Kol.-ltn. G. Maser abiellus kod. Olga Valteriga 3. sept. 1927. Sellest abielust sündis poeg 1. märtsil 1928.

Kol. ltn. G. Maserit tunti kui head töömeest ja armastusväärilist kaasvõitlejat. Eesti kaitseväes ülendati ta kiidu-

väärt teenistuse eest 1923. a. majoriks ja 1924. a. kolonel-leitnandiks. Vene väes annetati talle Püha Stanislause ordu III ja II ning Püha Anna IV, III ja II aumärgid.

Kolonel-leitn. G. Maser †

Kui Vene nii Eesti väes on kol.-ltn. G. Maserit ohvitseride kogudelt sageli valitud kogude juhatusse. Ka päeval enne ta surma (28. apr.) valiti tema Vabariigi Ohvitseride Keskkogu juhatusse.

Mälestusi kol.-ltn. G. Maseri viimastest elutundidest.

Kui vana sportlane armastas kolonel-leitn. Gustav Maser laupäiviti saunas käia, kus end tugevasti aurutas ja vihtles. Harva, kui ta ükski sauna läks. Pea alati oli temaga kaasas sõjaväe spordiinstruktor hra Rosenblatt, või nende ridade kirjutaja. Kol.-ltn. G. Maseriga sauna minna, tähendas end vähemalt 2½—3 tundi „nuhelda“, — viimane higi kehast välja.

Viimast korda läks kol.-ltn. G. Maser nende ridade kirjutajaga sauna laupäeval, 28. aprillil. Saunatund pidi algama kell 2—½3, kuid et samal päeval ohvitseride keskkogu koosolek oli, mis kella ½5-ni kestis, siis jäi saunaks järele vaevalt tund aega, sest tal oli kavatsus õhtul kasiinosse ohvitseride hooaja lõpuballile minna.

Harilikku kombe järele külastas kolonel-ltn. G. Maser „Basseinis“ rooma ja vene sauna, kuid nagu juba eelpool tähendatud, õige lühikest aega just ajapuudusel.

Kell ei olnud veel 6, kui saunast lahkusime ja riietusruumi jahutama tulime. Olles juba aluspesus, hakkas ta kaebama pahemas käes reumavalu üle, lisades juurde: „See valu tun-

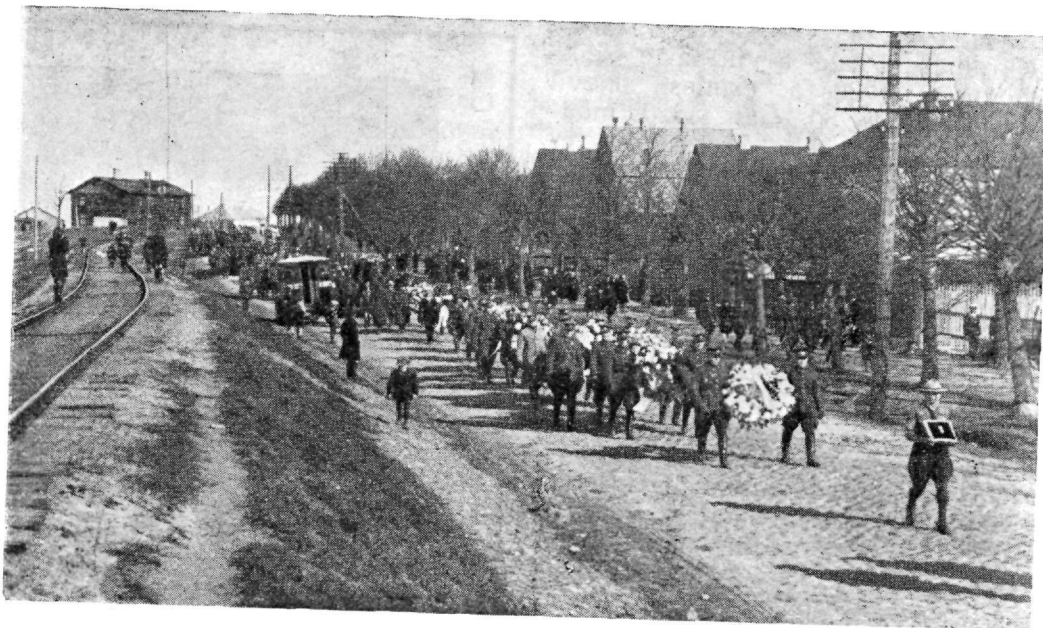
gib südamesse...“ Ta laskis end küljeli sohvale, tõusis aga pea üles, öeldes: „Lähem lasen velskeri kätt masseerida.“ Kord varem kaebas ta saunas reumavalu üle käes ja tol korral masseeris teda hra Rosenblatt ning peale selle oli tal kergem.

Ajal, mil kolonel-ltn. G. Maseri masseeriti, jõudsin end riietuda ja kui ta tagasi tuli, lausus: „Käsi nagu põleb nüüd, masseeris piiritusega...“ Vaevalt oli ta need sõnad öelnud ja mõne minuti kätt hoides istunud, kui minu peale võõra pilguga vaatas, tahtes just kui midagi öelda või küsida. Ajas pea selga, sulges silmad ja hakkas ümisedes vajuma pahemale küljele. Viimasel silmapilgul suutsin temast kinni haarata, hoides ära kukkumist.

Minestushoog võis kesta umbes minut aega, kui ta silmad avas ja küsis: „Mis oli?“ — „Polnud midagi. Aga mis sinuga on, — on sul halb?“ Ta ei saanud veel midagi vastata, kui teda teine tubavam hoog tabas.

Kutsusin kohale sauna velskeri, kes tuiksoont katsus ja südamelööke kuulas. Ei töötanud

Kol.-ltn. G. Maseri matused.

Matuserong Kopli tänaval.

Pärjapanek kol.-ltn. G. Maserii hauale 2. mail 1928 a.

Kindralstaabi ülem kindral J. Tõrvand asetab pärga kindralstaabilt.

kumbki. Velsker pritsis käevarde kampferi ja kohe kutsuti välja sauna arst dr. J. Vilms, kes pahemasse kätte teise pritsi andis. Nüüd avas kol.-lt. G. Maser silmad. Ta kõneles: „See teine prits oli hea. Tunnen end paremana, süda töötab nüüd, on tunda. Aga väsinud olen tahaks puhata...“ — „Katsu tund aega puhata, vast läheb mööda.“ — „Ja, aga uni ei tule peale“.

Vahepeal dr. J. Vilmsiga kõneledes, rääkis viimane, et sama lugu olnud kord saunas ka ühe naisterahvaga, kes tunni pärast toibunud ja omal jalal saunast lahkunud. Arsti rahulikud sõnad andsid põhjust lootat, et haigushoog kauem ka kolonel-ltn. G. Maserit ei vaeva.

Umbes tund aega kaebas ta väsimuse üle, ajades selget juttu. Tegin talle ettepaneku riidesse panna ning tundi kaks linnas lahtise autoga värskes õhus ringi sõita, mis, võib olla, kostab ja kiiremalt toibuda aitab. — „Ei, lahtise autoga ei sõida, võtame kinnise.“ — „Hea küll, aga on sul jõudu riidesse panna?“ — Veidi aega mõteldes ütles ta: „Aga mul on jalas säärsaapad, ei saa neid jalga.“ — Velsker pakus talle omi kingi. — „Ei, ma ei jõua end riidesse panna, olen nii väsinud.“ — Higi voolas ojana tema palgel ja otsaesisel. Seda pani tähele ka velsker. Kuid kui Maser tema juures masseeris, siis olnud ta ihu kuiv.

Teades, et teda abikaasa kahekuulise lapsega kodus ootab, tegin talle teise ettepaneku: „Viin sind kodule lähemale, Kopli, major Krimpi juure. (Kol.-lt. G. Maseri kälimees.) Võid seal tund puhata ja siis abikaasale teatada, et seal oled.“ — „Sinna võiks ka sõita, kuid koju ei maksa millegist teatada. Hakka ka minema, mis sa ikka ootad, küll toibun pea ja lähen ära.“ — „Ei, ootan juba ja saadan su koju.“

Umbes kella 1/8 paiku ütles kol.-lt. G. Maser: „Mul tuleb vist ikka sõjaväe haigemajja minna...“ — „Kuidas tahad...“

Äranähes, et paremuse poole pööret pole märgata, kutsusin välja major Krimpi, ja et haige soovi avaldas sõjaväe haigemajja minna, siis kokkuleppel dr. J. Vilmsiga, kutsusin sauna ka sõjaväe arsti dr. Jürgensoni. Arstid otsustasid teda haigemajja saata. Saatma läks major N. Krimp. Umbes pool tundi polnud siis haige enam täie mõistuse juures. Ta vaid hoigas, tegi sügavaid hingamisi ja vahel harva ütles mõne sõna.

Haigemajas on ta meelemärgusele tulnud ja major N. Krimpi ära tunnud. „Sina, Krimp, ka siin. Mul on nüüd juba parem, toibun varsti. Olen niivõrt tugev, et jalule võin tõusta.“ Veidi hiljem on ta öelnud: „Surm tikub ligi, aga mina alla ei anna, olen tugev mees...“ — Hommikul kell 5 on haigemajas telefon helisenud, mille peale ta küsinud: „Kas mulle kodus kõlistati?“ — Telefoni teel päriti siis viimast korda järele tema sõprade poolt ta tervislise seisukorra üle. Haige seisukord oli siis muutusetu, kuid tunni aja pärast, hommikul kell 0600, suikus ta viimsele, jäädavale, unele.

Abikaasa sai mehe surmast teada hommikul kell 0900, mil ta nende ridade kirjutaja juurde tuli mehe üle järele pärima ja kust ta haigemajja kõlistas.

* * *

Kolonel-ltn. G. Maser kaitseväe kehalise kasvatus juhina asetas oma sõpra kol.-lt. Rossländerit, kes 1-se detsembri mässu likvideerimisel Balti jaama ees jalast haavata sai ja selle tagajärjel suri. Teenis sellel vastutusrikkal kohal üle kolme aasta.

Kadunu oli lugupeetud sõjamees kui kaitseväs nii seltskonnas, mida tõendavad faktid, et teda staabi ja ohvitseride keskkogu juhatusse valiti. Head temast kõnelesid ka need 15 pärga, mis 2-sel mail Kopli surnuajal soojadel sõnadel pandi tema hauale.

V. K.

Referaadid sõjalise instruktore nõupidamisel.

11. aprillil 1928. a.

Sõjaline kasvatus ja õppus koolides teeb esimesi samme. Uus ala nõuab eriti hoolsat tööd esimestelt pioneeridelt-instruktoritelt. Sõjalise õppuse kava koolides sisaldab palju ühist võrreldes sellega, mida õpetatakse kaitseväs. Kuid koolides õppemeetodilistele küsimustele tuleb pühendada veel suuremat tähelepanu kui see sünnib kaitseväs. Seda saavutame iga õppeaine süvendatud uurimisega, püüdes tungida võimalikult ük-

sikasjalikult selle aine didaktikalistesse iseäraldustesse.

Sõjalise õppuse instruktore referaadides peegelduvad 1. õppeaasta töö tulemused. Kuna referaadid oma sisult käsitlevad küsimusi, mis õpetatakse ka kaitseväs, siis koolides saavutatud kogemused ja tähelepanekud kahtlemata on huvitavad ka kaitseväle. „Sõduri“ toimetus avaldab seepärast kokkuvõtlikult peetud referaadid.

SISSEJUHATAV KURSUS.

Reserv-lipnik **Martinsoni** referaat.

Õppekavas sissejuhatavas kursuses oli ette nähtud:

- Isikliku kodu ja isikliku julgeoleku selgitamine. Kaitse vajaduse tõestamine.
- Rahva kodu mõiste ja selle kaitse vajadus. Põhjendus: rahvaste võitlused oma

vabaduse eest ajaloolises ülevaates.

- Eesti rahva võitlused minevikus.
- Vabadussõda: eriti noorte osavõtt.
- Võitluse mõiste: pealetung ja kaitsemine.
- Võitlusvahendid.
- Koostöö võitluses: juht ja alluvad. Kask

h) Sidepidamine.

i) Moraalsed omadused võitluses.

Õppetöö algas hiljaksjäämisega, selle tõttu tuli sissejuhatavas kursuses mõningaid punkte lühendada, et ikkagi kavast kõik küsimused läbi võtta.

Lühendusi tegin: isikliku kodu ja julgeoleku kaitse selgituses, ühendades kodumaa ehk rahva kodu kaitse selgitamisega. See oli selletõttu võimalik, et isikliku kodu ja rahva kodu kaitse mõisted on lähedalt seotud üksteisega.

Rahvaste võitlusi oma iseseisvuse ja kodu kaitseks vaatlesin koos eesti rahva võitluste käsitlemisega minevikus, mis andis Vabadussõja käsitlemisel ka aja kokkuvõidu.

Tuli erilist rõhku panna, eeskujuks tuues noori, kes tormasid esimestena vabaduse kaitseks võitlusesse pealetungiva vaenlase vastu.

Teised teemid võtsin kõik läbi täies ulatuses.

Käesoleva ajani on läbi võtmata ainult sidepidamine, mida on võimalik kõige otstarbekohasemalt käsitada kevadel, kuna sügisene periood kulub maastiku tundmaõppimise ja üldse sõjalise väljaastumise drilli peale.

Kavas ettenähtud järjekorras tuli ette mõningaid muudatusi. Nii tuli neid teeme, mille käsitlemisel maastik tarvilik, läbi võtta sügisel ja talvel soodsail ilmastiku tingimustel. Halbade ilmadega jälle klassiõppused.

Kava lõppu paigutatud — moraalsed omadused võitluses võtsin läbi otsekohe pärast pealetungimise ja kaitsemise teemi. Leidsin, et nii oli loomulikum järjekord.

Sissejuhatavat kursust oli võimalik läbi võtta seitsme tunni asemel 6 tunniga, ilma et selle all aine oleks kannatanud.

Raskused ja takistused.

Esialgse suurimana raskusena oli muidugi a) õpilaste mittetundmine. Aine käsitlemisviisi ja ulatust tuli muuta vastavalt klassi vanusele. See, mis kõlbulik I klassile, on liig lapsik viimaseile.

b) Maastik võõras. Endal tuli kiiresti orienteeruda ümbruskonna maastikul. Pealetungi ja kaitsemise võtsin läbi linna parkides, mere rannas, Abjas ja Väandras kooli ümbruses. Võitlusvahendite läbivõtmisel olid maakoolid halvemas seisukorras, polnud võimalik kasutada muuseume.

Erilisi raskusi sissejuhatava kursuse läbivõtmisel ette ei tulnud. Enamjaolt on ta käsitlemine seotud klassiruumiga, selletõttu lihtsam.

Uusi õppevahendeid ja erilisi võtteid.

Esimeste teemide juures kasutasin propaganda abinõudena suuri 1) plakatkirju, 2) kollit. Siiri poolt kokkuseatud diagrammi eesti rahva võitluse üle minevikus, 3) muuseume — võitlusvahenditega tutvumiseks.

4) Mõnes tunnis lugesin ette valitud jutte ja katkendeid vastava aine illustreerimiseks, eriti esimestes klassides.

Näitasin pilte raamatust „Prantsuse illustratsiooni sõja albumist 5) diapositiive eesti Vabadussõja üle.

6) Peale pühi korraldan ekskursioone Pärnu kasarmutesse sõdurite eluga ja ruumidega tutvumiseks.

Meetodeist oli tarvitavaim küsimuskostmisviis, jutustamisviis leidis ka tarvitamist, eriti Vabadussõja käsitlemisel.

Kuidas suhtuvad õpilased õppusele.

Algkoolist keskkooli tulnud poisil on juba kaunis selge arusaamine oma kodust ja isamaast. Ta on alles ajajärgus, kus teda kõige enam huvitavad kangelaslood, nagu Bornhöhe „Tasuja“, „Villu võitlused“ j. t. Neid lugusid loevad poisid suurima innuga, nad otse neelavad sündmustiku käiku ja kangelastegusid. Neid vahvaid võitlusi tahaksid nad kõik heameelega kaasa teha. Kadestatakse jutu peategelasi, miks pole enam praegusel ajal võimalik teha selliseid kangelastegusid.

Poisil on võitlusihka, on sõjamehe vaimu juba maast madalast. On olemas pind, vastuvõtlik aluspõhi, millele võib istutada esimesi kodu- ja isamaa-armastuse taimi idanema.

Jälgisin suure huviga, kuidas on vastuvõetavad uue aine — sõjalise õppuse — mõisted ja teemid. Pean tunnustama — rahuldusin täielikult.

Sissejuhataval kursusel, mis käsitlemiseks raskemaid, on täita suurim ülesanne — kasvatada veendunuid kodukaitsjaid, mõjutada noorte hingi uues suunas, neid valmistada, õhutada.

Iga antud tunni järele peab tunduma, et õpilased leiaksid endis midagi uut, valmistavat. Neis tärkab armastus oma kodu, oma isamaa vastu.

Peamiseks sihiks on rahvusline kasvatatus ja noore ettevalmistamine veendunuks kodukaitsjaks. Teda viia arusaamisele, et meie ei valmistu mitte pealetungiks kellegi teise rahva vastu, vaid kaitseks valmis olles võime rahulikult jätkata tööd oma kodumaa ja rahva kasuks.

RIVIKOOL KESK- JA KUTSEKOOLOIDES.

Leitnant O. Rosenthali referaat.

Ajutine õppekava sõjalise ettevalmistamise kohta kesk- ja kutsekoolides näeb ette käesoleval õppeaastal järgmist rivi:

A. Rivikooli tähtsus kodukaitsja ettevalmistamisel. Kehalise kasvatuse tundidel käsitletud üldmõistete täiendamine:

- juhatamise viisid ja abinõud;
- üldmõistest rividest;
- üldmõistest jaost ja rühmast.

B. Üksikõppus:

Seisang: paigale, valvel, vabalt, kohendu, rivitult. Pöörde paigal. Mütsid maha. Samm ja peatumine. Jooks; kiirjooks. Paigal käies (jookstes) marss. Otse. Seis.

Tundide tabeli järele on rivikoolile käesoleval õppeaastal määratud viis tundi. Minu üksikasjaline kava, vastavalt tundide arvule ja ajutisele õppekavale, oli järgmine:

1. tund: Rivikooli tähtsus kodukaitsja ettevalmistamisel. Juhatamise viisid ja abinõud. Üldmõistest rividest. Üldmõiste jaost ja rühmast.

2. tund: Seisang. Paigale, valvel, vabalt, kohendu ja rivitult.

3. ja 4. tund: Pöörde paigal. Mütsid maha. Eelmiste tundide kordamine.

5. tund: Samm ja peatumine. Jooks. Kiirjooks. Paigal käies (jookstes) marss. Otse. Seis.

Märkus: Jooksu käsitlan kuni 400 mtr. Kiirjooksu kuni 60 mtr.

Mainitud tundidest langesid 1. ja 2. tund sügisese õppeperioodi, 3. ja 4. tund talveperioodi.

di ja 5. tund kevadise õppeperioodi peale.

Tundide läbiviimisel kasutasin märkmeid, mis ette toodud: üldine õppekava noorte 5-kuuliseks ettevalmistamiseks, sõjalise õppuse instruktorete kursuste kogemusi ja seletuskirja ajutise sõjalise ettevalmistuse kava juurde.

Rivikoolile ettenähtud tundidest olen senini läbi võtnud 4 tunni kava. Viimane tund, 5-es, on kavatsatud jürikuu teisel poolel läbi viia. Peale selle kasutan riviliste võtete süvendamiseks kevadisel õppeperioodil välisõppustele minekut ja tulekut.

Õppuse teostamisel tekkisid teatud raskused ja takistused, milledeks osutusid: hiline õppetöö algus, mis sundis rividrilli pidama ruumes. Ebasoodsad ruumid (ühes koolis väike ruum,

kursustel, möödunud suvel, rividrilli ja laskeasjanduse juhataja, lugupeetud kol.-ltn. Siir, oma näitlikude tundidega, mis koolitöös osutusid väga headeks. Muuseas kasutasin samasugust võtet, nagu valvelseisangu õpetamisel, ka pöörete õpetamisel. Pöörde juures nõuab rivimäärustiku § 79 märkuse p. b, et pööratakse õigesse suuna. Joonistades põrandale pöidade asetusjooned ning, silmas pidades samas märkuse p. e, osutub pöörde kontroll väga lihtsaks. Õpilased võivad parandada vaid õpetaja sellekohase korralduse peale (kontrollida — pööre). Sellaselt toimides võisin ajakulu, mida oleks tarvitanud pöörde kontrollimiseks, kulu- taks kasulikumalt.

Seletuskiri annab häid näiteid, kuidas õppust

Komandod (ühised).	Nõuetav täitmine.	
	Võimlemisel.	Sõjalisel õppustel.
Paigale.	Asuda koondatud vahedele.	Asuda paigale, võttes normaal-intervalli.
Joondu.	Pöörda pead paremale.	Pöörda pead keskele, liiteõppuri peale.
Seis.	Seismajäämine üldreegli järele.	Seismajäämine nagu võimlemisel + joondumine.

Täitmine (ühine).	Antavad komandod.	
	Võimlemisel.	Sõjalisel õppusel.
Väikestel ümberpaigut. (kohamuutmistel).	Käies-marss.	Marss.
Seismajäämine sammu tähendamisega.	Paigal.	Paigal-marss.

teises kivipõrand). Need takistused olid ajutise iseloomuga, kuna tuleval õppeaastal, õppetöö algades õigel ajal (septembri algus), ei kordu. Kuid on olemas veel teine ja tõsisem takistus, mis halvab rivi õppetöö edukust ja nimelt: komandode ja neile järgnevate tegevuste ühtlustamatus võimlemise ja sõjalise õppuse tundidel.

Sõjalise õppuse sisseviimisega keskkoolidesse tuleb tõsiselt kaalumisega võtta tegevuste ja komandode ühtlustamist (v. tabel). Õppetöö edukus nõuab seda, sest niihästi võimlemise kui ka rivotundidel on komandod rõhuvas enamuses sarnased, kuid neile järgnevad tegevused omakorda täiesti lahkuminevad ja vastupidiselt. Mainin vaid mõnda:

Sellane ühtlustamatus nõuab praegu õpilastelt suurt vaeva, et aru saada tegevuse täitmise algmomentidest ning tegevust ise korralikult täita. Arvan, et ka tulevikus palju head loota ei ole, arvesse võttes, et võimlemise tunde on 2 nädalis, sõjalist õppust aga 1 tund. Ühtlustamist on aga ka vaja laiendada algkoolide peale, et õpilased, astudes keskkooli, oleks harjunud tegevusi õieti täitma. Seepärast, mida kiiremini suudetakse ühtlustamine läbi viia, seda parem nii sõjalise õppuse instruktorile kui ka võimlemise õpetajale.

Rividrill, kuuludes praktilise väljaõppe ainete hulka, sunnib otsima abinõusid, kuidas minimaalse ajakuluga maksimaalseid tulemusi saavutada. Kuidas seda teha, seda näitas meile

huvitavamaks teha, nimelt võistluste näol. Võistlusi pea igal tunnil ja alati heade tulemustena, kusjuures poisid püüdsid „nahast välja pugeda“, et aga teine-teist üle trumbata. Toon mõne näite: tund 2-ne, võistlus komando „paigale“ täitmisel. Selleks tõmbasin kaks joont. I taha asetasin õpilasi, osa „kohtunikudeks“. „Kohtunik“ — iga 2—3 õpilase peale. Komando „paigale“ peale tuli „võistlusel“ astuda joo- nele nr. 2, võtta seisang, kohendada riideid ning asuda „vabalt“ seisangusse. „Kohtunik“ teatab, kes esimesena lõpetas. Siis lasksin võitjad kokku jne. jne.

Täiesti sarnaselt korraldasin võistluse „valvelseisangusse“ asumisel, pööretel komandode, leppemärkide ja signaalide järgi. Siis võib võistlusel veel ühendada mitmed tegevused, nagu asumine „paigale“ joo- nele, mille kaugus õpilasest 4—5 mtr, „valvelseisangusse“ asumi- ne ja pööre jne. jne.

Sõjalise õppuse vastu tunnevad õpilased suurt huvi ning teotsevad hoogsalt. Eriti käib see nooremate kohta, kes muud ei taha, kui aga saaksid marssida. Mõnes koolis on aga vanemad klassid rohkem passiivsemad just rivi vastu, kuid seda rohkem huvitatud teistest sõjalise õppuse ainetest, näiteks laskeasjandus, topograafia.

Tehes lühikest kokkuvõtet senisele tööle, ei ole leidnud õppuse teostamisel ülepääsematuid raskusi. Jääb ainult soovida, et ainsam takistus, see on võimlemise ja sõjalise õppuse tun-

didel antavad komandod ja nende täitmine saaksid keskasutiste poolt kaalumisele võetud ning soovitud suunas ühtlustamiseks lõpule viidud.

SÕJAVÄE TOPOGRAAFIA.

Leitnant A. Kolbergi referaat.

Õppekavas sõjaväe topograafia alal on ettenähtud järgmised küsimused: maastiku tundmaõppimine kohapeal, plaan ja kaart, topograafilised leppemärgid, horisontaalid, plaani ja kaardi lugemine.

Topograafia aine õpetamisel koolides rõhutasin peamiselt selle aine praktilist külge, mille eesmärgiks on: sõjaliste kaartide lugemine ja kasutamine maastikul. Teoreetilisi teadmisi andsin ainult niivõrra, kui võrra see tarvilik nende aluste äraõppimiseks, millele kaart ja tema tarvitamine on rajatud, nimelt: masstaab, leppemärgid ja horisontaalid. Tuli piirduda kõige lihtsamate seletustega, käsitades näitlikke abinõusid: maastikku, joonistusi tahvil, maapinna reljeefi mudelit, globust, mitmesuguseid kooli kaarte. Niipea kui plaani ja kaardi põhialused olid kooliõpilastele äraselgitatud, tuli otsekohe asuda omandatud teadmiste praktilisele rakendamisele — see on praktilistele töödele, mida on võimalik läbiviia talveperioodil klassis, kevad- ja sügisperioodil — maastikul.

Praktilised tööd sel alal oma iseloomu poolest on väga mitmesugused. Esiteks mõõdu kasutamine, plaani valmistamine, kauguste määramine kaardil sirg-, murd- ja kõverjoont mõõda, igasuguste punktide kõrguste kindlakstege mine topograafilisel kaardil, iärskuse määramine projektsioon mõõdu abil, proofiili joonistamine jne.

Aine oli jaotatud vastavalt tundide arvule viieks teemiks. Aeg iga teemi läbivõtmiseks — üks kooli õppetund.

Esimese teemina oli maastiku tundmaõppimine kohapeal: maapinna reljeef, looduslikud ja kunstlikud esemed maastikul, ilmakaared ja nende määramine, orienteerumine.

Selle teemi läbivõtmine peaks sündima väljas maastikul, kus õpilastel silma ees kõik maapinna reljeefi tähtsamad osad ja looduslikud kui ka kunstlikud esemed.

Veel enam vajalik on maastikul viibimine orienteerumisel. Õpilane on paigutatud mitmesugusesse konkreetsesse olukorda, kus vajadus orienteeruda. Kahjuks käesolev õppeaasta ei võimaldanud ilmastiku tõttu kõiki neid tunde maastikul toimida. Selle põhjuseks oli, et sõjaline õppus koolides võis algada alles pärast ühekuulist üldõppetöö algust koolides, see oli 1-st oktoobrist, kus ilmad olid väga muutlikud, sagedased vihmasajud ning külmad tuuled. Ja õpilane, kes terve suve mööda saatnud vabas looduses, istub heameelega süngel sügispäeval klassis. Nii on ka üldiselt väljaõppuse edukus suurel määral ilmastikust, kui see õpilasi looduse meelitab. Märkuste tegemine ja ülestähendamine tunnis läbivõetud aine kohta on samuti halva ilmaga raskendatud.

Soovitav oleks olnud, et koolid oleksid varustatud kompassidega.

Teise teemina oli ette nähtud: maastiku graafiline kujutamine: plaan ja kaart. Masstaab ja selle kasutamine. Selle teemi selgitamine peab sündima klassis, kus õpilastel plaanid ja kaardid käsitada. Takistusena osu-

tus siin asjaolu, et koolid olid varustatud vähesel määral mõõduliste kaartidega. Mittemõõdulised kaardid raskendavad tööd: õpetaja peab andma erinevaid ülesandeid, niisama ülesannete kontrollimine nõuaks rohkem aega. Töö hõlbustuseks võiks nimetada seda, et sõjaministeerium võimaldas kooliõpilastele osta omale topograafilisi kaarte, millist vastutulekut õpilased ära kasutasid heameelega. Minul on andmeid, kus 400 arvuline õpilaspere on ostanud kogusummas üle 1000 topograafilise kaardi lehe.

Kolmanda teemina oli ette nähtud: topograafilised leppemärgid, looduslike ja kunstlike esemete ülestähendamine paberile.

Teemi käsitlemine võimalik klassiruumis. Õpilased omandasid igaüks omale „Sõduri“ toimetusest instruktoriga kaudu topograafiliste leppemärkide tabelid. Teemi kestvusleppemärgid arutati läbi õpilastega ning tutvustati nende joonistamise tehnikaga. Õpilased õppisid leppemärgid joonistamise teel kätte, milleks virgutasi neid praktiline harjutus topograafiliste kaartide lugemisel.

Neljandaks teemiks oli maapinna reljeefi kujutamine horisontaalidega. Raskest küsimuseks on horisontaalide põhialuste äraselgitamine õpilastele, mida võib kätte saada ainult näitlike abinõude kasutamiseega. Parimaks abinõuks tuleb lugeda maapinna vormide kujutamist mudelil, mida võib läbi löigata tasapindadega. Koolidel puudus ülalnimetatud mudel. Horisontaalide põhialuste selgitamiseks tarvitasin joonistusi tahvil, millest õpilased väga hästi aru said. Osaliselt läks korda kasutada mudelit ühe kohaliku väeosa vastutulelikkuse. Üldiselt ei osutunud teemi käsitlemine raskeks, sest osaliselt olid need mõisted kooli maateaduse õpetaja poolt läbivõetud. Täiesti tundmata oli õpilastele maateaduses omandatud teadmiste praktiline kasutamine. Horisontaalide abil topograafilisel kaardil kõrguste ja projektsioon mõõdu abil järskuste määramine — sellega tuli õpilasi sõjalise õppuse tunnis tutvustada.

Viimane teem — plaani ja kaardi orienteerimine. Selle teemi võtan läbi maastikul maikuus.

Koolitöö lõpuks on õppekavas ettenähtud aine läbivõtmine täiesti võimalik.

Sõjaväe topograafia on õpilastele üks meeldivamaid aineid sõjalise õppuse alal. Igas tunnis omandatud teadmisi saavad õpilased ära kasutada praktiliste ülesannete lahendamisel kaartidel. Ka mitte vähe huvi ei tunne õpilased selle vastu, kui nad ise hakkavad valmistama lihtsaid krokiisi. Leppemärke äraõppimiseks nende joonistused kaustikutes on tehtud puhtalt ja täpselt.

LASKEASJANDUSE ÕPETAMISEST KESK- JA KUTSEKOO LIS.

Leitnant P. Kommusaare referaat.

Referaadis käsitletakse laskeasjanduse tundide andmist käesoleval õppeaastal keskkoolides. See aine on tõsisemalt sõjalise väljaõppe alal.

Vaatlen lühidalt, kuidas seda ainet õpetasin koolides.

Ajutise õppekava järele esimesel õppeaastal tuleb läbi võtta järgmisi küsimusi:

A. a) Üldine tutvumine vintpüssiga: vintpüssi tähtsamad osad, osaline koostvõtmine ja kokkupanemine harilikuks puhastamiseks. Kuidas järele vaadata, et püss korralikult töötaks. Vintpüssi puhastamine ja hooldamine ning selle tähtsus (noorele vajalikud teadmised). Väikekalibrilise vintpüssiga tutvumine (üldjoontes).

b) Algmõistet lasketooriast. Mis on palk, lendjoon, sihtimise elemendid.

d) Vintpüssi käsitamise elementaarõppus. Sihtimise mõiste selgitamine (relva suunimine külgepidi ja kõrguti); vintpüssi sihtimise abinõud. Mõisted: märk kirbu peale, alla ja märki sihtida. Õige sihtjoone mõiste selgitamine: 1) sihtjoone näitamine niidi abil püssi suurendatud mudeli ja püssi peal, 2) sihtjoone võtmine diafraagma abil — mudelil ja püssil, 3) vead sihtjoone võtmise juures: a) madal kirp, b) kõrge kirp, c) paremale (vasakule) längus püss.

Silma kinnihoidmise harjutused.

Farase kirbu võtmise harjutused.

Sihtimise harjutused pukkidel lähedatele kaugustele (10—25 mtr):

- suurendatud mudelpüssiga,
- väikekalibrilise vintpüssiga ja
- sõjaväe vintpüssiga.

Laskealgõppus istudes taburetil ja lamades väikekalibrilise vintpüssiga.

B. Laskeharjutused väikekalibrilisest vintpüssist 10—15 mtr peale — istudes taburetil ja lamades. Vähemalt kaks harjutust.

Laskeharjutuste ajal tutvuneda: üldjoontes hajumuse seadustega, väikekalibrilise vintpüssi kuuli läbilöögi jõuga, laskeulatusega.

Peale selle seisab kavas märkus, et kõik see võetakse läbi niivõrra, kui see on tarvilik ettevalmistamiseks suvisteks õppusteks. Kava läbivõtmiseks on ettenähtud aega — 8 tundi.

Töö peale tagasi vaadates võib ütelda, et kava on käesoleval õppeaastal suuremalt jaolt läbivõetud.

Aprilli ja mai kuude peale üldise õppekava järele jääks laskeasjanduse käsitamiseks veel aega — 3 tundi; nimelt: 1 tund — püssi puhastamise läbivõtmiseks ja 2 tundi — sihtimise harjutusteks pukkidel sv. ja väikekalibrilistest vintpüssidest ja laskealgõppuseks.

Seega laskeharjutuste läbivõtmine jääb suvise õppeaja peale.

Isiklikult tahan mõnede õpilastega, kes on paremini omandanud läbivõetud materjali, teha ka mõned proovilad väikekalibrilistest vintpüssidest enne suvist õppust.

Püssi puhastamise läbivõtmine on jäänud hiljaks — see on seletatav relvade arvu vähesusega koolides. Koolid said 3—4—5 õppepüssi käsitamiseks. On oodata relvade arvu suurenemist, ning siis on võimalik eelnimetatud ainet ka läbivõtta.

Vähene arv relvu on olnud põhjuseks, et nii püssi materjalosa, kui ka sihtimise harjutuse tunnid ei ole annud küllaldasi tagajärgi. Suurem osa õpilasi peavad leppima püssi materjalosa tunnis ainult pealtvaatamisega

ga seletuse ajal, mispärast ka see suur huvi, mis püssiga seotud, selle tagajärjel osalt vähenes. Näiteks, püssi läbivõtmisel ja kokkupanemisel tahab iga õpilane enda võimeid kontrollida. On näha juba õpilase näost, et tal tuju on langenud selle tõttu, et ta ei saanud esimesena püssi kätte võtta.

Püssi osade tundmaõppimisel aega jätkus selleks, et igaüks neid lähemalt vaadelda ja katsuda võis, kuna iga õpilase poolt püssi läbivõtmiseks ja kokkupanemiseks aega ei jätkunud.

Siia juurde seltsib teine kohaliku iseloomuga takistus. Muulaste koolides on teatud protsent õpilasi, kellele Eesti keeles õpetamine tekitab mõningaid raskusi. Neile tuleb anda osa seletusi kahes keeles. See võtab aega, kuid on paratamatult tarvilik paljudes vähemusrahvuste koolides, eriti algklassides.

Huvitavamale püssiga tutvumisele oleks kahtlemata palju kaasa aidanud vintpüssi läbilõiked. (On nüüd juba koolidele saadetud. Toimetus.)

Sihtimise algõppusteks väljaantud õppeabinõud, nagu mitmesugused pukid, kontrollimise abinõud, mudelid, on aine läbivõtmisel täiel määral kasutamist leidnud ja palju kaasa aidanud edukale tööle. Kahju, et mõningaid abinõusid siiski — üksainuke kooli peale on. Näiteks, suurendatud püssi mudeleid oleks tarvis rohkem, arvesse võttes grupis olevat suurt õpilaste arvu. Sihtimise pukke tuleks soetada mitmes kõrguses — vastavalt õpilaste kasvule.

Erilisi puudusi ega raskusi õpetamisel ette ei tulnud. Laskeasjanduse tundide pidamiseks oli koolides võimaldatud alati võimlemise saalid, kus tunni läbivõtmine ruumi suhtes kunagi ei kannatanud, võis end sisse seada, kuidas see kõige otstarbekohasem. Ka relvade ja õppeabinõude hoiu suhtes on koolid teinud kõik, mis võimalik. Igas koolis on relvade ja väiksemate õppeabinõude jaoks kapid, mis valmistatud Kindralstaabi näpunäidetel.

Uutest õppevahenditest kasutasin siin vintpüssi padruni läbilõikeid ja püssirohu sorte, millede soetamiseks üks Tallinna väeosa, nimelt aato-tankide divisjon, vastu tuli.

Sihtimise algõppust algasin lasketooria algmõistete seletusega, vastavaid joonistusi tahvile tehes. Sihtimise mõiste selgitamisel tulid tarvitamisele minu poolt valmistatud papist suurendatud kirbu ja sihiku mudelid ja mitmesugused märgid.

Õige sihtjoone võtmise harjutused algasid saalis ülesseatud sihtpukkidel õpilasi gruppidesse jagades. Viimase klassi õpilastega, kui ilmi seda võimaldas, tegin ka ekskursiooni Autotankide divisjoni õppejaoskonda, kus on olemas näitelaskmise õppel, sellega tutvustamiseks, ning Allohvitseride kooli lasketiiri, kus parajasti oli käsil püsside proovimine. Kõik see pakkus õpilastele palju huvitavat ja kasulikku. Ka oli kooli ülema lahkel loal võimaldatud mõnele õpilasele-kaitseleitlasele laskmine.

Kuidas suhtuvad õpilased laskeasjandusele? See selgub õpilaste kirjatöödest, mis lasksin kirjutada selle küsimuse üle. (Üks neist kirjadest ilmus juba „Sõduris“. Toim.)

Kirjatöödest selgub, et laskeasjanduse tund on õpilastele üks armsamatest tundidest. Seda

lasevad oletada ka need virgad märkused vihkudesse, mis tehakse tunnis. Siis kõnelused, mis olen siin-seal kuulnud neilt, kes puutuvad kokku õpilastega. Ühtlasi minu poole on pööranud nii palju noori, et neile soovitataks raama-

tuid, kust nad saaksid kodus põhjalikumalt õpida sõjalist õppust, eriti laskeasjandust.

Kokkuvõttes leian, et laskeasjanduse õpetamise alal on täiel määral seda kätte saadud, mida nägi ette õppekava.

Sõjaministri käsukiri kol.-ltn. G. Maseri surma puhul.

Nr. 178.

Tallinnas, 3. mail 1928. a.

(Kindralstaap).

29. aprillil s. a. lahkus kaitseväe ridadest ootamatu surma läbi Kaitseväe kehalise kasvatuse juhataja kolonel-leitnant Gustav M a s e r.

Kadunud kolonel-leitnant G. M a s e r algas oma teenistust kaitseväes kohe pärast Vabadussõja lõppu 1920. a. Sellest ajast peale lahkunu oli vahetpidamatult kaitseväe teenistuses mitmetel vastutavatel kohtadel — Kindralstaabi käskudetahtjana ohvitserina, 2. diviisi staabi ülemana, sõjaväe esitajana Venemaal ning, alates 1924. aastast — Kaitseväe kehalise kasvatuse juhatajana.

Olles põhjalikult ette valmistatud kehalise kasvatuse alal sõjaväes, omanda-

des ühtlasi häid kogemusi vanema rivohtitserina rahuaja töös ja sõjaajast, oskas kadunud kolonel-leitnant M a s e r kehalist kasvatust kaitseväes otstarbekohaselt juhtida ja korraldada. Tema juhatusel kaitseväge rikastus paljude noorte juhtidega kehalise kasvatuse alal, kes, kohapeal töötades, aitasid kaasa kehalise kasvatuse arenemisele nii kaitseväes kui väljaspool kaitseväge.

Kõige selle tagajärjel huvi kehalise kasvatuse vastu kaitseväes tõusis järjekindlalt ning töö sel alal muutus iga aastaga intensiivsemaks.

Kaitseväge ei unusta kunagi lahkunud kolonel-leitnant M a s e r i tööd ja teeneid, mis on kaasa aitanud meie riigikaitse kindlustamisele.

N. R e e k,

Kindralstaabi kindral-major,
Sõjaminister.

Vabadusristi Vendade Ühenduse erakorraline peakoosolek.

Pühapäeval, 6. mail, peeti ära Ohvitseride Keskkogu kasiino ruumides Vabadusristi Vendade Ühenduse erakorraline peakoosolek.

Peakoosolekule olid ilmunud Tallinna, Narva, Viljandi, Pärnu ja Tartu osakondade liikmed.

Vanematest sõjaväelastest koosolekul viibisid sõjaminister kindral Reek, sõjaministri abi kindral Lill, kindralid: Unt, Tõnisson, Põdder ja Jonson.

Koosoleku avab lühikese mõjuva sissejuhatava kõnega sõjaminister kindral Reek. Tartu osakonna juhatase esimees. Sõjaminister kriipsutab alla organiseerimise tähtsust ja selle tarvidust ühiskonnas. Ka sõjaväelased peavad end organiseerima. Eriti Ilmasõda on mõjutanud lääne riikides sõjaväelaste organisatsioonide ellutõusmist. Saksamaal on tekkinud mitmeid organisatsioone. Prantsusmaal on kujunenud eriti mõjuvaks reserv-sõjaväelaste organisatsioon. See on üleriikline koondus, millel on niivõrra suur kaal, et tema arvamisega

arvestavad ka ametiasutused. Eriti kui peaks juhtuma, et tallatakse jalge alla need põhimõtted, millede eest on võideldud sõjas — siis see organisatsioon ütleb oma mõjuva sõna.

„Masside organiseerimisel on suur tähtsus rahva iseloomul. Ekspansiivne rahvas nagu prantslased, plahvatub ruttu ning üleöö luuakse võimsad organisatsioonid. Meil see sünnib ainult pikaldase käärimise protsessi tagajärjena. Oli tarvis 9 aastat, et need, kes olid koos võidelnud teatud ühiste ideaalide ja vaadete eest, võisid kokku tulla üleriikliselt. Vabadusr. kaval. on meie Vabadussõja kandjad ja alustoad. Neil on läbielamus ja aateid, mis neid liidab kokku orgaaniliselt. Mõte kutsuda ellu ka vastav organisatsioon, tekkis juba 1925. a., kus loodi Tartu Vabadusristi Vendade Ühendus. Mõnesugustel põhjustel selle organisatsiooni arenemine üleriikliseks koonduseks ei sündinud nii kiiresti kui see oleks olnud tarvilik. Kui mind 1927. a. valiti Tartu Ühenduse juhatase esimeheks,

siis otsustasin selleks kaasa aidata, et see organisatsioon kujuneks üleriiklikseks. See on nüüd teostunud ning mul on au avada esimest üleriiklist Vabadusristi Vendade Ühenduse erakorralist peakoosolekut“.

Koosoleku juhatajaks valitakse kindral Reek, abiks — kindral Unt, sekretäriks — kolonel-ltn. Traksmann, abiks — major Utuste.

Tähtsama päevakorra punktina koosolekul arutatakse läbi uus põhikirja kava, mis kokku seatud Tallinna osakonna algatusel. Kava kohta annab lähemat selgitust kindral Unt, puudutades neid põhimõtteid, millega uus kava erineb endisest põhikirjast. Tähtsamad neist on järgmised:

Ühenduse õiguste suhtes. Enne nii Ühendusel kui tervikul ning ka iga! osakonnal eraldi olid juriidilise isiku õigused. Suurema ühtluse saavutamiseks tegevuses uue kava järele juriidilise isiku õigused on ette nähtud ainult Ühendusel kui tervikul, kuid osakondadel seda ei ole.

Liikmete ja nende õiguste suhtes. Endises põhikirjas Ühendusel olid au-, tegev- ja toetajad liikmed. Nüüd on jäetud ära auliikmed kui mittetarvilikud. Kõik Vabadusristi kavalerid peaksid lugema oma kohuseks olla Ühenduse tegevliigeteks. Hankida auliikmeid nende hulgast, kes ei ole Vabadusristi kavalerid, oleks ebaotstarbekohane.

Toetajate liigete õigusi on piiratud: neid ei ole võimalik valida juhatusse.

Organisatsiooni alal. Uue põhikirja kava järele organisatsiooni algrakuks on osakond, mille võib kutsuda ellu igas maakonnas, kus on vähemalt 15 liiget. Vähema arvu liikmete juures võib kutsuda ellu rühmi ja ringe. Osakonna organiteks on: peakoosolek, juhatus, revisjoni komisjon ja aukohus.

Osakonna peakoosolek valib enda hulgast volinikud, iga 25 liikme peale ühe, kes moodustavad volinikkude

kogu. Volinikkude kogu peakoosolekul valitakse Ühenduse keskjuhatuse, revisjoni komisjon, vanemate nõukogu ja kõrgem aukohus.

Põhikirja kava läbiarutamisel kindral Tõnisson Pärnu osakonna nimel teatab, et Pärnu osakond on otsustanud kokkuseatud põhikirja kava vastu võtta, sellele vaatamata, et kavas leidub asju, mida osakond ei poolda. Pärnu osakond leiab, et Ühenduse eesmärgid on võetud liig laialdaselt. On palju ilusaad asju, kuid nende saavutamise alati ei ole mõeldav ning nad jäävad paberile.

Ühenduse organisatsioon on liig keeruline. Väga hästi võiksid, näiteks, ära jääda vanemate nõukogu ja kõrgem aukohus.

Võetakse veel sõna põhikirja kava kohta.

Pärast kindral Unti seletust põhikirja kava võetakse vastu ettepanud kujul.

Põhikirja kava volitatakse lõpulikult redigeerima ja alla kirjutama kindralid: Lilli, Põdderit, Jonsoni ja kol.-leitnant Kromeli.

Koosolek lõpeb Sõjainistri lühikese kõnega, kus avaldatakse tungivalt soovi, et tegevas teenistuses olevad ohvitserid kannaksid Vabadusristi kõigil teenistuslistel toimingutel. Vabadusristi kandmine ei ole mitte isikliku au tagaajamine, vaid see on meeletuletus sellest suurest sündmusest, mille tegelased oleme olnud. Vabadusrist on meeletuletus, et on olnud inimesi, kes on võidelnud teatud aadete ja tõekspidamiste minevikus.

Ka reserv-ohvitserid peaksid leidma juhusid kanda Vabadusristi võimalikult sagedamini.

Meil armastatakse mälestada sündmusi, mis sündisid aastasajad tagasi. Miks ei peaks siis meie mälestama kõige uuemaid sündmusi, pealegi, et nad olid meile edukad.

A. T.

Kangelaste keskel.

Isamaa eest.

16. jaanuar 1919. a. jääb kauaks püsima Kalevlaste Maleva ajalukku veriseima leheküljena. Sellel päeval kaotasid kalevlased Järveküla vallutamise katsel üle kolmandiku omast salgast: 60 mehest langes

rivist välja 22 — neist pea pooled surnutena.

Võitlus algas keskpäeval ja võttis kohe ägeda iseloomu. Vaenlane ületas pealetungijaid enam kui viiekordselt. Küla kaitesid punalaevastiku madrused, tolleaegsed

kommunismi ustavamad toed. Need mehed ei visanud esimeste paukude järele püsse põõsasse ega pannud kabuhirmus ida poole sibama, nagu tegi enamik punaväest peale Aegviidu-Lehtse ja Tapa lahinguid, vaid võitlesid visalt, fanaatilise vihaga. Nende asukohad olid hoolega valitud, kuulipildujate pesad kiviaedade taga hästi peidetud. Ees laiutus lage paepealne, mis ei pakkunud kalevlastele mingit kaitset ega varju. Igale poole ulatus vabalt vastase silm ning küünis kuri kuul.

Sellegipärast arenes pealetung algul hoogsalt. Kalevlased, jaolt alles esimest korda tuleristsetel, rühkisid rünnakule kui vanad vaenuvälja veteraanid, kellele on ükskõik, kas kõrva ääres vingub surmav tina, või piriseb näljane sääseparv. Kes langes — langes. Au langenuile! Elavad aga astusid edasi, vastu võidule või — surmale...

Vanemate meestega pidas vapralt sammu salkond noori õppureid, keda koolipingilt sõjasõidule oli kihutanud kalevlaste üleskutse — muistsete vägilaste viisil kaitsata oma maad ja rahvast sissetungiva vaenlase vastu.

See üleskutse vapustas poiste tundeliku hinge kui viimsepäeva pasun: võõra vägivalla käsilaste poolt paljude sajangute kestel isa-isades maha surutud ja summutatud armastus isamaa, emakeele, rahvuse, vabaduse ja iseseisvuse vastu lõi poja-poegades heledalt lõkkele. Nende vaimusilma ees avanesid korruga hoopis uued avarused, uued aated, mis täielikult võitsid noorustules leegitsevate sõdurite usalduse ja poolehoidu. Nendes tõusis vankumata usk enesesse ja oma rahva õigusse elada ning areneda võõra võimu surveta. Nad tundsid end olevat kutsutud seda õigust kaitsma iga hinna ees ja nad töötasid seda ka teha — viimse veretilgani.

Noorus ei targutanud ega kõhelnud kaksipidi, ei ohanud ega vabisenud oma varanatukese eest, nagu tegid paljud elupöörises egoistideks või jänespüksteks muutunud täisealised, kui oli tarvis välja astuda hädaohtu tagasi tõrjumiseks. Noorus ei küsinud võitlusse rutates: Kas maksab? Kas suudame? Mis minul sellest kasu? Miks just mina pean minema? Ei! Nendes lõi uhkelt sirgu kaua küüru painutatud rahva selgroog ja nad ei küsinudki, kui tugev on vaenlane, vaid kust ta on. Ning kui neile seda öeldi, siis haarasid nad relvad ja läksid...

Alguses tundus mõningaid raskusi:

olukord harjumata, relvade käsitlemine väsitav, toit ja riietus kehv, teenistuskohused rängad. Kuid kas suudavad sarnased pisaasjad ohjeldada meest, kui tas leidub pitsutki tahet! Ja seda ometi poistel jätkus. Vaimustust voolas üle. Südamega riputi ettevõtte küljes. Töötati täie pingega. Tagajärjed ei jäänud tulemata.

Kohaneti kiiresti ajanõuetele. Sõduri elu paistis varstigi omapäraselt veetlev, oli midagi hoopis lahkuminevat senisest, uudne, vahelduv ja huvitav. Jubedusetunne, mis hakatuses valdas poisse vaenlase tule alla sattudes, kadus pea, andes maad samasele ürgaegsele võitluskirele, mille sunnil inimese kauged esivanemad kippusid, hädaohtu trotsides, mammutite ning muude sarnaste eelajalooliste koletiste kallale puunua ja kivikirvega...

Karmid elutingimused, ümberringi varitsev surm, haavatute veri ja langenute laibad küpsetasid siitsaadik muretutest poisikestest mõne nädalaga mehed, kes ei kartnud igavikule silma vaadata, kui tarvis. Neist sirgusid sõdurid, paenduvad ja nobedad kui nirgid, terased kui kullid, julged ülearugi. Kus vanad alles kahtlesid ja kaalusid, mõtlesid ja vaatasid, oli noortel tegu tehtud...

Isiklikud hüved neid ei meelitanud. Võis sagedasti märgata paradoksaalset nähtust: mida halvem, seda parem. Mida raskemaks muutus olukord, seda võimsamaks paisus vaimustus ja ind, millega takistusi võideti, seda suuremaks tõusis ohvrimeelsus, millega oldi valmis vastu võtma märtrikrooni oma tõekspidamiste eest. Kahjuks sai paljudele neist osaks see kurb saatus. Ent ükski ei nurisenud. Vaikselt vaibusid nad maanalasse — parema tuleviku nimel.

Niisugused olid õppur-sõdurid Vabadussõjas, — aastatelt alaealised, hingelt ja vaimult aga mehisemad mehed; kangelased; toeks ja eeskujuks omadele, vitsaks vastastele; jõud, millega tuli arvestada nii sõpradel kui vaenlastel.

Kalevlaste keskel olid nad armastatud ja lugupeetud. Neid püüti hoida nii palju kui võimalik. Kuid see suurt ei aidanud: nad ise kippusid ette igalpool, kus puhkes tapelus. Vana- ja noorkalevlaste vahel tekkis aegamööda nagu mingi alaline võistlemine vahvusega. Üksteise õhinal tormati tulle.

Sarnase võistlustähe all suruti ka Iärveküla lahingus punamadrused samm-sammult tagasi ning vallutati viimaks suurem

osa 3 kilomeetri pikkuselt kahele poole teed laiali asetatud külast. Paistis juba, nagu oleks vaenlane löödud ja operatsioon õnnelikule lõpule jõudmas.

Seal hakkasid punaste kuulipildujad edasitungijaile äkki uuesti ägedalt tuld andma, esiti vasemalt, selle järele varsti ka paremalt tiivalt. Nähtavasti olid kalevlaste vähesed jõud vaenlasele võitluse kestel selgunud ja ta kavatses oma arvulist ülekaalu kasutades senist kaotust tasa teha, haarates vastast külgedelt.

Kalevlaste seisukord läks täbaraks. Neid ähvardas täielik ümberpiiramine. Naaber-osadega puudus side — kalevlased olid neist kaugel ees. Omal reservi ei olnud. Abi polnud loota kusagilt. Jäi vaid valida: kas lasta ennast koha peal maha nootida viimase meheni, või püüda taanduda endisele seisukohale, purustades vaenlase haaravad pihid. Viimane variant pakkus pääsemiseks paremaid võimalusi ja sellepärast algas taandumine.

Oli saabumas videvik, kui seljataguse varjeks määratud mehed oma kohtadele asusid. Viimastega liitus vabatahtlikult ka 18-aastane kooliõpilane Herbert Lehman Tallinnast.

Üldine tunnete tõus oli tedagi tõuganud koolist kalevlaste kilda, kui need — jalgpalli, viskoda ja ketta asemel püssid peos — tõttasid tapelusse isamaa eest. Uus tegevus, nii raskeks ja hädaohtlikuks kui see ka osutus, kiskus poisi kaasa vastupanematul jõul. Noorsoo kirjavaras leiduvad Nahksuka ja teised põnevad seiklusjutud teostusid siin ilmselt. Soome-Ugri sõjakas veri süttis, näitas värvi: poisist sai peagi pareim püssimees. Tulirelv ta käes külvas Kõue-taadi pillina surma ja hukatust sortsilaste keskele, kes tahtsid tallata Kalevi rahva vabadust.

Valides omale ühte kiviaia nurka hästi kaitstud asukoha, viskus Lehman pikali ning surus ettevaatlikult püssi suudme varjendi tagant välja. Tema kõrvale laskus kalevlane-„lüüsi-mees“.

Nüüd võisid tiblaid tulla. Veel nägi sihtida. Ees paarisaja sammu laiusel lumisel põllul paistaks nad kui peo peal. Siit pealetungijaid pool tundi kinni pidada, nagu oli kästud, polnud „lüüsi„ toetusel raske. Külap neist mõnigi oma viimase ohke siin ohkab....

Valvajad jäid põnevalt ootama, pidades teravalt silmas vaenlasepoolset maastikku. Seal valitses vaikus. Ainult tagajajate suunas kuulutas laskmise pragin, et

ümberhaarajatega on käimas kibe heitlus.

Viis minutit möödus muutuseta ..... kümme..... veerand tundi..... Äkki hüüatas Lehmanni kaaslane tasaselt, viibates käega pool-põiki üle lageda: teinepool põldu seisis üksik mees ja vahtis tükikese aega valvajate suunas. Siis kadus. Varsti ilmusid aga sinna uued kujud. Neist eraldusid kolm ja hakkasid ettevaatlikult hiilides üle põllu liginema. Luurajad! Nähtavasti oli Kalevlaste pealetungi järsk katkemine sealpool tähelepanu äratanud ja nüüd saadeti maakuulajad seisukorda selgitama.

Valve kiviaia taga vaikis. Kohendati vaid relve ja varuti parajat silmapilku. Tulijad jõudsid juba kesk lagedat, kui kargahtus järsku kaks püssi pauku üksteise järele ja kaks meest langes eemal kummuli lumme nagu piksest rabatud. Kolmas jahmatas, pöördus välkkiirelt ja siblis mis jalad võtsid, tuldud teed tagasi.

Kohe selle järele algasid punased laskmist. Esiti kõlksatasid üksikud paugud, siis aga kukkus käristama ka kuulipilduja. Ühtlasi tekkis nähtavale terve ahelik. Öh- tu hämaruses tõusid ja vajusid pealetungijate tumedad kogud valgel lumel kui luundirastast pildujad kodukäijad.

Läks lahti lahing: kaks rühma vastu! Nüüd ei olnud enam aega kaotada. Trahtah-tah-tah-tah... trah-tah-tah-tah... laulis „lüüs“. Lehmanni püss noppis vastaseid üksiklaskudega ...

K. k. ootamatu tärin surus aheliku lumme, kuid avaldas ühtlasi vaenlasele valvetõkke asupaiga. Punaste „maksim“ võttis selle viibimata oma tulistamise eemeks. Esimesed valingud lendasid üle. Varsti aga muudeti distantssi — ja lumi kahe kalevlase ümber aina kees kuulide ning kivikildude sajast.

Mehed litsusid endid võimalikult ligi maad ja püüdsid marutulele jõudu mööda vastata. Ent Lehmanni püss sai vaevalt uuesti häälitsema hakata, kui lakkas töötamast lukk: tõmbik oli murdunud! Samal silmapilgul tundis relvata jäänud sõdur, kuidas keegi nagu tulise noaga pool põiki üle ristluude löikas. Instinktiivselt haaras käsi haiget kohta. Haavatud! Ta pöördus küljeli ja katsus end liigutada. Polnud viga — haav näis tühine! Kurb ainult, et relv ei töötanud. Oota kui tallekene, kuni tapjad tulevad. ..

Nooremehe silm servas naabrit — ehk saab seal kuidagi abiks olla. Asjata! Naaber lamas imelikult kõssi tõmbunult otseti

lumes, läki-läki peast langenud, kukal purustatud, ning veresegune hall mass nõrgus kõrva tagant alla toht-kahvatule näole. Lüüsil olid jalad püsti pöördunud ja radiaatori kest lõhki kärisenud kui paberist kott...

Vastupanul oli lõpp ... Jäi vaid üle ennast päästa. Punaste ahelik, kasutades „lüüsi“ vaikimist, ligines jooksul. „Maksim“ jättis tulistamise, kuna esimesed madrused jõudsid juba pea valvetõkkeni välja.

Lehmann kargas üles. Oli viimane aeg minna. Aia varju hoidudes püüdis ta kiireil hüppeil videvikku kaduda. Ent teda märgati kohe. Ründajate ridades hakkasid püssid klähvima ja kuulid undasid põgeneja ümber. Vaevalt mõnikümmend meetrit edasi jooksnud, sai ta kuuli vasemasse sääرده, komistas ja kukkus. Lähemal silmapilgul tormasid langenu kallale kaks madrust löögivalmis tääkidega. Kuid nähes, et neil tegemist ainult ühe ainsa havaatud ja relvatu mehega, loobusid nad tappekavatsusest.

Lehmanni käed seoti tema oma salliga. Siis rebiti ta maast ülesse ja sunniti tagasi tuigerdama punaste poole — ülekuulamiseks.

Piinarikka poole tunni järele, mil haavatut järeljätmatult kiirustasid saatjate sõim ja tõuked, jõuti kuhugile sammeldanud katusega talumaja ette, kus asus punaste staap. Üks madrustest astus majja. Vähe hiljem tõugati sinna ka vang.

Vaevaga üle kõrge künnikse astudes, nägi Lehmann enese ees madalat, ajavoolust mustunud seinade ja laega ruumi. Ruumi keskele oli asetatud laud, selle ümber paar pikka pinki ja mõni vana toolilogu. Laual lebasid segamini paisatult teeklaasid, söögi jätised, tubaka puru, kaardid ja paberid. Kesk lauda, otsapidi pudelisse torgatud, põles küünlajupp, valgustades ümbrust ämaralt. Nurgas ahjus leegitsesid söed. Ahju kõrval, seljaga vastu sooja müüri toetudes seisis pikk musta küllhabemega mees punaväelase vormis, tema kõrval — madal, kõhn mereväelane. Läbi lahtise ukse nähti naaberuumis madruseid askeldavat. Sealt levis küpsetatud sibula ja kõrbenud rasva lõhna.

Vangi tuppa tulles väljahtasid musta mehe silmad kahjurõõmsalt. Tema näolihaksed tõmbusid närviliselt, nina sõõrmed värisesid. Oli, nagu haistaks murdja saaki.

„Eh—ma! Ole tervitatud tulemast, tuvikene!“ lausus ta silmakirjaliku lahku-sega, liginedes lauale ja heites end hoole-tult toolile. „Mis häda ajas mammapoju-kese punaste poole? Kas valgetel juba meestest puudus, et nad piimahabemeid platsi kihutavad? Või tegi noorherra siia väikse väljasõidu lõbutsemise otstarbel?“

Ise oma „nalja“ kõrgelt hinnates, luksus must naerda, kuna ta käed rahutult mängisid laualt pihku haaratud kantsikuga. Vang seisis liikumatult ja kahvatult kui raidkuju. Selle mõnituse peale ei olnud midagi öelda. Kuid ülekuulaja seletas vaikimist omal viisil.

„Kas neelasid hirmuga keele alla või, et sa sõnagi suust ei saa? Ära värise, vennikene, vaid räägi. Kui ilusti vastad, mis küsitakse, oled vaba lind, hakkad aga tõrkuma, lendad otsemad teed — kuradile! Missugusse väeossa kuulud?“

Vaikus. Vang jättis küsimuse tähelepanemata.

See äritas musta. Noormees ei näinud olevat kartlikkude killast. Seda halvem temale! Usutleja rohekatesse silmisse ilmus kalk, lõikav läige. Ta hääle kõlas toon kõrgemalt ja teravamalt, kui ta väikse vaheaja järele uuesti küsis:

„Missugused osad ja kui suurte jõududega tegutsevad praegu meie vastu?“

Jälle vaikus.

„Kõnele, koerapoeg, või ma teen su tümaks kui kitse naha!“ kähvatas must järsku toolilt ülesse karates, näost viha pärast vähkpunane.

Vang seisis sõnatult.

„Ahaa, sellel tatninal on suu kinni küllmanud! Lahti sulatada! Kabjad keeva vette! Küll siis keel käima hakkab...“

Kaks metsiku välimusega madrust haarasid Lehmanni, surusid ta järile ning kiskusid saapa haavatud jalast. Siis toodi kuskilt vana suur sauna kapp ning ämber keeva veega. Vangi jalg pisteti meeleheitliku vastupanu peale vaatamata kappi ja hakati toobiga keeva vett pikkamisi jalale valama. Palava vedeliku mõjul tõmbus nahk tumepunaseks, tursus ülesse ja muutus aegamööda valkjas-roosaks: elav ihu oli keedetud...

Must jälgis piinamist sadistliku mõnundega, piinatavat vahetpidamata sõimates, parastades ja ähvardades. Õnetu kannatas piiritult. Tema verekaotusest ja väsimusest nõrgenud keha värises, tõmbles ja väänles krampides timukate käte vahel, nagu muutus surnukahvatuks, silmad vaju-

sid kinni, otsaesine ja meelekohad kattusid suurte higipisaratega... Kuid kõigist hoolimata jäi püsima kõvasti kokku pitsitatud huulte ümber trotslik joon, mis ütles: tulgu mis tuleb — siin ära andmist ei ole!

Kaks toopi pidas piinatav vaikides vastu, kolmanda valamisel nõrkesid ergud: kerge korinaga vajus noormees minestavalt kokku.

„Külma vett raisale kaela!“ käsutas must. „Küll see mõistuse tagasi toob. Niisuguse kollanoka kangus tuleb murda.“

Lehmann lohistati õue ning uhuti talle lund ning vett pähe. Kui ta uuesti toibus, läks inkvisiitorlik ülekuulamine edasi. Äärmiselt nõrkenud ülekuulatavale anti luba istuda. Seismiseks polnud jõudu.

Must algas jälle söimu ja ähvardustega. Oma sõnadest joovastusse sattudes suurus, vandus ja määrates ta kui ekstaasi langenud fanaatik, needis kõiki töölis-talupoegade nõukogude vastaseid ning töötas selle näputäie lontkõrvu, kes end nõndanimetatud Eesti vabariigi sõjaväeks pidavat, oina sarvena keerdu käänata ja neile niisuguse hirmu naha alla peksta, et nad põlvili maas roomates ning oma võitja tallaalust lakkudes armu ja halastust hakkavad paluma...

Lehmanni vaevatud näost sähvatas korraga üle hele puna. Ta ajas enese uhkelt sirgu, viskas oma piinajatele pilgu täis sügavat põlgust ja lausus tasa, kuid kõigutamata kindlusega:

„Olgu meie kes tahes ja olgu meid ka ainult näputäis, — teiesuguste nadikaelte karja ei karda ega palu meie iialgi!

See äkiline vastus oli kui tulise ora torge peru hobuse hanna alla. Must inkvisiitor kaotas enesevalitsuse täielikult. Meeletult kiirgavil silmil ja vahutava suuga arusaamatuid sõnu kisendades tormas ta kantsikuga vangi kallale. Langes esimene löök...

Seal sündis midagi ootamatut. Unustades haavad, valu, nälja ja jõuetuse, söötis peksetav püsti, kui nool vibult ja virutas kõike jõudu kokku võttes terve jalaga oma piinajale kubemesse.

Rautatud sõdurisaapa hoop oli masendav. Õudselt röögatas must mees, tuikus tagasi ja, lauda enesega kaasa kiskudes, prantsatas pikali kui härg tapakirve all. Küünel kustus. Tuba valgustas vaevaliselt vaid ahjust punav sütekuma.

Hetkeks tardusid kõik üllatusest. Siis aga kargas madruste salk hagijatena oma ohvri kallale. Toore vandumise saatel rebisid nad ta pikali, peksid, kägistasid, tallasid... Verejanust hullunud meestekarjas ei olnud inimesi — seal pidas pillerkaari juhm elajalikkus...

Verise tombuna lohistati viimaks õnnetu välja lume hange. Veel tuikas tas elu — täägid ja mõõgahoobid pidid selle kustutama.

Tumeda raginaga tungis haljas teras tuksuvasse kehha, läbistades luud. Suriija ainus silm avanes, — teine oli võitluses välja löödud. Ta pilk viibis nagu kuskil kaugel — sealpool head ja kurja... Nõrk värin libises üle purustatud näo ning sinised huuled liikusid vaevalt märgatavalt, sosistades sõnu, mis kõikide aegade kangelastele on olnud deviisiks elus ja surmas: pro patria...

Siis purskas suust hele verejuga... ja maistest köidikuist vabanenud hing lehvis sinna, kus

„Eesti vaprad vanemad
Vaimu vallast vaatavad...“

*

Veel samal ööl põgenesid punased Järveküllast. Hirm väheste eeslaste eest oli suurem, kui saagiahnus ja usk suure kommuuna vägevusse ning õigusse lõigata sealt, kuhu teised külvanud.

Kalevlaste luure paljastas teisel hommikul Lehmanni kurva saatuse. Vaikides seisid mehed oma sõbra ja seltsilise purustatud laiba ümber. Ühtki sõna, ei ühtki saajatust ei tulnud neilt kuuldavale. Kuid silmad kõnelesid, kõnelesid karmi keelt: neis põles sünge armuheitmatuse tuluke...

Hoiä end, vaenlane! Tasujad tulevad... A. R.

Vabadussõja päevilt.

Grupp vabatahtlike-õppursõdureid Vabadussõja algul Ruhjas, pärast linna vallutamist.

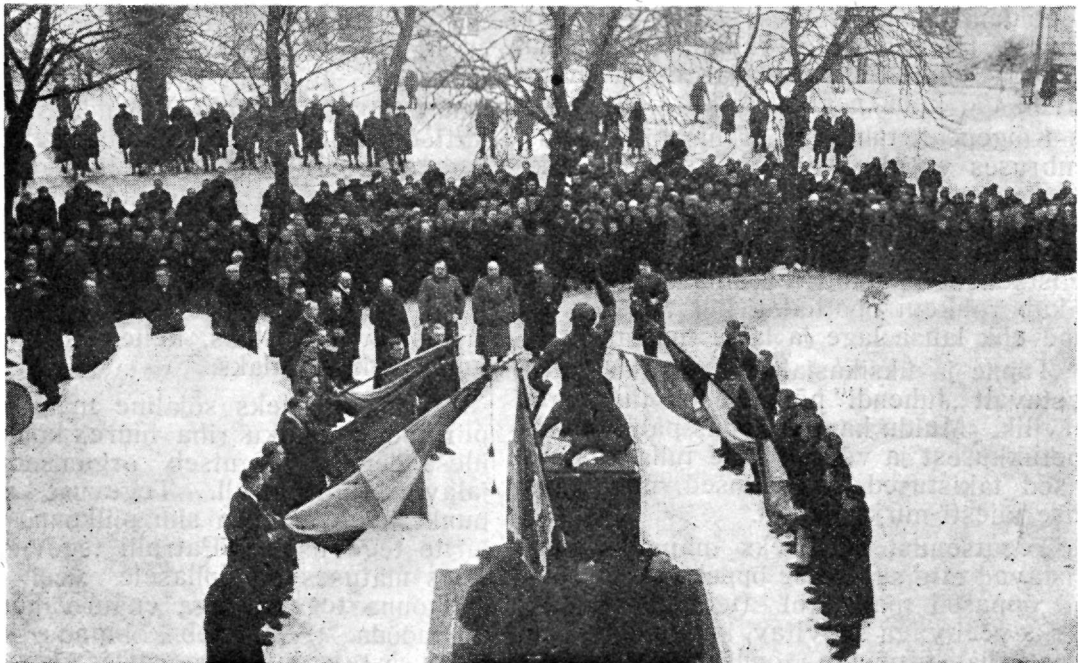
Grupp õppur-sõdureid halastaja-õdedega, kes rooduga sõjakäigu kaasa tegid. Ülesv. Duitershofits, Volmari juures 8. VI. 19.

Tüübiline õppur-sõdur skout Vabadussõjas.

Au- ja mälestussammas Vabadussõjas langenud õpetajaile ja õpilastele. Avatud Tallinnas 1927.

Koolid Vabadussõjas langenud Tallinna õpetajate ja õpilaste au- ja mälestussambale pürgi panemas. Vabariigi 10. aastapäeval, 24. veebruaril 1928. a.

Sõjalise mängu korraldamine suvisel õppusel koolidega.

A. Kasekamp.

Käesoleval aastal esmakordselt korraldatud sõjaline õppus koolidega lõpeb sõjalise mänguga. Järelikult, sõjaline mäng maastikul kujuneb selle 10-päevase õppuse finaali, kus kõik õpilased korraga on rakendatud ühe ja sama ülesande lahendamisele, kus nad asetatakse maastikul konkreetseks olukorda ja kus neil tuleb tegutseda juba vastavalt antud olukorrale, teatud maastiku tingimustel, tegelikult kujutatud vaenlase vastu. Selle ülesande läbiviimine suure arvu õpilastega ei ole sugugi lihtne, vaid nõuab suurt eeltööd ja hoolikat üksikasjalikku ettevalmistamist. Et sõjaline mäng korraldatakse garnisonide lähemas ümbruses, siis teeb paiguti raskusi küll kohase maastiku leidmine, kuid hea tahtmise juures saadakse üle kõigist raskustest, peasi aga, et garnisonides kohapeal sõjalise õppuse instruktorite poolt kõik eeltööd aegsasti tehtud oleksid ja et sellesse töösse põhjalikumalt süvenetaks.

Keskasutuse poolt on selle õppuse korraldamiseks juhendid ja sidepidamise reeglid ühes signaalide tabeliga ja sideskeemidega laiali saadetud. Ühtlasi sai omalajal sõjalise kasvatuses instruktorite nõupidamisel üldjoontes läbi arutatud sõjalise mängu kava Tallinna garnisoni kohta. Sellele tööle peab järgnema intensiivne töö koha peal.

Kõigepealt tuleb iga garnisoni lähemas ümbruses välja valida vastav maastik, kus iga tegutseva kompanii peale 0,5—1 klm laiune ja 3—3,5 klm pikkune maariba tarvitada oleks. Maastiku valikul tuleb eelistada poolkaetud murdmaastikku, mis pakub rohkem õpetlikku, kui täiesti kinnine ehk lausa lage ja lame maastik.

Täpne ja üksikasjaline maastiku luure vastavalt „Juhendi“ nõuetele on tingimata tarvilik. Muidu kaotab õppus palju omast õpetlikkusest ja võivad esile tulla ka sarnased takistused ja eksitused, mis tegevuse täiesti nurja ajavad.

Tegutsemist sõjaliseks mänguks valmistavad ette suvisesse õppekavasse võetud õppused maastikul (teemid 9—12). Oleks veel väga soovitatav, kui suudaksime enne sõjalist mängu õpilastele näidata filmil luuretegevust. Meie kaitsevälk aga puuduvad vastavad filmid.

Kaitseliidul on siiski üks soome jalgrat-

turite jao luure film olemas ja kui Kaitseliit selle kasutamist ei keela, võiks seda mõnes suuremas garnisonis näidata.

Filmi näitamine kergendaks luuretegevusest arusaamist märksa.

Sõjalisel mängul üheks raskemaks küsimuseks tuleb pidada side küsimust. Seda asjaolu silmas pidades on keskasutus töötanud välja sidepidamise reeglid, signaalide tabeli ja side skeemi ja sellega side küsimust katsunud reguleerida ja ühtlustada. Väljatöötatud signaalid on võimalikult lihtsad, optilised ja akustilised, viidud ühise goodi alla ja ühel osal õpilastel, kes töötanud skoudi-organisatsioonides, juba osa neist tuttavad, sest nad lähevad paljuski ühte skoutide juures tarvitusel olevate signaalidega. Signaalseerimise abinõud on samuti kõige lihtsamad: signaallipp, vile, müts. Rakettsignaali on sisse võetud ainult selleks, et õpilastele näidata seda signaalseerimise vahendit. Ta tuleb ette ainult tegevuse lõpul. Luuretegevuse ajal on selle signaalvahendi tarvitamine keelatud, sest ükski luure grupp päevasel tegevusel ei saa tarvitada seda sidevahendit.

Antud sidereeglistest on ainult siis kasu kui õpilased need signaalid enne sõjalisele mängule minekut hästi kätte õpivad. Nagu juba tähendatud, nende signaalide kätteõppimine nõuab minimaalset vaeva. Aga et seegi õpilaste poolt tegemata ei jääks, siis tuleks instruktoritel eelmistel maastiku õppustel neid signaale juba kasutada ja nende tundmises kontrollida võimalikult kõiki õpilasi. Signaalseerimiseks võib eriti treneerida ka teatud õpilasi sidevaatlejateks, kellele signaalseerimine jääks erialaks.

Sisuliselt oleks sõjaline mäng täpselt piiratud maastiku riba luure, konkreetse ülesandega. Tegutseb organisatsioonilt jalaväe luurpatrull. Tegevuse raskuspunkt tuleb asetada siin piilkonna ja piilurite tegevusele. Patrulli tegevus tema täies ulatuses on õpilasele veel raske. Piilkonna tegevus aga enam-vähem jõudu mööda. Siin tuleb õhutada õpilase aktiivsust ja ümberpöörduvalt, kus see kipub liiale minema, seal seda tagasi hoida. Eriti ettevaatlikud peavad olema püssi ja paupadrunitega varustatud õpilased.

Nendel tuleb täpselt kinni pidada juhendites antud reeglitest.

Iga õppuse juht peab enne õppuse alust õpilastele selgeks tegema, et käesoleval õppusel ei ole võitjaid ega kaotajaid, vaid on ainult hästi ja halvasti te-

gutsejad. Sellepärast ei hakka meie vastasega kokku puutudes mitte taga ajama võitu, vaid püüame tegutseda sarnaselt, nagu käesolev olukord ja maastik seda nõuavad.

Juhendid sõjalise mängu korraldamiseks kooliõpilastele 9. juunil 1928 a.

1. Sõjalise mängu eesmärk.

Sõjalise mängu üldiseks eesmärgiks on: Asetada kooliõpilased maastikul olukorda, mis on võimalikult lähedal lahinguolukorrale selleks, et äratada nende huvi sõjategevuse vastu.

Üldise eesmärgi saavutamiseks sõjalise mängu teemiks on valitud: „Luurepiilkondade ja piilurite tegevus maastikul, maastiku läbivaatamiseks ja seal peidetud vastase otsimiseks“.

garnisonide kaupa. Ülesande kokkuseadmisel võtta eeskujuks Tallinna garnisoni kohta kokkuseatud ülesanne, arvestades sealjuures kõikide kohalikkude tingimustega, eestkätt maastikuga. Garnisoni ülesanne tuleb niiviisi kokku seada, et kõikide kompaniide tegevus lõpeks enam-vähem ühes raioonis, mille läheduses tuleb määrata kõikide garnisonide õpilaste kogumiskoht. Ülesandele lisatakse juure ümbruskonna skeem, kus on märgitud: kompaniide luureribad, tege-

Tallinna humanitaar gümn. I kl. õpilased klassis topograafil. kaartide lugemisel.

Nimetatud teemi käsitlemisel õpilased tutvunevad:

- jalaväe vähemate luuroside tegevusega tegelikus olukorras;
- lihtsamate sidepidamise viisidega ja vahenditega jalaväes, nagu: lipud, viled, raketid, käskjalad — jalgsi ja jalgratasel;
- viimase klassi õpilased — lihtsamate teadete kokkuseadmise ja nende edasitöötamise viisidega.

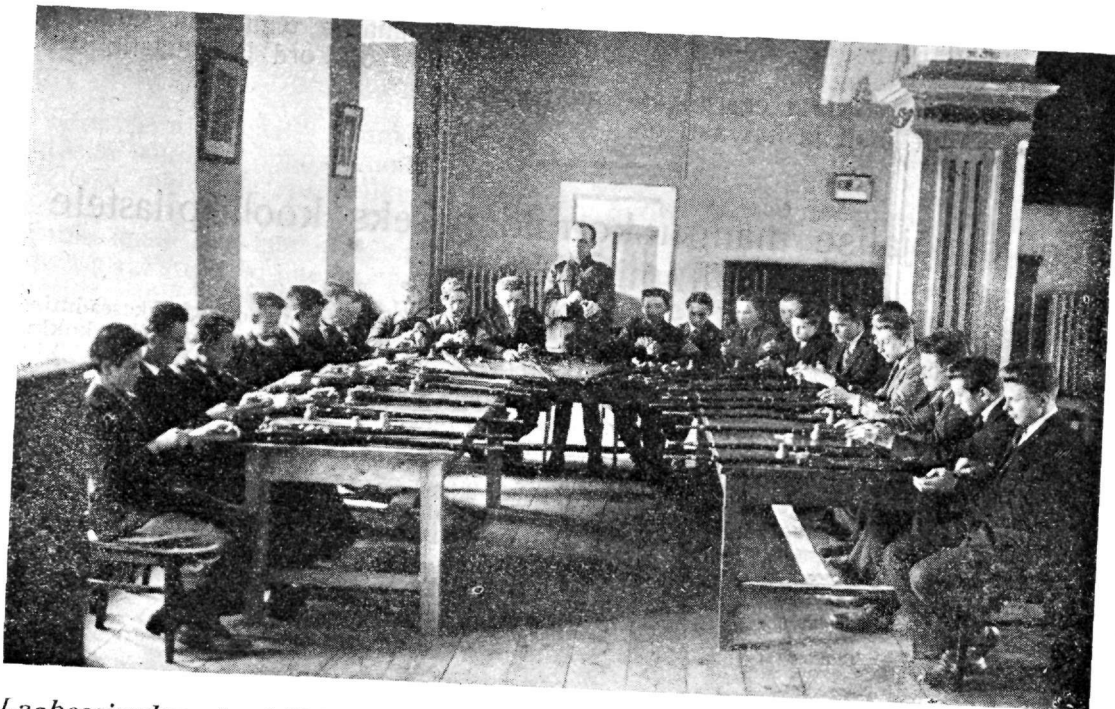
2. Ettevalmistus sõjaliseks mänguks.

1. Taktikalise ülesande sõjaliseks mänguks seavad kokku sõjalise õppuse instruktorid

vuse lähtealus, jooned, milledest määratud kellaegadel mööduda, tegevuse lõpupunktid ja üldine koonduskoht.

2. Garnisoni ülesande alusel instruktor, kes on määratud kompanii ülemaks, seab kokku kompanii ülesande ja tegevuskava. Kompanii ülesanne ja tegevuskava seatakse kokku pärast põjalikku tutvunemist maastikul kompaniile määratud luureribaga. Kompanii tegevuskava peab lahendama järgmised küsimused kompanii luure korraldamise alal:

a) Õpilaste jaotus roheliseks (vaenlane) ja siniseks pooleks, vahekorras 1:5. Rohelise poole jaotus gruppideks. Sinise poole jaotus pat-

Laskeasjanduse tund Tallinna linna humanit. güm. I. klassiga. „Moment luku lahtivõtmisest.“

Pärnu poegl. gümnaasiumi V-h kl. õpilasi lahingdrillil. „Edasi! Marss-Marss!“

rullideks ja piilkondadeks ning reservi. Patrullide ja reservi vahetus tegevuse vältusel.

b) Tarvisminevad õppevahendid, nende muretsemine, väljajagamine õpilastele ja kohalotoimetamine.

d) Õppuse sisu ja üldine käik, mis peab lahendamata järgmised küsimused:

— gruppide ülesanded, nende paigunemine maastikul ja üksikasjalik tegevuskava.

Rohelise poole suhtes:

Rohelise poole tegevuskava tuleb nii viisi kokku seada, et ta võimaldaks sinise poolega õpetlikult läbi võtta kõiki neid küsimusi, mis temale tahetakse näidata. Et roheline pool võiks otstarbekohaselt tegutseda, selleks tema juhataja peab olema täpselt informeeritud sinise poole tegevusest.

mine, sidepidamine piilurite vahel, piilkonna ja patrulli südamikuga — metsas ja lagedal; signaliseerimine lippudega, vilega, raketidega; tegevus vastasega kokkupuutumisel; teadaannete edasisaatmine — jalgsi käskjalgade abil ja jalgratturitega;

e) õppuse lõpp ja koondumine kogumispunkti.

3. Õppeabinõud.

Sõjamängul tarvitatavad õppeabinõud on järgmised:

— ümbruse kaart, möödus 1:25.000 ehk 1 : 42.000 — igal instruktoril ja abiinstruktoril üks eksemplar ning õpilastel võimalust mööda;

— garnisoni luureraiooni skeem, märgitud kaardile 1 : 42000 või 1 : 25000, tähend-

Läänemaa ühisgümnaasiumi IV rühm ettevalmistava kursuse tunnis. Taga vasakul koolijuhataja h-ra Üksti ja inspektor h-ra Nikonovitsh.

Sinise poole suhtes:

— Ajajaotus: linnast väljaastumine, rännakliikumine koonduskohale, lühikene puhkus koonduskohas ja õppeabinõude kontroll, kompüli poolt olukorra ja ülesande selgitamine õpilastele ja sellest arusaamise kontrollimine. Kompanii ülesande ja tegevuskava peavad teadma täpselt kõik õpilased;

— luurpatrullide määramine ja neile ülesande andmine;

— luurpatrullide ülemate korraldused;

— kompanii, luurpatrullide ja luurpiilkondade tegevuskavad: tegevuse lähtealuse sissevõtmine, tegevus esimese, teise jne. joontest üleminekul; luurpatrullide tõmbumine reservi ja reservist uute patrullide moodustamine.

Luurpiilkondade teenistuse läbivõtmisel tähelepanu pöörata järgmistele küsimustele:

— maastiku läbivaatamine kinnisel ja lahtsel maa-alal, peidetud vastase ülesotsi-

dades ära: kompaniide luureribade piirid, kogumispunktid ühes kogumise kellaaegadega, tegevuse lähtealus, hüpete jooned ühes neist ülemineku kellaaajaga — igal instruktoril ja abiinstruktoril 1 eks. ning õpilastel võimalust mööda;

— kompanii luureriba skeem masstaabis 1 : 10000 — suurendus kaardi järele, ühes täiendustega tegeliku maastiku järele — igal instruktoril ja abiinstruktoril ning õpilasel üks eksemplar. Skeemi valmistavad õpilased isiklikult praktilise tööna topograafia alal. Skeemile iga õpilane pärast õppuse lõppu märgib selle piilkonna tegevuse, mille koosseisus ta tegutses;

— välikirjavahetuse raamat — igal instruktoril, abijõududel ja õpilasel — 1;

— pikksilm — võimalust mööda igal rühmal 1. On soovitatav, et õpilased võtaksid kaasa oma isiklikud pikksilmad;

- taskukellad — vähemalt igal piilkonnal 1;
- pliiats — igal instruktoril ja õpilasel 1;
- kompass — igal rühmal 1;
- signaallipuke — igal rühmal 1 komplekt;
- rakettpüstolid ja raketid — iga kompanii peale 1 püstol ja 10 raketti;
- jalgrattad — igas kompaniis kompaniülema äranägemisel.

Kaardid, välikirjavahetuse raamatud, kompassid, signaallipud ja rakettpüstolid rakettidega antakse välja Kindralstaabi VI osakonna korraldusel.

4. Sõjalise mängu üldise käigu kohta.

a) Sõjaline mäng peab olema niiviisi organiseeritud ja teostatud, et ta oleks huvitav ja õpetlik õpilastele. Seda saavutatakse mängu põhjaliku ettevalmistamisega, vastavalt käesolevatele juhenditele.

Kõik instruktorid ja abiinstruktorid peavad saavutama seda, et õpilased mängu ajal suhtuksid mängule huviga ja tõsiselt. Instruktori isiklik ülalpidamine ja tegevusoskus on sünnjuures otsustava tähtsusega.

b) Maastikul vastase luurosad on kujutatud tegelikult. Vastase eraldusmärgiks on peakate tagurpidi pähe pandud. Tulevahetuseks vastasega üksikutele õpilastele antakse välja pauk-

padrunid. Teised, kellele on välja antud püssid, sihvivad vastase pihta pauku tegemata. On valjult keelatud laskmine ja sihtimine lähemal kui 50 meetrit vastasest. Vastase väiksemaid luurosi tuleb vangistada ja seljataha saata. Omavaheline rüselamine ja kakelus sealjuures on valjult keelatud. Jõudude vahekorra määrab ära arvuline ülekaal ja osavam tegutsemine. Nõrgem arvuliselt on kohustatud alistuma.

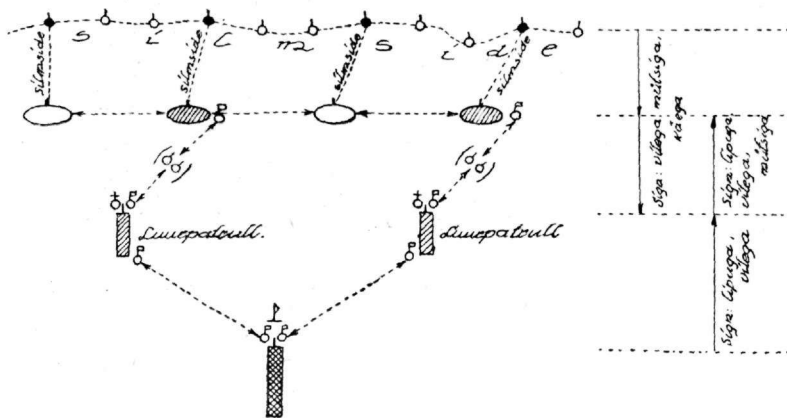
d) Vahekohtunikudena igas kompanii ribas toimivad kompaniülema ja rohelise poole juhataja. Vahekohtuniku tunnusmärgiks on vasaku käise peale kinnitatud valge side. Vahekohtuniku korraldustele peavad kõik alistuma vastuvaidlemata korras.

e) Vangistatud vastasel on lubatud põgenemine ainult siis, kui temale juure ei ole määratud valvet või kui määratud valve lahkub oma valvealuste juurest ning ei täida oma ülesannet.

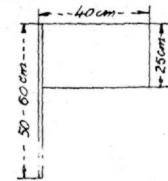
g) Maastikul tegutsemisel on keelatud orase- ja seemendatud põldusid mööda kõndimine ning rohtaedadest läbimine. Kohalikkude esemete läbiotsimisel on lubatud küll hoovide läbivaatamine, kuid majadesse sisseminek on keelatud nii rohelisele kui sinisele poolele.

h) Sidepidamine sõjalise mängu ajal on organiseeritud vastavalt juurelisatud skeemile,

Sideskeemid.

Signaallipu mõõdud.

Kirjeldused:

- ⊥ Kompil.
- ⊖ Patroulli märg.
- ⊗ Sidevaatleja
- (⊖) Sidepost (tabelkoval)
- ⊖ Püüet.
- Suurväi püüet.
- ⊖ Suurväi piilkonna südamik.
- ⊖ Piilkonna südamik.

SIDEPIDAMINE SÕJALISEL ÕPPUSEL.

1. Signaliseerimise vahendid.

Sõjalisel mängul optilisteks sidevahenditeks tarvitatakse: a) signaallipuke, b) signaliseerimist mütsiga ehk käega, d) signaalraketti. Akustiliseks signaaliks — signaalvilet.

Signaallipud valmistatakse 3 värvilised: valged, punased, sinised. Iga grupile erivärvi määramine kergendab sidepidamist ühe ja sama signaaliga 3 grupi vahel (signaallipu mõõdud vaata sideskeemil).

2. Signaliseerimise kord piilkondade südamikude joonest tagapooll.

Kompaniülema tarvitab signaliseerimiseks

luurpatroullidega ja varuga (kui on olemas) signaallipuke ehk vilet; samaseid vahendeid kasutab luurpatroull signaliseerimiseks suuniva piilkonnale ehk kompüüle. Signaalide edasiandmiseks ja vastuvõtmiseks määratakse kompüü ja luurpatroulli ülema poolt sidevaatlejad. Kui kinnise maastiku tõttu luurpatroullil on võimata suunivale piilkonnale otsekohe signaliseerida, siis teeb ta seda vahepealse sideposti kaudu. Seljatagant tulevate signaalide vaatlemiseks suuniv piilkond määrab sidevaatleja.

3. Signaliseerimine piilkondade raionis.

Piilkonnad koordineerivad oma liikumise suuniva piilkonna järele. Piilkonna südamiku ja

suuniva piiluri vahel peab olema alaline silmaside. Samuti ei tohi katkeda silmaside kunagi üksikute piilurite vahel.

Piilkonna südamik patrulliga ja suuniva piiluriga, samuti piilurid omavahel, signaliseerivad mütsiga ehk käega. Kui piilkonna vanemal on tarvitada vile, siis ka vilega.

4. Rakettsignaale tarvitatakse ainult signaalide tabelis p. 4. näidatud korras.

5. Peale tähendatud juhuste tarvitatakse sipedidamiseks käskjalge (nii jala- kui jalgrattatur-õppureid). Kindla pideva side eest on vastutavad kõik juhid, kes kõik käepärast olevad

abinõud selleks ära kasutavad, et side vältaks terve õppuse kestvusel.

6. Juurelisatud signaalide tabeliga ja sideskeemiga on kohustatud instruktorid tutvustama õppureid aegsasti. Enne sõjalisele mängule väljaastumist peavad kõik instruktorid õppureid kontrollima signaalide tundmises.

7. Kõik sõjalisest õppusest osavõtjad teadku, et sõjalise mängu kordaminek maastikul ripub suurelt osalt side küsimusest. Ainult kindla ja püsiva sipedidamise juures võib oodata õppuse edukat kordaminekut.

I Lippsignaalid:

1. Tähelepanu	üleöstetud üks lipp hoida kaua peakohal (kuni märgatud).
2. Edasi	_____ üles tõsta kaks lippu üks kord.
3. Kiiremini liikuda	_____ " " " " kaks korda.
4. Aeglasemalt "	_____ " " " " kolm korda.
5. Seis	● " " " üks lipp üks kord.
6. Suunida patrull paremale	● ● " " " " kaks korda.
7. Suunida patrull vasakule	● ● ● " " " " kolm korda.
8. Vaenl. märgatud	● _____ " " " " esiteks üks, siis kaks lippu.
9. Maastik vaba	● ● _____ " " " " üks kaks kord, siis kaks üks kord.
10. Kogumine	viibata lipuga peakohal ringikujuliselt.

II Vilesignaalid:

1. Tähelepanu	_____ üks õige pikk vile.
2. Edasi	_____ üks pikk vile.
3. Kiiremini liikuda	_____ kaks pikka.
4. Aeglasemalt	_____ kolm pikka.
5. Seis	● üks lühike.
6. Piilkonnal (piiluril) suunida paremale	● ● kaks lühikest.
7. Piilkonnal (piiluril) suunida vasakule	● ● ● kolm lühikest.
8. Vastane nähtud	● _____ lühike-pikk.
9. Maastik vaba	● ● _____ kaks lühikest-pikka.
10. Kogumine	● ● ● ● ● mitu lühikest.

III Mütsiga (käega) signaliseerimine:

1. Tähelepanu	käsi (müts) üleval hoida (kuni seda märgatud).
2. Edasi	mütsiga (käega) viibata üks kord liikumise suunas.
3. Kiiremini liikuda	mütsiga (käega) viibata 2 korda liikumise suunas.
4. Aeglasemalt	parem käsi külje poole välja sirutada.
5. Seis	müts (käsi) järsku alla lasta.
6. Piilkonnal (piiluril) võtta paremale	müts (käsi) üles tõsta ja viibata üks kord paremale.
7. Piilkonnal (piiluril) võtta vasakule	müts (käsi) üles tõsta ja viibata üks kord vasakule.
8. Vastane märgatud	müts (käsi) üles tõsta ja hoida peakohal.
9. Maastik vaba	mütsiga (käega) viibata paremale, vasakule.
10. Kogumine	mütsiga (käega) viibata rõngakujuliselt ümber pea.

IV Rakettisignaalid:

1. Kompanii määratud lõpujoonele maastikul välja jõudnud	2 valget raketti.
2. Kompaniil koguda	2 punast raketti.

Päev kibedat tööd.

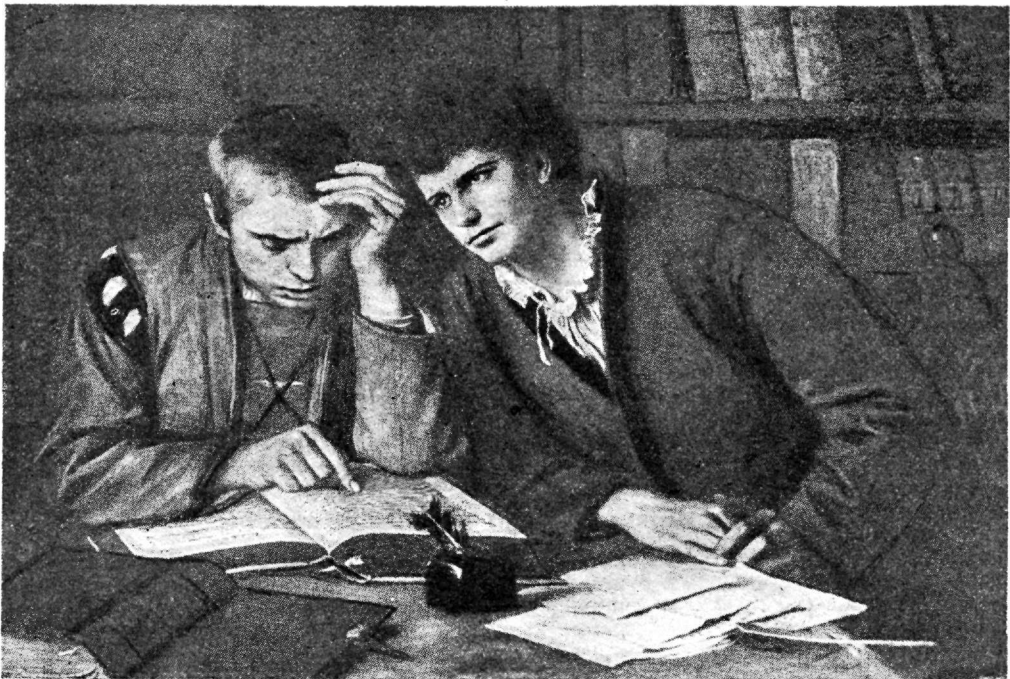
Õpilase muljed sõjaväekasvatuse tunnist.

Joh. Hinto.

Terve päeva uurisime sõjaväeasjan-dust. Esimesel tunnil olid „eksamid”. Nii natukene hirmu tundsi ka, kui küsiti kuuli läbistamisvõimet või derivatsiooni ja traektooriumi vahet. Ent sellastel momentel tehakse naljagi. Keegi sosistas seljataga: „...kauge lennuulat-us on selleks, et oleks olemas 7,62 mm kaliibrilise vintpüssi raudõõs ja 4-meetri paksune lumivall, et parajast! oma püssi kuuli eest kaitset leida.“

purunes. Õnneks oli aga pilt valmis, meie ilusaim osa sest päevast jäädvustatud.

Seal me siis istusime kivideümaru-sele toetudes, jalule koltund rohuvaibalt tuge otsides, käes topograafia kaardid ja kompassid. Ülesandeks määrata asukoht kaardi ja kompassi järele. Peab ütleva, huvitav töö! Märkad nii mõnegi üksik-asja, mida hajameelselt rännates tähe-legi ei pane, pealegi arvestades veel

Koolipoisid vanasti õppetööl.

Prof. E. v. GEBHARDT'i maali järele.

Hea küll. Vastused rahuldavad selt-simehelikku õpetajat — leitnanti. Läheme hoovi „tihedust” laskma. Üks poiss, kel eelmisel täpsuslaskeharjutusel ainuüksi õnnestus paberitükki „südamesse” tabada, tikib oma 5 „pärlit” ka seekord paberile, ent sugugi mitte „tihedalt”, vaid kaunis täpselt paberimurki tabades.

„Ta ju laseb põhjapooluseid torust välja, ja üks samanimelised ikka üksteist eemale tõuka”, filosoferib keegi. See oli päevapiltnik, kelle aparaadi objektiiv pärastisel rännakul seletamatul kombel

seada, et paljus meis ka naturalistlisi kalduvusi.

Asume kaugusi määrama. „Esiplaanil veski”, kaks tugevat kämmalt paremal, valge katusega maja keskplaani, maja uksest sõrme kaugusel kanad. Kas näete?

Käes, kõlab vastus.

Kui kaugel asub veski?

1000 meetrit, 500 meetrit, 800 meetrit — keskmine **770 meetrit**.

Kui kaugel asub valge katusega maja?

700 meetrit —!

Hästi, seda ütlesite täpselt.

Aga kui kaugel asub siis veski.
1400 meetrit!

Poiste näod venivad pikaks. Pole ka ime, meil palju kõverate klaasidega prillimehi ja kel prille polnud, sel puudus matemaatiline arvestamishärv — seekord.

Asume asju üksteise suhtes määrama.
Algab õpilane D.

„Esiplaaniil kanad (käes), vaks paremal tagaplaaniil vabrikukorsten (käes!). korstnast 2, ei 3, 4, 5...10 sõrmelaiust paremal jalgrattamees, mehest 1, 2, 3... 6 vaksa vasemal tagaplaaniil kirikutorn.

Ent nüüd on segadus. Kanad on vahepeal uuele positsioonile asunud ja jalgrattamees on kus seda ja teist. Nüüd on poisid kurvad. Ei tea, kas on kirikut tagaplaaniil või ei ole, ja määraja

saab märkuse, kuna nali oli läbipaistev.

Ent ta oli heatahtlik ja otsekohene. Ka meie „esimene seltsimees“ saab sellest aru ja lõpib meiega. Värskendatud innuga asume maakoha krokiid valmistama. Töötulemused on korralikud. Ei märkagi aga, kuidas vahepeal ajaratas edasi veerend. Kell on ammu 12-st läbi, saab juba ta järgi isegi ilmakaari määrata. Binoklit kasutame agarasti.

Korraga antakse komando rivistuda. Kodune meeolu manab esile korraliku marsilaulu ja varsti olemegi kooli juures tagasi.

Nii tegime tööd. Eeltoodu põhjal ei saa aga seda töö suurust veel otsustada. See oli vaid selle väljenduseks, et ollakse tõelised kevadnoored, kelle hingis kõige peale vaatamata ka nii palju tõsidust.

Vastused küsimustele.

1. Küsimus: Kas võib määrata üleajateenijat rivi rühmavanemat allüksuse korrapidajaks ühistel alustel temale alluvate reameestega?

Vastus: Sisemäärustiku prg. 550 põhjal määratakse kompanii korrapidajaks allohvitseri, kapraleid ja paremaid reamehi. Kuna sisemäär. siin ametastmete vahel vahet ei tee, võib ka allohvitser-rühma-vanem korrapidajaks määratud saada. Ainult veltveebleid ei saa määrata, kuna korrapidaja veltveebleile alulub.

2. Küsimus: Kas võib rügemendi korrapidajaks allohvitseriks määrata varahoidjat, kes on rivi allohvitser?

Vastus: Ei saa, sest sisemäär. prg. 513 järele määratakse korrapidajaks allohvitseriks ainult rivi veltveebleid ja üleajateenijaid — rühma-vanemaid.

3. Küsimus: Kas on sisemäärustiku maksmapanemisega maksvuse kaotanud sõjaministri ksk. Nr. 88 — 1924 a. üleajateenijate alaliste väljakäimise lubade kohta?

Vastus: üleajateenijate väljalubamine kasarmu piirkonnast sünnib sisemäär. prg. prg. 749—751 ettenähtud korra järele. Sõjaministri ksk. Nr. 88 — 1924 a. on oma maksvuse kaotanud selles ulatuses, kui võrt tema sisemäärustiku reeglitele vastu käib.

4. Küsimus: Kas võib veltveeble asetäitjaks olla varahoidja, kes on ka rivi allohvitser?

Vastus: Sisemäärustiku prg. 396 järele võib veltveeble asetäitjaks olla ainult üleajateenija rühmavanem. Varahoidja selleks olla ei või.

5. Küsimus: Kas on patarei ülema abi rühma ülemate, veltveeble, rühmavanemate ja ajateenijate suhtes ülem või vanem?

Vastus: On vanem; ainult patarei ülema äraolekul, kui selle alaline asetäitja, on ta ülem.

6. Küsimus: Kas võib kinnipidada perekonnaga üleajateenijate palka ja korteri raha võla katteks täies ulatuses, või on selleks olemas teatud piir?

Vastus: Tsiv. kohtup. sead. prg. 1086 põhjal võib võlgade tasumiseks ametniku või kaitseväelase teenistustasust kinnipidada, kui ta naisemees on või lastega lesk — üks neljandik — kui kogu teenistustasu aastas ei ületa 500 krooni; üks kolmandik — kui tasu suurus on 500—1000 krooni ja kaks viiendikku — kui tasu suurus aastas ületab 1000 krooni. Teenistustasu all tuleb mõista palk ja korteriraha kokku.

7. Küsimus: Missuguse normi järele on üleajateenija õigustatud saada perekonna abiraha, kui teenistukoht asub Tapa mõisas, mis linna piirist väljas, kuna üleajateenija tegelikult elab Tapa linnas?

Vastus: Perekonna abiraha seaduse (R. T. nr. 1/2—1923. a.) prg. 3 järele on perekonna toetusraha suuruse määrajaks kaitseväelase teenistukoht, mitte tegelik elukoht. Käesoleval korral on toetusraha

suurus prg. 3 p. c. järele 4 krooni iga lapse pealt.

8. Küsimus: Kas on sõjakooli kolmandas järgus lõpetajal, kes pärast praktika-aastat väeosas on ülendatud nooremleitnandiks, õigus saada ühekordset abiraha 100 krooni suuruses?

Vastus: S. S. K. XV raam. art. 731 muutmise seadluse põhjal (R. T. nr. 19 — 1926. a.) saavad Sõjakooli lõpetajad, kes sõjaväkke ohvitseridena teenima jäävad, kooli lõpetamisel ühekordse abirahana 100 krooni. Seadus ei ole erandit teinud kolmandas järgus lõpetajate kohta. Sellepärast tuleb arvata, et ka kolmandas järgus Sõjakooli lõpetajad peale praktika-aastat väeosas on õigustatud abiraha saama, kui nad peale ülendamisest tegelikku teenistusse jäävad.

9. Küsimus: Kas üleajateenija korteriraha ning piiriäärsed protsendid kuuluvad kohtuotsuse põhjal võla katteks samuti kinnipidamisele, nagu põhipalk?

Vastus: Ts. Kp. sead. prg. 1085. põhjal peetakse võla katteks kinni seaduslik osa kõigist summadest, mida võlgnik teenistustasuna saab. Siia hulka kuulub nii palk ja korteri-, kui ka kõik teised, ükskõik, mis nimetuse all antavad rahad, väljaarvatud summad, mis ametsõitude puhul väljaantakse. Selle järele kuuluvad ka piiriäärsed protsendid kinnipidamisele.

10. Küsimus: Kui üleajateenija palgast esimeses järjekorras kinnipeetakse kohtuotsuse põhjal väljamõistetud summa, kas on siis õigus ülejäänud osast kinnipidada muid võlgu?

Vastus: Kinnipidada ükskõik misuguste võlgade katteks võib ainult Ts. Kp. sead. prg. 1086. ettenähtud kindel osa üleajateenija palgast. Osa suurus oleneb ära võlgniku perekonna seisust ja palgasuurusest. Üle seadusliku osa võib kinnipidada ainult võlgniku nõusolekul.

11. Küsimus: Üleajateenija astus teenistusse 1. oktoobril 1925. a. ja sai varustuse kätte, mille tähtaeg maksma hakkas 1. aprillist 1926. a. Kas on temal õigus varustuse vaheraha saada teenistuse algusest või 1. jaanuarist kuni 1-se aprillini 1926. a.?

Vastus: Selle aja eest ei näe seadus ette mingisugust vaheraha. Küll on kraam. varust. seadl. muutmise seadluses (R. T. nr. 95 — 1926. a.) 1927. a. esimese kolme kuu eest ettenähtud vaheraha varustuse aasta alguse ülemineku puhul 1. jaanuarist — 1. aprilli peale üle kolme kuu eest saamata jäänud varustuse eest.

12. Küsimus: Kas on lubatud ohvitseril, kui tema ühel aastal kõike seaduslikku puhkust ei ole ära kasutanud, järgmisel aastal saada puhkust üle ühe kuu?

Vastus: Vaata „Sõdur“ nr. 43 — 1927. a.

13. Küsimus: Keskkooli lõpetaja astus vabatahtlikuna kaitseväeteenistusse N. soomusrongi rügementi, kust teda hiljem diviisi õppekompaniisse komandeeriti. Kas on võimalik tagasimineku oma väeosas, kus temal võimalduks tegutseda huvikohaselt tehnilistel aladel.

Vastus: Kaitseväeteenistuse seaduse prg. prg. 95—98 põhjal (R. T. nr. 43 — 1926. a.) on kõik kodanikud, keda sõjaväeteenistusse kutsutakse ja kes keskkooli või kõrgema hariduse on saanud, kohustatud enmast reservväe lipniku kutsele ettevalmistama, mis otstarbeks neid reservväe ohvitseride erikursustele komandeeritakse. Sõmini ksk. nr. 438 — 1926. a. põhjal tuleb neid keskkooli või kõrgema haridusega sõdureid, keda ruumipuudusel erikursustele ei saa saata, komandeerida allohvitseride kooli või äärmisel juhtumisel diviisi õppekompaniisse allohvitseri või kaprali kutse omandamiseks. Asjaolu, et sõdur vabatahtlikuna teenistusse astunud, ei vabasta teda nimetatud kutsete omandamise kohusest.

—a—

Õppekava sõjaliseks õppuseks kesk- ja kutsekoolides 1928. a. suvel.)*

I. ÜLDISED PÕHIMÕTTED.

1) Sõjalise õppuse eesmärgiks 1928. a. suvel on: jätkata ja osalt korrata „Juhendites“ ettenähtud klasside õpilastega 1927./28. õppeaastal tehtud õppust, neid arendades individuaalses tegutsemises laskeasjanduses, rivi- ja lahingdrillis ning harjutustes maastikul.

2) Sõjalise õppuse vältus suvel on 10 õppepäeva, neist 7 päeva ä 5 tundi ja 3 päeva ä 4 tundi päevas, kokku 47 õppetundi.

Pühapäeval, 3. juunil, sõjalist õppust ei peeta.

Õpilaste viimine õppekohta ja sealt tagasi-tulek sünnib väljaspool õppeaega.

Õppuse algus õppekohtades on: kui õppus

*) V. lhk. 643.

on korraldatud kooli lähemas ümbruses — kell 0800; kui õppus on korraldatud maastikul — kell 0900.

3) Õppuse alguseks peavad olema kohal kõik instruktorid ja õpilased. Samuti peavad selleks ajaks olema kohale asetatud kõik õppevahendid, nii et määratud ajal õppus võiks alata takistuseeta.

Pärast õppuse lõppu kohaliku vanema instruktoriga juhatusel kutsutakse kokku kõik instruktorid ja abiinstruktorid, et neile välja selgitada:

- õppusel ilmsikstulnud vead ja puudused;
- järgmise päeva üksikasjalised töökavad ja nende läbivõtmise korra, milleks, tarbekorral, korraldada täiendavaid omavahelisi näiteõppusi.

4) Õppeaja jaotus õppeainete järele on järgmine:

— laskeasjandus.	14	õppetundi
— riviõppus.	9	"
— harjutused maastikul.	14	"
— sõjaline mäng maastikul.	5	"
— tutvunemine väeliikidega vanematele klassidele ja rännakharjutus noorematele klassidele.	5	"

47 õppetundi

5) Tutvunemist õppekavas ette nähtud väeliikidega vanematele klassidele teostatakse vastavalt sellele, missugused väeliigid asuvad koolide asukohtade läheduses. Kui koolide asukohtade läheduses väeliike ei asu, siis neis koolides korraldatakse vanematele klassidele samuti rännakharjutus.

II. ÕPPEKAVA.

1. Laskeasjandus.

Üldine tundide arv — 14.

A. Kuuli lendjoone ja läbilöögi jõu selgitamine (3 tundi).

Esimene tund.

Kuuli lendjoone ja hajumispinna selgitamine tegelikul laskmisel (2 tundi):

- a) hajumise põhjused;
- b) keskmise tabamise punkti leidmine;
- d) hajumispindade võrdlemine mitmesuguste kujudega;
- e) lendjoone kuju selgitamine;
- g) derivatsiooni selgitamine.

Teine tund.

Kuuli läbilöögi jõu demonstreerimine (1 tund):

- a) kuuli läbilöögi jõud puust, rauast, võimaluse korral terasest, liivaga täidetud kotist ja kivist;
- b) distantansi mõju läbilöögi jõule.

B. Vintpüüsi tundmine ja käsitlemine (8 tundi),

3. tund.

A. Vintpüüsi tundmine (½ tundi):

- a) peamised osad ja nende ülesanne; koostvõtmine ja kokkupanemine harilikuks puhastamiseks (luku koostvõtmine ja kokkupanemine välja arvatud); vintpüüsi tunnused (nimetus, kaliiber, raskus, pikkus, number, tehase nimetus, kinnitus- ja asetustäkked); vintpüüsi igapäevane ülevaatus ja ülevaatus laskmise eel; padrun ja tema osad;
- b) sport.

B. Vintpüüsi käsitlemine (sihtimise algõp-

pus) (½ tundi):

- a) tasane kirk; õige sihtjoone võtmine ja vead sealjuures: madal kirk, kõrge ja kõrvalevõetud kirk. Sihtimise mõiste kordamine; vintpüüsi sihtimise abinõud;
- b) silmaharjutused; kukepäästmise harjutused väikekaliibrilistest püssidest asendis istudes laskepukil.

4. tund.

A. Vintpüüsi puhastamine ja hooldamine (½ tundi):

- a) raua õõne puhastamine ja tema eest hoolitsemine; puhastuse abinõud ja materjal; vintpüüsi osade puhastamine ja nende eest hoolitsemine: mehhanism, välised osad, laad; hoolekanne padrunite eest;
- b) sport.

B. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

- a) praktilised harjutused sihtimises pukkidel vintpüüsi suurendatud mudeliga ja vintpüüsi diafragma kasutamisega ja ilma (dist. 10 m);
- b) sihtimine: asend laskepukil.

5. tund.

A. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

- a) laskeasendid istudes taburetil; laekaela pihkuhaaramise harjutused;
  - b) sport.
- B. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):
- a) sihtimise harjutused pukkidel; laskeasend istudes laskepukil (dist. — 10 m);
  - b) silma harjutused; asend puki taga asumisel; laskeasend istudes laskepukil (harilik laud liivkotiga ja pink).

6. tund.

A. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

- a) vintpüüsi palgepanemine laskeasendis istudes taburetil: käed toetanud põlvedele, käed põlvedelt lahti;
- b) sport.

Märkus: Nõrgematele õpilastele jääb harjutus — käed põlvedelt lahti, ära.

B. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

- a) sihtimise harjutused pukkidel; õige vintpüüsi palgepanemine laskeasendis laskepukil.
- b) vintpüüsi tundmine: vaata 3-as teem (juure arvatud luku koostvõtmine ja kokkupanemine).

A. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

7. tund.

A. Vintpüüsi tundmine (½ tundi):

- a) võistlused puhtuse peale vintpüüsi koostvõtmises ja kokkupanemises harilikuks puhastamiseks;
- b) sport.

B. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

- a) sihtimise harjutused pukkidel; püüsi sihtipanemine kiiruse peale (dist. 25 m) harkjalgpukilt;
- b) sihtimise harjutused taburettidelt.

8. tund.

A. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

- a) kukepäästmise algõppus, istudes taburetil palgepanemata püssiga.

B. Vintpüüsi käsitlemine (½ tundi):

- a) läbivõetud laskeasendite kordamine; kolmnurkade sihtimine, peegelsihtimine;

- b) vintpüssi tundmine: vaata 3-as teem (juure arvatud luku koostvõtmine ja kokkupanemine).

9. tund.

- A. Vintpüssi käsitlemine (½ tundi):

- a) laskeasend lamades.
B. Vintpüssi käsitlemine (½ tundi):
a) sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega pukkidel, laskepingilt (laualt) ja taburettidelt.

D. Laskmine väikekalibrilistest vintpüssidest ja õhupüssidest (3 tundi).

Nr. Nr.	Harjutuste otsarve ja iseloom	Dist. m.	Märklaud	Laskeasendid	Padrunite arv	Tabamis-tingimused	Näitamine	Märkused
1.	Tiheduslaskmine	10	10 x vähen- datud õppe- laskmise märklauad	Istudes laske- pukil, toelt	5	Neli kuuli 3 cm. läbi- mõõduga ringi sisse	Terve seeria järele	
2.	Märgi tabavuse harjutus — õige sihtpunkti valik	10	Sama	Sama	5	23 silma, kus- juures vähe- malt 2 kuuli (51—52) südamikku — H, 21 silma — R	Iga lasu jä- rele.	
3.	Üleminek käelt laskmisele	10	Sama	Istudes taburetil	5	23 silma — H, 21 silma — R.	Näidata kolm esimest las- ku üksikult.	

Märkus: Õhupüssidest laskmisel samad harjutused, kuid kaugus 7 mtr.

2. Riviõppus.

Üldine tundide arv — 9.

A. Rühmaõppus.

1. tund.

Üldmõisted: rühma koosseis, põhirivistused ja ülemate kohad. Jagude paigutus rühma koosseisus. Üldmõisted rühma kogumisest kolonni ja joonele. Rühma joondumine.

2. tund.

Tervitamine ravis (paigal ja liikumisel). Korrata: rivi, kolonni algesõdur ja lõpusõdur, kolonni alge ja lõpp, tiib (parem ja vasak), distants, intervall.

B. Jaoõppus.

3. tund.

Jao koosseis. Rivistused Liitesõdur. Joon ja kolonn. Erandilised kogumise vormid. Korrata: a) rivi, b) algesõdur, d) lõpusõdur, e) tiib (parem ja vasak), g) rinne sügavus — distants, intervall.

4. tund.

Kogumine joonele igasuguses olukorras. Kogumine kolonni igasuguses olukorras. Pöörded paigal. Suuna muutmine paigal.

5. tund.

Joondumine joonel ja kolonnis. Pöörded liikumisel, suunamuutmine liikumisel. Korrata: suunamuutmine paigal.

D. Üksikõppus.

6. tund.

Seisang: a) Valvel!, b) Vabalt!, d) Kohendu! Rivitult! Paigale!
Ilumumine väljaspool rivi: Mütsid maha! Mütsid pähe!

10. tund.

- A. Vintpüssi käsitlemine (½ tundi):
a) püssi laadimine: 5-e padruniga pidemest 1-e padruniga, magasiini täiendamine.
B. Vintpüssi käsitlemine (½ tundi):
a) sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega pukkidel ja taburettidelt; sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega lamades laskeasendist;
b) vintpüssi tundmine: vaata 3-as teem (juure arvatud luku koostvõtmine ja kokkupanemine).

7. tund.

Pöörded paigal. Samm ja peatumine. Jooks. Kiirjooks. Paigal. Käies — marss!

8. tund.

Tervitamine väljaspool rivi paigal ja liikumisel (Tervitamine: sõjaväeline seisang ja peaga kerge kummardus).

9. tund.

Pöörded liikumisel.
Korrata: illumine väljaspool rivi.

3. Harjutused maastikul.

Üldine tundide arv on — 14 t.

Sellest ajast on kavas ette nähtud:

- lahingdrilliks — 3 tundi;
— üksikvõitleja väljaõppeks — 11 tundi.

A. Lahingdrill (3 tundi).

1. tund.

Asendite võtmine ja muutmine paigal ühes moondumisega.

2. tund.

Liikumine edasi kättenäidatud suunas, kasutades maastikku ja moondades. Suuna muutmine.

3. tund.

Hüpe, peatumine, laskekohale asumine, roomamine, rünnak.

B. Üksikvõitleja väljaõpe.

- a) Orienteerimine ja kaardi kasutamine (2 tundi).

4. tund.

Imakaared ja nende kindlaksmääramine kompassi, päikese, taskukella ja kohalikkude esemete abil. Liikumine kompassi ja orientiir-esemete järele.

5. tund.

Kaardi kasutamine ja lugemine maastikul. Lihtsad ülesanded.

- b) Maastiku vaatlemine, kirjeldamine ja hindamine. Vaenlase vaatlemine ja kauguste hindamine (1 tund).
6. tund.

Vaenlase vaatlemine: oskus leida kiiresti mitmesuguseid märke igasugustel kaugustel (elavad märgid).

Kauguste hindamine märkideni ja esemeteni kuni 600 m.

- d) Maastiku kasutamine ja moondamine (2 tundi).
7. tund.

Maastiku kasutamine varjumiseks vaenlase maapealse vaatluse eest paigal asudes (vaenlase vaatluspunkt on antud), vaadeldavad ja varjatud kohad, mitmesugused looduslikud ja kunstlikud esemed, mis üksikvõitlejat varjavad; üksikvõitleja paigunemine vastavalt varjumiseks kasutatava koha ja eseme iseloomule.
8. tund.

Maastiku kasutamine varjumiseks vaenlase maapealse vaatluse eest liikumisel (kui vaenlase vaatluspunkt on antud). Varjatud alade leidmine liikumiseks enne kui liikumist alata; mitmesugused liikumise viisid ja nende paremsed varjumise mõttes: hiilimine, hüpped ühest varjatud kohast teise ja roomamine.

- e) Piilurite tegevus piilkonna koosseisus (3 tundi).
9., 10. ja 11. tund.

Sissejuhatus: piilurite töö tähtsus lahingtegevusel — selgitus üldjoontes.

Praktiline tegevus:

- a) Maastiku ja mitmesuguste kohalikkude esemete läbivaatamine piilurite poolt lahtisel ja kinnisel maastikul;
b) peidetud vastase ülesotsimine mitmekesisel maastikul;
d) piilurite tegevus siis, kui vaenlane aegsasti tähele pandud — vastase jälgimine;
e) piilurite tegevus vaenlasega ootamatult kokkupuutumisel.
g) Sidepidamine (1 tund).
12. tund.

- a) Jalakäskjalg ja käskjalg jalgrattal.
b) Signalisatsioon ja leppemärkide kasutamine.

- h) Kaitsevõitlus (2 tundi).
13. ja 14. tund.

Kaitsevõitluse tähtsus. Millal peame end kaitsma.

- a) üksikvõitleja asumine laskekohale kaitse eesmärgiga;
b) laskekoha valik vastavalt saadud ülesandele;
d) laskeaugu valmistamine ja selle moondamine maapealse ja õhuvaatluse eest; laskmise hõlbustamine.

4. Sõjaline mäng.

(6 tundi.)

T e e m.

Luurpiilkondade ja piilurite tegevus maastikul, maastiku läbivaatamisel ja seal peidetud vastase otsimisel.

Varjatud liikumine, moondamine, sidepidamine leppemärkidega, lihtsate teadete kokkuseadmine ja edasiandmine.

Töö organisatsioon.

Õppus teostatakse linnade ümbruskonnas mitmekesisel maastikul. Maastik on jaotatud ribadeks, mille piirid on täpselt märgitud. Igas ribas tegutsevad grupid oma juhataja juhatusel.

Määratud ribades „vastane“ on end ära peitnud. Luuregrupid tegutsemiseks viiakse linnast välja 5—6 km kaugusele, kust algab tegevus. Tegevuse koordineerimiseks grupid peavad kindlatel kellaaegadel mööduma kindlaksmääratud maastiku joontest.

Luureribad on suunatud niiviisi, et õppus lõpeb enam-vähem ühes punktis, kus on määratud üldine kogumine.

5. Tutvunemine väeliikidega.

(6 tundi.)

Suurtükivägi. Tegelik tutvunemine suurtükiga. Suurtüki tähtsamad osad ja nende ülesanded. Kerge ja raske suurtükk.

Mürsk. Srapnell ja granaat. Kerged ja rasked mürsud.

Tegevus suurtüki juures: numbrite töö laadimisel ja laskmisel. Üldmõisted suurtükiväelistest üksustest: suurtükk, rühm, patari ja grupp.

Soomusautod ja tankid. Soomusauto: tähtsamad osad ja relvastus. Soomusauto võimed. Üldmõisted soomusauto kasutamisest lahingus.

Tank: tähtsamad osad ja relvastus. Tank tegutsemas maastikul. Üldmõisted tankide kasutamisest lahingus.

Lennuvägi. Tegelik tutvunemine sõjaväe lennukiga: lennuki tähtsamad osad ja relvastus. Lendur ja lendurvaatleja. Lendamise demonstreerimine. Mida näeb lennuk õhust ja kuidas varjuda õhustvaatluse eest.

Jalavägi. Tutvunemine jalaväe automaatrelvadega ja nende omadustega. Jalaväelase rakmed ja nende selgapassimine. Jalaväe peamised omadused, olenevalt tema relvastusest ja inimese võimetest.

III. SÕJALISE ÕPPUSE LÕPETAMINE.

Sõjalise õppuse lõpetamiseks kõik õpilased pärast sõjalist mängu, koondatakse garnisonide kaupa ühisele platsile ning seatakse üles kompaniidena. Kohalikud vanemad juhid ja koolitegelased teevad lühikese kokkuvõtte õppustest ja selle tähtsusest, mille järele kompaniid koolide muusikakooride saatel rännakkorras lahkuvad õppustelt.

J. Tõrvand,

Kindralstaabi kindral-major,

Kindralstaabi ülem.

A. Traksmann,

kolonel-leitnant,

Kindralstaabi VI osak.

ülema k. t.

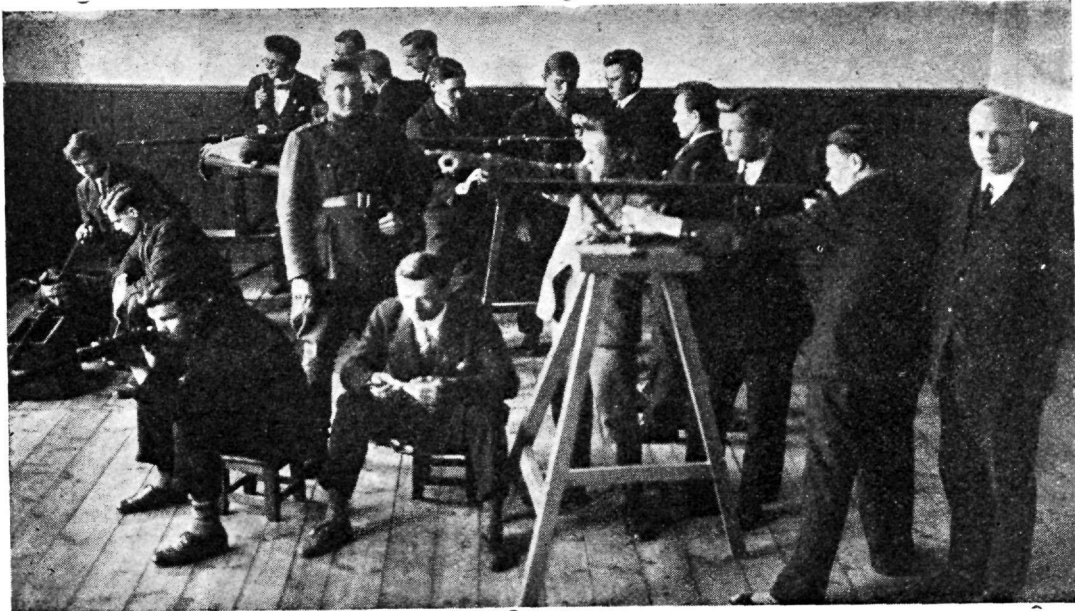

Läänemaa ühis-gümnaasiumi II rühm (2. kl.) kaardi orienteerimise, ilmaaarte määramise, seisupunkti leidmise ja kaardi praktilise tarvitamise õppusel.

L. Ü gümnaasiumi IV rühm (4. kl.) riviõppusel. Üksikõppuse kordamine.

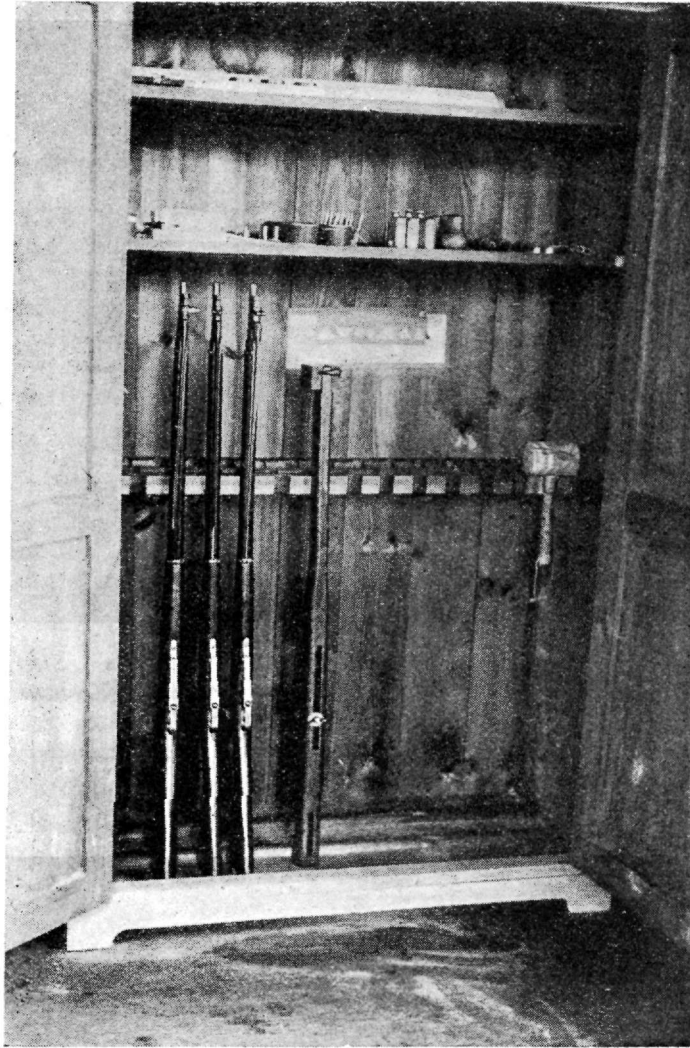

L. Ü. gümnaasiumi V rühm (5. klass) laskeasjanduse tunnis. Sihtimise harjutused pukkidelt, liivakotilt, kastpukilt ja istudes taburettidelt. Paremal õppust jälgimas koolijuhataja h-ra Üksti.

Läänemaa õpet.-seminaari III rühm, (5. ja 6. kl.) maastikul topograafia õppusel, kaardi orienteerimine, ilmakaarte määramine, seisupunkti leidmine kaardil ja aasimuti leidmine.

*Sõjaline õppus keskkoolides.
Relvade kapp.*

Rühmaülemate (grupijuhtide) töökavasid.

Kokku seatud sõjalise õppuse instruktorite poolt suvisteks õppusteks koolides.

RIVIÕPPUSE KAVA.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 7.)

Teem.

Pöörded paigal. Samm ja peatumine. Jooks. Kiirjooks. Paigal käes — marss!

Eesmärk ja ulatus.

1. Õpetada õpilastele kätte „pöörded paigal“ vastavalt rivimäärustiku nõuetele.
2. Harjutada õpilasi taktsammus käima.
3. Tutvustada õpilasi jooksu ja kiirjooksu nõuetega (tehnikaga).

4. Pöörete täitmisel saavutada puhtust ja kiirust kui üle minna võtete ühisele täitmisele, et oleks tagatud kiirus ning ühtlus.
5. Käimisel saavutada taktikindlat ja ühtlast sammu.

B. Töökava.

Ülesanne.

Allülesanded ja ajajaotus.

Õppeülesandes tähendatud teem.

Ülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

1. Sissejuhatus	2 min.
2. Pöörded paigal	15 „
3. Taktsamm, peatumine ja vabasamm	20 „

4. Jooks, kiirjooks, paigal käies — marss!	10 „
5. Kokkuvõte	3 „
Kokku	50 min.

Õpilaste asetus ja töökord.

1. Õpilasi üks õppegrupp, 20—25 õpilast, poolringis abiinstruktori ümber — „vabalt“. Abiinstruktor tutvustab lühidalt õpilasi eelseisva tunni ülesandega.

Tänase tunni eesmärgiks on: kätte õpida pöördet paigal ja taktsamm, missugune teem sai läbi võetud ka talvisel sõjalise õppuse perioodil. Ei saa ütelda, et seda oskaksite kõik. Oskate, kuid selle oskuse juures on veel palju ja palju puudusi. Kiirus, puhtus, täpsus ja hoog jäta-avad kõigi juures paljugi soovida. Asume siis otsekohe tegevusele.

2. Õpilased asetada väheaarvulise õppegruppi juures (kuni 20 õpilast) kahte viirgu üksteise vastu. Viirgude vahe 8—10 sammu. On üle 20 õpil. õppegruppi, siis kolme viirgu — kolme täisnurga all.

Instruktor näitab ette, demonstreerib, pöõret 2—3 korda. Õpilased jälgivad seda tähelepanelikult. Peale ettenäitamist selgitab instruktor ja juhhib tähelepanu kiiruse, õige suuna peale pöõrde tegemisel. Laseb õpil. ½—1 minutit omaette harjutada, kusjuures parandab vead. Ei sünni pöõrde tegemine küllalt puhtalt, siis läheb üle osadekaupa harjutusele. Vaadake, et parempool teha — esimene tegevus on: korrapärane valvel seisang — tõusta kergelt üles parema jala kannal ja vasaku jala varba peale — näitan ette 2—3 korda, ja lasen õpilasi mõned korrad omaette harjutada. Nüüd teeme seda ühiselt. Antud vile-signaal — tähelepanu. Instruktor loeb: üks — õpilased täidavad kõik harjutust; kaks — lasta alla parema jala varvas ja vasaku jala kand. Harjutuse ajal valvab õpetaja, et keha ei hõljuks ja käed ei liiguks. Järgmine harjutus: näitan ette — kus ülestõusmisele seltsib kohe pöõre. Lasen seda harjutust õpilastel mõned korrad omaette teha, siis lähen üle ühisele harjutuse täitmisele — kõik õpilased teevad seda ühekorraga. Kolmas harjutus: näitan ette kuidas eelmistele harjutustele seltsib kohe kolmas — kiire jala juurdepanek. Lasen õpil. 1—2 min. omaette harjutada ja selle järele proovin ühist täitmist, parandades kõik ettetulevad vead.

3. Taktsammu kätteõpetamiseks on viirgude ette tõmmatud maastikule joonestik — normaal-sammu laiune (80 cm). Näitan õpilastel ette, kuidas sünnib käimine taktsammul. Selgitan keha hoidmise reegleid — nende kordamiseks panen õpilastele ette kordamisküsimusi. Jagude kaupa harjutusele üle minnes, lasen õpilastel teha ühe sammu — vasaku jalaga liikumiseks välja astuda — mida neile ette näitan. Õpilased harjutavad omaette; parandan ettetulevad vead.

Asetan õpilased vastuseisvates viirgudes male korras ja lasen neid omaette harjutada, kehahoidmis-reegleid liikumisel järjekorras sisseviies.

4. Taktsammu juures näitan ka ära peatumise, nii sünnib taktsammu harjutamine ühiselt peatusega ja pöõrdega (ümber-

pöõrd.) 8—10-sammulisel kaugusel ühe viiru joonelt teise viiru joonele. Vahelduseks on ette nähtud üks mäng. Õige sammu-takti kätte õpetamiseks lasen väljamöödetud teel 3 mehe kaupa liikuda, sammusid ära lugedes — sekundmõõtja järele aega arvestades.

5. Näitan ette jooksul keha ja kätte hoiu. Õige jooksu takti kätteõppimiseks lasen jällegi väljamöödetud teel jooksta, aega arvestades sekundmõõtjaga.

Jooksul sammu takti demonstreerivad kolm õpilast korraga, teised vaatavad pealt.

6. Peale jooksu selgitan vabasammu tarvilikkust ja näitan ette, kuidas seda teha. Lasen õpilastel taktsammult komando järele „vaba samm“ üle minna.

7. Näitan ette, kuidas sünnib tegevus komando järele „Paigal — käies marss!“. Selle järele peatumine. Lasen õpilastel harjutada igalühel omaette 1—2 minutit, siis teen seda komando järele, mida õpilased täidavad kõik korraga.

Kokkuvõte.

Nii kui nägite, oli tänane tund selleks, et varem teie poolt omatud võtteid kindlamalt omandada. Täna võtsime küll nii mõnegi kõrgema, konarlisema koha maha, kuid väheseid konarlusi jäi veel küll ja küll. Need kõrvaldame edaspidi.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 8.)

T e e m.

Tervitamine väljaspool rivi paigal ja liikumisel. (Tervitamine: sõjaväeline seisang ja peaga kerge kummardus.)

Eesmärk ja ulatus.

1. Tutvustada õpilasi sõjaväelise tervitamisega väljaspool rivi paigal ja liikumisel.
2. Meelde tuletada õpilastele tervitamise viise mitmesugustel erijuhtumistel.
3. Kätte õpetada viisakuse nõuded tervitamisel.

B. Töökava.

Ülesanne.

Allülesanded ja ajajaotus.

Õppeülesandes tähendatud teem.

Ülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

1. Sissejuhatus	3 min.
2. Sõjaväeline tervitamine väljaspool rivi paigal (peakatteta ja peakatttega)	7 „
3. Sõjaväeline tervitamine väljaspool rivi liikumisel (peakatteta ja peakatttega)	12 „
4. Kodanline tervitamine paigal mitmesugustel erijuhtumistel (peakatteta ja peakatttega)	15 „
5. Kodanline tervitamine liikumisel mitmesugustel erijuhtumistel (peakatteta ja peakatttega)	3 „
Kokkuvõtte	3 „

Kokku: 50 min.

Õpilaste asetus ja töökord.

1. Õpilased üks õppegrupp 20—25 õpilast poolringis abiinstruktori ümber — „vabalt“. Abiinstruktor tutvustab õpilasi lühidalt eelseisva tunni ülesandega.

Tänase tunni eesmärgiks on: tutvuneda sõjaväelise tervitamise viisidega paigal ja liikumisel väljaspool rivi. Tervitamisega ravis olete juba tuttavad. Esitan kordamisküsimusi.

2. a) Nagu teate alati ei liigu ka sõjaväelased ravis, eriti just vabal ajal, vaid väljaspool rivi.

Nüüd vaatame kuidas käseb sõjaväeline viisakus neil toimida, siis kui nad asuvad väljaspool rivi.

Näitan ette kuidas sünnib sõjaväeline tervitamine peakatteta paigal.

Õpilased asetatud kahte, kolme viirgu täisnurga all. Selgitan: tervitamise eel võtta valvel seisang, nagu k-do järele valvel, mis väljendaks tähelepanu.

Esitan küsimuse: millistel juhustel võib tulla ette tervitus peakatteta?

Õpilased vastavad: vabal ajal eluruumis, eluruumi (kasarmu) lähedal ja väljas mitmesugustel sportlistel harjutustel jne.

Õige!

Õpetaja määrab kindlaks raiooni kus õpilased viibiksid k-do järele rivilt.

Laseb õpilastel omavahel 1—2 min. harjutada, kus juures õpetaja jälgib ja parandab ette tulevaid vigu! On viga üldine, annab õpetaja vilega signaali „tähelepanu“ ja näitab ette kuidas on tarvis teha — lisades juurde vastavad seletused, ettetulnud üldiste vigade kõrvaldamiseks.

Üksikult ettetulevad puudused ja vead saavad iga õpilase juures eraldi parandatud.

Õpetaja juhib tähelepanu juhusele, kui õpilased istuvad ja tervitatav läheb mööda. Kuidas siis tuleks toimida.

Näitab isiklikult ette — tõustes kiirelt ülesse ja võttes valvel seisangu ning jäädes näoga pöördult tervitatava poole temale otse (silma) otsa vaadata.

Õpilased harjutavad 1—2 min.

Õpetaja annab vile-signaali ja tähendab: „istuge kõik maha, mina lähen mööda ja tervitage mind.“

Laseb end tervitada — parandades ettetulevad vead. Õpetaja juhib tähelepanu kaasatervitamise peale, laseb selleks ühel õpilasel mööda minna ja ise jääb õpilaste keskele.

Õpilane, kes mööda läheb tervitab õpetajat, kuid teised õpilased võtavad niisamuti valvel seisangu ja tervitavad kaasa.

- b) Analoogiliselt punkt „a“ tegevusele sünnib ka punkt „b“ täitmine, kus tervitamine sünnib peakatteta.

Õpetaja näitab ette — demonstreerib kuidas kätt tõsta, annab selgitavaid seletusi võtete täitmiseks. Demonstreerib veel kaks korda ja selle järele laseb õpilastel tervitamiseks kätt tõsta.

Õpilased rivistud endises korras kahte, kolme viirgu. On käetõstmine kätteõpetatud laseb õpilastel omaette harjutada, kus juures parandab vead ja laseb kõigil õpilastel end tervitada

3. Õpetaja näitab ette tervitamise võtte liikumisel peakatteta.

Laseb õpilastel omaette harjutada — pa-

randab ära ettetulevad vead ja laseb end tervitada üksikult mööda minnes.

4. Vaatame läbi kuidas tervitate teie kui õpilased, mitte sõjaväeliselt vaid nii nagu iga kodanik. Olete kord kaitseväelased, siis kuidagi tervitate nii nagu meie siin läbivõtsime.

Näitan ette — võtta sõjaväeline valvel seisang ja teha peaga kerge kummardus.

Lasen õpilastel omaette harjutada ette näidatud tegevust 1—2 minutit.

Parandan eraldi iga üksiku juures ettetulevad vead ja lasen paigal ilma peakatteta end tervitada.

5. Esitan küsimusi: kuidas tervitada, kui lähete trepist ülesse ehk tulete alla?

Selgitan mitmesuguseid erijuhuseid. — Näitan ette tervitamise mütsi kergitamise ja lasen õpilastel oma ette harjutada, kus juures parandan ettetulevad vead. Lasen õpilastel üksikult enesest mööda minna ja tervitada.

Esitan küsimuse kuidas tervitada, kui paremas käes on pakk.

Õpilased vastavad: võtta üle vasakusse kätte.

Õige!

On aga pakid mõlemis käes?!

Õpilased vastavad: siis ei tõsta — kergita mütsi, vaid tehakse peaga kummardus. On parem käsi haige? Oleme ta kas ära kukkunud, ei saa tõsta mütsi juurde? Miks ei tõsta siis vasaku käega mütsi ja missugusel juhusel teeme seda vasaku käega?

Õpilased vastavad: vasaku käega mütsi tõstmisel paiskame selle tervitatava poole ja kui paremat kätt ei ole, ehk on haige, siis nii, et meie läheksime võimalikult mööda tervitatavast vasakult poolt. Õige!

Kokkuvõte.

Tänasel tunnil tutvunesite sõjaväeliste tervitusviisidega nii paigal kui ka liikumisel ja tuletasime meelde üldtervituse viise ja võtteid.

Tervitamine on tegevus, millega puudume kokku just igapäev — ta on kombe nõue, pealegi kombe seadus, mille täitmist nõuab asjaolu, et kuulume ise ühiskonda — moodustame ühiskonna ja sellega oleme sunnitud neid nõudeid, mida ühiskond meilt nõuab, ka täitma. See on väline kombe, mille järgi otsustatakse meie arenemist, kasvatamist, korralikkust ja ülespidamist. Halva kriitika osaliseks langeb isik, kes ei oska neid ühiskonna poolt tunnustatud üldnõudeid täita ehk täidab neid saamatult.

Ole ise teiste vastu viisakas, siis austavad ka teised sind vastavalt.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 9.)

T e e m.

Pöörded liikumisel.

Korrata: ilmumine väljaspool rivi.

Eesmärk ja ulatus.

1. Kätte õpetada õpilastele pöörded liikumisel.
2. Tuletada meelde õpilastele ilmumine väljaspool rivi.
3. Pöörete juures liikumisel saavutada puhtust ja nõuetavat kiirust.

B. Töökava.

Ülesanne.

Allülesanded ja ajajaotus.

1. Sissejuhatus	2 min.
2. Parem ja vasak pool	15 "
3. Pool pöoret vasak, parem pool	10 "
4. Ümber pöörd	15 "
5. Ilmumine väljaspool rivi	5 "
Kokkuvõte	3 "

Kokku: 50 min.

Õpilaste asetused ja töökord.

1. Õpilased, üks õppegrupp — 20—25 õpilast, poolringis abiinstruktori ümber — „vabalt“. Abiinstruktor tutvustab õpilasi lühidalt eel-seisva tunni ülesandega.

Talveperioodil, samuti suvel, oleme kätte õppinud pöörded paigal, kuid pöörded tehakse ka liikumisel. Täna tunni ülesandeks ja eesmärgiks ongi kätte õppida pöörded liikumisel. Asume ülesande teostamisele. Õpilased asetatud kahte, kolme viirgu täisnurga all. Näitan, demonstreerin ette „liikumisel parem pool“, selgitan sõnadega tegevust, võtete täitmist. Harjutus sünnib neljanurga all maastikule joo-ristatud teel (ringteel).

2. Näitan ette kuidas sünnib parem pool liikumisel.

Lasen seda teha eelharjutustega:

a) Paigal seisult — samm paremale ühes pöördedega samale poole vasaku jala nina peal; jalg paigale.

Lasen seda harjutust teha seni kui see omatud 1—2 min.

b) Paigal seisult samm paremale ühes pöördedega samale poole vasaku jala nina peal ja 1 (2, 3) sammu edasi.

Harjutada 1—2 minutit.

On mõni väga üldine, mida teevad paljud õpilased, siis annan vilesignaali — „tähelepanu“. Õpilased pööravad kõik kiiresti näoga minu poole ja võtavad valvel seisangu.

Juhin õpilaste tähelepanu ettetulnud vea peale ja lasen edasi harjutada.

Vasak pool liikumisel õpetan õpilastele kätte paralleelselt kättega parem pool.

3. Niisamuti õpetan kätte ka poolpöoret parem pool ja pool pöoret vasak pool.

On õpilased pöörded liikumisel omandanud, siis lasen seda drillida nelinurkse tee peal, kus jälgin nurkade peal õiget pöördetegemist.

Näitan ette jooksu peal paremale (vasakule) pööramise, kusjuures selgitan, et pööramiseks tehakse 2 sammu paigal ja kolmandama sammuga jätkatakse jooksu uues suunas. Lasen õpilastel seda omaette harjutada.

4. Näitan ette kuidas sünnib ümberpööre ja selgitan:

a) Parema jalaga üle vasaku jala astumine ühes varvasseisuga (parem jalg üle vasaku jala selle kõrval ja jalapöia võrra eespool); jalg paigale. Lasen õpilastel seda võtet harjutada, kuni ta puhtalt omandatud.

Edasi näitan ette ja selgitan:

b) Parema jalaga üle vasaku jala astumine ühes varvasseisuga ja ümberpööramisega jala ninadel. Jalg paigale.

Pööre sündigu kiirelt ja parema jala ninaga, nagu tõugates, kusjuures keha ei toht

vaaruda ega õõtsuda.

Parema jala nina mahapanemine, kikivärvule tõusmine ja pööre tehakse ühise lahutamata võttega (üks).

Lasen õpilastel ettenäidatud harjutuse kätte õppida, kusjuures parandan ettetulevad vead. Järgmise harjutusena sünnib seesama, mis eelmiselgi, kuid jala paigale panemise asemel 1 (2, 3) sammu edasi.

Näitan ette ja lasen õpilastel harjutuse kätte õppida. Näitan ette, kuidas sünnib ümberpööramine jooksu peal. Selgitan. tuleb teha neli sammu paigal ja viiendaga jätkata jooksu uues suunas. Lasen õpilastel harjutada ümber pöörd jooksu peal.

5. Kordamisena on ette nähtud läbi võtta ilmumine väljaspool rivi.

Näitan õpilastele kord ette, tuletan meelde ja juhin tähelepanu määrustikupärase võtete täitmise peale.

Lasen õpilastel ilmuda enesele üksikult, kusjuures parandan ettetulevad vead — valjult nõudes valvel seisangut ja kõva, selge häälega vastamist (rääkimist).

Tunni lõpul lasen tervel õppegruppil rühmana teha mõned pöörded liikumisel, et saada läbivõetud teemist üldmuljet.

Kokkuvõte.

Täna tunnil õppisite kätte pöörded liikumisel, mida olite varem paigal teinud. Nagu nägite, pöörded liikumisel olid tuntuvalt raskemad, kui paigal. Ka selgus, et rühmana pöörade täitmine ei õnnestunud täiel määral — tulid ette nii mõnedki suuremad vead. Näiteks: kõik ei teinud pöoret ühekorraga, puudus puhtus joonete täitmisel ja kiirus jättis ka palju palju soovida. Edaspidised harjutused parandavad vead.

Pidage meeles: „Harjumus on inimese juures teine natura!“

MAASTIKU KASUTAMINE JA MOONDAMINE.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 7.)

T e e m.

Maastiku kasutamine varjumiseks vaenlase maapealse vaatluse eest paigal asudes (vaenlase vaatluspunkt on antud). Vaadeldavad ja varjatud kohad, mitmesugused looduslikud ja kunstlikud esemed, mis üksikvõitlejat varjavad; üksikvõitleja paigunemine vastavalt varjumiseks kasutatava koha ja eseme iseloomule.

Eesmärk ja ulatus.

1) Tutvustada õpilasi varjumise tarviduse ja tähtsusega lahingolukorras.

2) Õpetada otstarbekohaselt kasutama maastiku esemeid varjumiseks maapealse vaatluse eest.

Õppuse koht.

Ülesanne käsitada selleks enne väljavalitud maastikul, kus leidub kõrgustikke, künkaid, nõgusid, lohke, auke, puid, põõsaid jne.

Sõjalise kasvatus erinõuded.

Arendada iseseisvat tegutsemise võimet, leidlikkust ja osavust.

B. Töökava.

Allülesanded ja ajajaotus.

1) Varjumise demonstreerimine ja maastiku esemete kasutamise tarviduse ja tähtsuse selgitamine varjumiseks.	8 min.
2) Vaadeldavad ja varjatud kohad	5 „

3) Õpilaste (pooled õpilased) asumine näidatud piirkonda varjumiseks (ülesande täitm.).	5	„
4) Õpilaste paigunemise kontrollimine, arvustamine ja vigade parandamine.	15	„
5) p. p. 3 ja 4 täimine 2-se poolte õpilastega.	15	„
6) Kokkuvõte.	2	„

Kokku 50 min.

Õpilaste asetus ja töökord.

- 1) Tunni algul 4 õpilast, kes selleks ettevalmistatud, demonstreerivad 150—200 mtr kaugusel kohanemist maastikul: üks — kõrgustikul taeva foonil, teine — mäe küljel põõsa taga kaevub, viisates liiva kõrgele, kolmas — korralikult kohanenud väikese üksiku põõsa taha. Neljas — korralikult asetonud üksiku künka taha, kuid püüsi asetanud lagedale künkale, kus see läigib.

Teised õpilased poolringis õpetaja ümber. Õpetaja annab ülesande: vaenlase üksikud laskurid on asetonud vaatesektorisse sellest majast vasakule (näitab), selle üksiku puuni. Vaadelda ja leida märgid. Õpilased vaatlevad ja juhatavad õpetajale märgid kätte. Küsimustekostmist kaudu selgitab õpetaja varjumise ja moondamise vajadust, maastiku esemete kasutamist selleks ja laskuri kohanemist vastavalt eseme iseloomule. Demonstreerivad tulevad tagasi.

- 2) Õpilaste asetus sama mis ennegi. Õpetaja näitab raiooni, millele tuleb tegutseda. Ülesanne: Vaenlase vaatluspunkt seal. Vaadelda ja siis näidata, missugused kohad on selles piirkonnas vaenlase poolt vaadeldavad ja missuguseid kohti ja esemeid võiks kasutada varjumiseks? Õpetaja küsib. Õpilased näitavad ja kirjeldavad.

Praktilised harjutused.

- 3) Õpetaja juhatab kätte raiooni, mille piirides võib tegutseda. Ülesanne: vaenlase vaatluspunkt seal (näitab). Selles piirkonnas kohaneda maastikule nii, et ise vaenlast näete, aga vaenlane teid ei näe. Pooled õpilased lähevad laiali ja valivad ülesandele vastavad kohad, neid, kui tarvis, moondades.
- 4) On kõik kohale asunud, liigub õpetaja ülejäänud õpilastega ühe õpilase juurest teise juurde, arvustades, selgitades ja vigu parandades, kuni kõik kontrollitud. Nüüd juhatab õpetaja kohanenud õpilastele vaenlase uue vaatluspunkti teises suunas ja laseb kohaneda uuesti, kasutades samu esemeid. Õpetaja kontrollib veel kord.
- 5) p. p. 4 ja 5 täitmine teise poolte õpilastega samas korras, kuid uuel kohal.

Märkus: 1) Kui aega jätkub, tuleb sarnaseid ülesandeid varjumiseks ja moondamiseks anda rohkem, muidugi iga kord ise kohal. 2) Kui õppegrupp on väikene, siis õpilaste jaotus kahte ossa ei ole tarvilik.

- 6) Kokkuvõte: kriipsutada alla varjumise ja moondamise tähtsust lahingolukorras ja tunni jooksul saavutatud edu.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 8.)

T e e m.

Maastiku kasutamine varjumiseks vaenlase maapealse vaatluse eest liikumisel (kui vaenlase vaatluspunkt on antud); varjatud alade leidmine liikumiseks enne liikumise algust; mitmesugused liikumise viisid ja nende paremused varjumise mõttes: hiilimine, hüpped ühest varjatud kohast teise ja roomamine.

Eesmärk ja ulatus.

- 1) Õpetada ja harjutada õpilasi leidma varjatud alasid enne liikumist ja neid kasutama liikumisel.
- 2) Valima vastavalt olukorrale liikumise viise, arendades sellega õpilastes leidlikkust ja iseseisvat otsustamise ja tegutsemise võimet.

Õppuse koht.

Ülesanne täita selleks enne välja valitud maastikul.

B. Töökava.

Allülesanded ja ajajaotus.

1) Varjatud liikumise viiside demonstratsioon 100—150 mtr peale seletustega.	6 min.
2) Ülesande täitmine ühe õpilase poolt 150—200 m jooksul varjatud liikumise alal kõikide liikumisviiside kasutamisega.	12 „
3) Õpilaste harjutused varjatud liikumises vastavate ülesannete täitmisega.	30 „
4) Kokkuvõte.	2 „

Kokku 50 min.

Õpilaste asetus ja töökord.

Õpilasi 1 õppegrupp — 20—25 õpilast.

- 1) Õpetaja teatab teemi sisu ja eesmärgi. Annab ülesande: vaenlase vaatluspunkt seal (200 mtr). Läheneda vaenlasele granaadi viske kaugusele (selle põõsani), nii et vaenlane teid ei näeks. Kust kaudu ja kuidas liigute? Lühikene arutus. Mina täidan selle ülesande ise, jälgige, missuguseid esemeid kasutan varjumiseks ja kuidas liigun. Õpetaja demonstreerib. Õpilased poolringis grupi vanema ümber jälgivad demonstratsiooni. Maastik on nii valitud, et ülesande täitmisel võiks olukorrale vastavalt tarvitada kõiki liikumisviise (hiilimine, hüpped, roomamine). Peale demonstratsiooni lühikene arutus, mis pärast kasutati varjumiseks neid esemeid ja tarvitati ühes kohas üht ja teises — teist liikumisviisi.

- 2) Ülesanne nr. 2. Vaenlase vaatleja seal (vaenlase vaatlejat kujutab 1 õpilane varustatult püüsi ja paukpadrunitega ehk lipukesega). Läheneda ja hävitada vastane käsigranaadiga. Ülesannet täidab 1 õpilane. Vaenlast kujutav õpilane laseb paugu ehk tõstab üles lipukese, kui lähenejat hästi näeb üle 5 sekundi. Ülejäänud õpilased õpetaja juhatusel liiguvad ülesannet täitja õpilase järele,

jälgivad ülesande täitmist, arutades ja arvustades tegevust liikumistee valiku, maastiku esemete kasutamise ja liikumisviiside tarvitamise suhtes.

- 3) Ülesanded täitmiseks 3—5 õpilasele korraga: ühele õpilasele — vaenlase vaatleja seal, teisele — vaenlase vaatleja seal, kolmandale jne. (üldine suund ühine). Varjatult läheneda ja vastane hävitada (ehk läheneda varjatult selle esemeni). Vaenlase vaatlejaid kujutavad selleks ettevalmistatud õpilased varustatult püsside ja paukpadrunitega ehk igaüks isevärvilise lipukesega; nende tegevus samane nagu eelmise ülesande juures. 3—5 õpilast täidavad ülesannet. Ülejäänud õpilased õpetaja juhatusel liiguvad tegutsevatele järele, kus juures õpetaja küsimus-kostmise kaudu arutab tegevust samuti nagu eelmise ülesande juures. Teeb õpilane jämedaid vigu, katkestab õpetaja ja laseb korrata. Iga 100—150 mtr edasi jõudmise järele katkestab õpetaja vilega tegevuse ja määrab teised õpilased samade ülesannete täitmist jätkama.

Märkus: On ülesannete täitmine lõpule viidud ja aega jätkub, alustatakse punkt 3 näidatud ülesannete täitmist uues suunas.

- 4) Kokkuvõte: Kriipsutan alla vaenlase vaatluse eest varjumise tähtsust liikumisel, tunni jooksul ilmsiks tulnud suu-remaid vigu ja üldist töö edu.

LASKEASJANDUS.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 8.)

T e e m.

Vintpüssi käsitlemine: kukepäästmise algõppus istudes taburetil palgepanemata püssiga.

Vintpüssi käsitlemine: läbivõetud laskeasendite kordamine; kolmnurkade sihtimine; peegelsihtimine.

Vintpüssi tundmine: vaata õppeülesanne nr. 3 (juurearvatud luku koostvõtmine ja kokkupanemine).

Teemi eesmärk ja ulatus.

Õpilastele kätteõpetada sujuv, ladus, ühetaoline kukepäästmine, mis üle 8 sek. ei tohi kesta, silmas pidades järgmisi üksikasju:

— triikli peale vajutamine sündigu esimese sõrme esimese liikme juurega ehk keskmise liikmega triikli liikumise suunas.

— Käe hoidmine laekaela ümber olgu ühesuguselt kõvasti ja imevalt; sõrme kõverdamise juures ei tohi randmes ega käevarres olla mingisuguseid liikumisi.

Läbivõetud laskeasendite meeldetuletamine. Õige sihtjoone alaline meeldetuletamine ja selle suunimise harjutused õigesti kohta märgi suhtes, kasutades suurema huvi tõstmiseks peegelit ja kolmnurga sihtimise abinõusi. Vintpüssi ikka rohkem ja rohkem tundmaõppimine ja tema vastu suurema lugupidamise saavutamise.

Kellega ülesanne käsitleta.

Ülesanne käsitleta õpilastega, kes kukepääst-

mist pole läbi võtnud, samuti ka peegelsihtimist, kuna kõik teised küsimused on juba läbi võtnud.

Kõrvalülesanded.

Kõrvalülesandeks on teemis tähendatud laskeasendite kordamine, kolmnurkade sihtimine, peegelsihtimine ja vintpüssi tundmine.

Sõjalise kasvatus eesmärgid.

Tähelepanu ja järjekindluse arendamine kukepäästmisel.

B. Töökava.

Ülesanne.

Võttes vintpüssi käsitlemisel. Sihtimise algõppus. Vintpüssi tundmine.

Peamine ülesanne.

Allülesanded, nende täitmise kord ja ajajaotus.

Peamine ülesanne jaguneb allülesanneteks:

a) Püsside järelevaatus ja sissejuhatus	1 min.
b) Ilma püssita esimese sõrme sujuv kõverdamine	3 „
d) Kukepäästmise harjutused palgepanemata püssiga istudes taburetil	7 „
e) Kokkuvõte	1 „

Kokku: 12 min

Kõrvalülesanne.

Allülesanded, nende täitmise kord ja ajajaotus.

Kõrvalülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

1. a) läbivõetud laskeasendite kordamine	4 min.
b) kolmnurkade sihtimine	4 „
d) peegelsihtimine	4 „

Kokku: 12 min.

2. e) vintpüssi tundmine vaata õppeülesanne nr. 3	12 „
3. Sport — meelelahutusena	12 „
Aeg allgruppide vahetuseks	2 „

Üldse kokku: 50 min.

Õpilaste asetused.

Õpilased jagunevad I, II, III ja IV allgruppideks. II allgrupp on spordi-grupp. Õpilased I allgrupis — 6—8 meest, on asetatud istuma ühel joonel olevatele taburettidele. III allgrupp — 6—8 meest, on jaotatud ülesanne kohaselt vastavate õppeabinõude juure. IV allgrupp — 6—8 meest on asetatud istuma pooles kaares juhi ümber.

Allgrupid asuvad üksteisest niivõrra kaugel, et nad üksteist ei segaks.

Töövahendite asetused, jaotus ja kasutamine.

I allgrupis töö juhataja kasutada on taburetid, õppepadrunid, õiget ja vale kukepäästmist selgitavad tabamise pildid. Igal õpilasel on käes temale väljaantud vintpüss.

III allgrupis tööjuhataja kasutada on poligooni süsteemi pukk, harilik laud pingiga (laskepukk), kolmnurga sihtimise sõõrid, märklauad, valge paber, knopkad, tekid, sihtimise peegel, peegelsihtimise sõõrid, vintpüssid, liivakotid.

IV allgrupis tööjuhataja kasutada on samad õppevahendid, mis õppeülesanne nr. 3. I allgrupis.

Esimene veerandtund.

Üldine töökord.

Tööjuhataja I allgrupis ¼ tunni jooksul peale sissejuhatus selgitab ja demonstreerib kõike seda isiklikult, mis töökavas on allülesannetena ette nähtud. Õpilased teevad järele tema poolt näidatud võtteid ja tegevusi. Töö algab sissejuhatus, milles alla kriipsutatakse selle sihtimise algõppuse osa suurt tähtsust ja püsside järe-

levaatusga (rauda unustatud padrun toob õnnetuse). Edasi laseb tööjuhataja õpilastel võtta taburettidel õige laskeasendi, püssi laadida ühe õppepadruniga ja algab kukkepäästmise algõppus, alguses ilma püssita — ainult sõrme kõverdumise eelõppus ja siis juba püssiga, kus tööjuhataja oma sõrme õpilase sõrmele asetamisega harjutab sujuvat päästmist. Töö lõpeb lühikese kokkuvõttega. III allgrupis õpetaja jagab õpilased 3-e ossa. Näidates töö kätte kolmnurga- ja peegelsihtimise juures (kolmnurga sihtimine sünnib poligooni süsteem pukilt 25 mtr pealt — tingimustel, mis L.E. I v. § 42 ettenähtud ja peegelsihtimine, istudes taburetil 1 m peale, tingimustel 50 % vääratusi sihtimises), asub laskeasendite kontroleerimisele püsti laskepukil ja istudes taburetil.

IV allgrupis sarnaneb töökord õppeülesande nr. 3 I allgrupi töökorrale.

Esimene veerandtund mööda — allgrupid vahetavad, milleks instruktor annab tähelepanu signaali.

Vahetamisel pidada silmas täpset korda.

Teine veerandtund.

Täita nagu esimene. Samuti täidetakse kolmas ja neljas.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 9.)

Teem.

Vintpüssi käsitamine: laskeasend lamades.

Vintpüssi käsitamine: sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega pukkidel, laskepungilt (laualt) ja taburettidelt.

Teemi eesmärk ja ufatus.

Õpilastele kätte õpetada õige ja reegli-pärane laskeasend lamades toelt ja lamades käelt. Läbivõetud oskuste süvendamine laskeasendite võtmises, sihtimises ja kukepäästmises. Kukepäästmise ühendamine sihtimisega (kukepäästmine, kui sihtimise lõpptegevus). Kuke kontroleerimisel peegli abil — 10 lasust on lubatud 5 vääratust. Kukepäästmine — 6 sekundi jooksul. Sihtimine ühes kukepäästmisega 25 mtr peale sihtpukilt — 20 sekundi jooksul.

Kellega ülesanne käsitada.

Ülesanne käsitada õpilastega, kes laskeasendit lamades pole läbi võtnud, samuti sihtimist ühes kukepäästmisega.

Üldised tingimused ülesande käsitamisel.

Lamades laskeasendi õppimisel kasutada tekke.

Kõrvalülesanded.

Kõrvalülesandeks on teemis tähendatud sihtimise harjutused.

Sõjalise kasvatuse erinõuded.

Rahuliku ja tasakaalus püsivuse kasvatamine kukepäästmisega seotud sihtimisel.

B. Töökava.

Ülesanne.

Laskeasend lamades. Sihtimise harjutused ühes kuke päästmisega.

Peamine ülesanne.

Allülesanded, nende täitmise kord ja ajajaotus.

Peamine ülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

a)	Püsside järelevaatus ja sissejuhatus.	3 min.
b)	Laskeasend lamades toelt.	8 „
d)	Laskeasend lamades käelt.	12 „
e)	Kokkuvõte.	2 „
	Kokku	25 min.

Kõrvalülesanne.

Allülesanded, nende täitmise kord ja ajajaotus.

Kõrvalülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

1)	a.	Sihtimise harjutused ühes kuke päästmisega poligoni s. pukilt.	4 min.
	b.	Sihtimise harjutused ühes kuke päästmisega harkjalgpukilt.	4 „
	d.	Sihtimise harjutused ühes kuke päästmisega peegli kasutamiseiga taburettidelt.	4 „
	Kokku		12 min.

2)	Sport — meelelahutusena.	12 „
	Aeg allgruppide vahetuseks.	1 „

Üldse kokku 50 min.

Õpilaste asetused.

Õpilased jagunevad I, II ja III allgruppideks, millest II allgrupp on spordi grupp. Õpilased I allgrupis — 12—15 meest — on asetatud ühele joonele. Õpilased III allgrupis — 6—8 meest — on asetatud nende kasutada olevate sihtpukkide taha.

Allgrupid asuvad üksteisest niivõrra kaugel, et nad üksteist ei segaks.

Töövahendite aetus, jaotus ja kasutamine.

I allgrupis tööjuhataja kasutada on liivakotid, tekid. Igal õpilasel on käes temale väljaantud vintpüss.

III allgrupis tööjuhataja kasutada on: vintpüssid, poligooni s. pukk, harkjalgpukk, taburet, liivakotid, ortoskoobid, õppepadrunid, märklaudad, kontrollsõõrid, õiget ja valet kukepäästmist selgitavad tabamise pildid, peegel, kolmnurga sihtimise sõõrid.

Üldine töökord.

Esimene pooltund.

Tööjuhataja I allgrupis peale sissejuhatust näitab ja selgitab laskeasendit lamades toelt ja lamades käelt. Õpilased teevad järele tema poolt näidatud võtteid. Töö lõpeb kokkuvõttega 25 minuti möödumisel.

Töö III allgrupis on jaotatud 3-e ossa, nagu seda kõrvalülesande alljaotuses näha. Selle allgrupi õpilased 12 minuti jooksul peavad läbi võtma harjutused kahelt pukilt ja peegelsihtimise taburettidelt. 12 min. möödumisel III allgrupp vahetub II allgrupiga, missugune allgrupp kordab samasuguselt III allgrupi tööd.

Teine pooltund.

Pooltunni möödumisel I allgrupp vahetub II ja III allgrupiga, töötades veerand tundi sihtimise alal ja veerand tundi spordi alal, allgruppi kaheks jagades veerandtunni möödumisel pooltes allgruppides tööd vahetades.

A. Õppeülesanne.

(Nr. 10.)

T e e m.

Vintpüssi käsitlemine: püssi laadimine: 5-e padruniga pidemest, 1-e padruniga, magasiini täiendamine.

Vintpüssi käsitlemine: sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega pukkidel ja taburettidelt; sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega lamades laskeasendist.

Vintpüssi tundmine: vaata õppeülesanne nr. 3 (juure arvatud luku koostvõtmine ja kokkupanemine).

Teemi eesmärk ja ulatus.

Õpilastele kätte õpetada õige ja reeglipärane püssi laadimine — 5-e padruniga pidemest, 1-e padruniga ja magasiini täiendamine väljaspool laskeasendit, tähelepanu pöörates kõigi tegevuste energilise täitmise peale.

Õige kukepäästmise ühendamine sihtimisega pukkidel, taburettidelt ja lamades laskeasenditest. Tutvunemine vintpüssi osade koostööga. Sihtimisel ja kukepäästmisel normid samad, mis õppeülesandes nr. 9.

Kellega ülesanne käsitada.

Ülesanne käsitada õpilastega, kes püssi laadimist pole läbi võtnud.

Kõrvalülesanded.

Kõrvalülesandeks on teemis tähendatud sihtimise harjutused ja vintpüssi tundmine.

B. Töökava.

Ülesanne.

Püssi laadimine. Sihtimise harjutused. Vintpüssi tundmine.

Peamine ülesanne.

Allülesanded, nende täitmise kord ja ajajaotus.

Peamine ülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

- a) Püsside järelevaatust ja sissejuhatust. . . . . 2 min.
- b) Püssi laadimine 5-e padruniga pidemest. . . . . 10 „
- d) Püssi laadimine 1-e padruniga. . . . . 7 „
- e) Magasiini täiendamine. . . . . 5 „
- g) Kokkuvõte. . . . . 1 „

Kokku 25 min.

Kõrvalülesanne.

Allülesanded, nende täitmise kord ja ajajaotus.

Kõrvalülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

- 1) a. Sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega poligoon s. pukilt ja harkjalgpukilt. . . . . 4 min.
- b. Sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega taburettidelt. . . . . 4 „
- d. Sihtimise harjutused ühes kukepäästmisega lamades laskeasendis. . . . . 4 „
- Kokku 12 min.
- 2) e. Vintpüssi osade tundmine — vintpüssi osade koostöö luku avamisel. . . . . 4 min.
- g. Vintpüssi osade koostöö luku kinnipanemisel. . . . . 4 „
- h. Lasu sündimine. . . . . 4 „
- Kokku 12 min.

Aeg allgruppide vahetuseks. . . . . 1 „

Üldse kokku 50 min.

Õpilaste asetused.

Õpilased jagunevad I, II ja III allgruppideks. Õpilased I allgrupis — 12—15 meest — on asetatud mahapandud tekkidele istuma.

Õpilased II allgrupis — 6—8 meest — on asetatud nende kasutada olevate sihtpukkide taha ja taburettidele ning lamades laskeasendis harjutamiseks ühele jonele.

Õpilased III allgrupis — 6—8 meest — on asetatud istuma pooles kaares juhi ümber.

Allgrupid asuvad üksteisest niivõrra kaugel, et nad üksteist ei segaks.

Töövahendite asetused, jaotus ja kasutamine.

I allgrupis tööjuhataja kasutada on õppepadrunid pidemetes, laadimise kiilud, tekid. Igal õpilasel on käes temale välja antud vintpüss.

II allgrupis tööjuhataja kasutada on: vintpüssid, poligooni s. pukk, harkjalgpukk, taburetid, liivakotid, tekid, õppepadrunid, ortoskoobid, peegel, kolmnuruga sihtimise sõõrid.

III allgrupis tööjuhataja kasutada on samad töövahendid, mis õppeülesandes nr. 3 I allgrupis.

Üldine töökord.

Esimene pooltund.

Tööjuhataja I allgrupis peale püsside järelevaatust ja sissejuhatust näitab ja selgitab vintpüssi laadimist väljaspool laskeasendit. Õpilased teevad järele tema poolt näidatud võtteid. Siin juures näitab tööjuhataja laadimise kiilu tarvitamist — kiire laadimise harjutuseks (töstemehanism on välja võetud) ja määrab normi, palju pidemeid padroneid peab õpilane suutma ühe minuti jooksul salve vajutada. Töö lõpeb 25 min. möödumisel kokkuvõttega.

II allgrupis on töö jaotatud 3-e ossa, nagu seda kõrvalülesande alljaotuses näha.

III allgrupis tööjuhataja veerandtunni jooksul näitab, selgitab ja demonstreerib kõike seda isiklikult, mis töökavas on allülesannetena ette nähtud. Õpilased demonstreerivad seda omal püssil ja vastavad tööjuhataja poolt esitatud küsimustele.

Allgruppide vahetuse kord samasugune, kui õppeülesandes nr. 9-das.

J. Vestholmi eragümn. VIII. kl. õpil. peale laskeharjutust õhupüssidest.

Kaitseväe elu.

Vabariigi Ohvitseride Keskkogu kevadine korraline peakoosolek 28. aprillil 1928 a. ohvitseride keskkogu ruumides.

Peakoosolek kutsuti kokku Sõjaministri käsukirjaga nr. 133 -- 31. III. 1928. a. Vabariigi Ohvitseride Kogude ja Keskkogu uue põhikirja alusel (R. T. nr. 112, 1927. a.).

Koosolekul olid esitatud 32 ohvitseride kogu, kokku 61 esitajaga.

Koosoleku juhatajaks valiti suure hääleenamusega kindral E. Pödder, protokolli kirjutajaks major O. Kurvits.

Ohvitseride Keskkogu 1927. a. majanduslise tegevusega tutvustas koosolejaid Kogu esimees kindral A. Tõnisson, kes Kogu möödunud aasta tegevuses märkis järgmisi momente:

Keskkogul polnud möödunud tegevuse aasta algul majavanemat. Otsisime. Õnnestunud valik kapten A. Landsbergi näol. Tuli korda seada Ohvitseride Kodu (ruumid sissesõitnutele), remonteerida ruume, osta uusi magadistarbeid, luua kottu mugavust, muretsedes selleks mööblit, seinailustusi jne. Kogu suurde saali ja söögituppa seati sisse elektriventilatsioon; see vähe tähelepanuvääratav kuid ülitähtsaks sisseaad maksis Kogule üle 300 kr. Endine „Trepisaal“, nüüd „Langenute saal“, oli möödunud tegevuse aasta algul stiililt lõpule viimata. Arhitekt major Ostrati otsesel juhatusel tuli mälestustahvlitele juurde ehitada postamendid. Mälestustahvlite ja postamentide stiilis valmistati kroonlühtrid; saali seinad renoveeriti stiili nõuetele vastavalt. Ülearune ja stiilirikuv kõrvaldati ruumist. Nii on viimasel aastatel endisest Vene mereväe ohvitseride kasiino „trepikojast“ saanud Eesti Vabariigi Ohvitseride Keskkogu ruumide pühapaik — „Langenute saal“.

Keskkogu ruumidesse on muretsetud kindral J. Laidoneri pilt. Endiseid pilte on restaureeritud; mõnele, nagu Maksolly „Pau lahing“, on muretsetud raam. Õnnestunud billiardi remont. Köögi kordasead. Hoolega on sissenõutud vanu võlge. Võlgade summa on aasta jooksul kahenenud 2399 kroonist 1150 krooni peale. Suurtele majanduslikele kuludele vaatamata on Keskkogu majanduse aasta siiski lõppenud 220-kroonilise ülejäägiga. Tänavune ülejääk on esimene ülejääk kogu Keskkogu majandusliku tegevuse kestvusel.

Valusa nähtusena märgib härra kindral leiget Keskkogu einelaua kasutamist.

Hra sõjaministri erilisel toetusel on korda läinud riigieelarve korras saada Keskkogule ruumide kordaseadmise ja inventari muretsemise kuludeks 5000 krooni, millest remondiks kulutatakse 2000 krooni ja inventari muretsemiseks 3000 kr. Aruanne kinnitati koosolekult ühel häälel.

Ohvitseride Keskkogu 1928. a. eelarve kava kandis ette Keskkogu abiesimees kol.-lt. A. Traksmann. Ta kriipsutas alla ettekande alul, et eelseisva tegevuse aasta eelarve on kokku seatud tegeliku elu nõuetele vastavalt. Andis pikema informatsiooni riigilt saadava 5000 kr. kasutamise kohta. Peale selle, kui oli arutatud endistest aastatest lahendamata ohvitseride kogu tushi ja vannitoa sisseseadete küsimust ja see

küsimus lahendamata jäetud, kiideti eelarve heaks ja kinnitati rõhuva hääleenamusega.

Endisest Keskkogu juhatuses keeldusid kandideerima tulevases juhatuses — admiral H. Salza põhikirja alusel ja kol.-leitn. A. Traksmann komandeerimise puhul Prantsuse Kõrgemas Sõjakooli.

Uude juhatusse valiti: Esimeheks kindral A. Tõnisson 49 häälega. Abiesimeheks kolonel H. Kurvits 35 häälega. Liikmeteks valiti kolonel J. Vende, kapten-leitn. P. Gerrets, kol.-leitn. G. Maser; tagavarra — kol.-leitn. K. Laurits, kol. A. Pulk.

Revisjoni komisjoni valiti kindral E. Pödder, kol. V. Marder, major F. Tõnso, kol. E. Kubbo, kol.-leitn. K. Traksmann.

Ohvitseride Keskkogu juhatuselt väljatöötatud ja koosolekule esitatud kodukorra kava kiideti üldiselt heaks ja pandi alguses maksma üheks aastaks.

Päevakorra viimasel (7.) punktis ettenähtud läbirääkimisi juhatas kindral E. Pödder kõva käel. Ta hävitas juurtes delegaatide katsed võtta läbirääkimiste alla küsimusi, mis kuuluvad kuidagiviisi „teenistuse alasse“. Pealtkuulajana jäi siiski meelde kaks motiivi, mis vägisi tikkusid esile. Need olid — ohvitseride riidevarustuse küsimus ja sõjaväe telefoni küsimus. Mulle näis, et ohvitserkond omas enamuses oleks väga tänuulik, kui tale mitmesuguse riidevarustuse asemel natuuras antaks teatud piirides varustuse raha, sest praegune meie kaubanduslik olukord võimaldab muretseda ohvitseridel enestel tarvilist riidevarustust.

Ohvitseril, kui iga minut riigikaitsel oleval inimesel ei tohiks olla „eraasi“ ja „erajutte“. Sõjaministri käsukiri, mis keelas erajutte, on viimast antud selles mõttes, et piirata neid tõelikke erajutte, milliseid aeti sõjaväe keskjaamade kaudu sõjaväelaste perekonnaliigetel, või teinekord koguni võorastelt (näiteks telefoni kasutamine Keskkogu eeskojas enne käsukirja ilmumist) ja sellega äärmiselt raskendati sõjaväe keskjaamade tegevust.

Käsukirja tõlgitsemisel on erajutu mõistet laiendatud ka sõjaväelaste jutu suhtes ja sellega raskendatud sõjaväe telefoni kasutamist. Ohvitseride üldkoosoleku otsusel lahendati erajutu küsimus lihtsalt ja õigesti — otsustati Keskkogu ruumidesse sisse seada linnatelefon.

Mis puutub „igivanasse“ arutusse, et Keskkogu Kasiinot ei kasutada tarvilisel määral sõjaväelastelt (ohvitseridelt), et on õhtuid, kus seal ei leidu inimestki, siis põhjused on selleks lihtsad; meie ohvitseril pole kasiinos käimiseks aega (kol Traksmanni ettekande põhjal käesoleval kevadel, olevat meil väeosi, kus ohvitseril 81 töötundi nädalas). Ja kui tal juhtubki vaba minut, siis kisub teda välja sõjaväelisest miljööst, et vähegi hingata sisse „tsiviil õhku“, mis tale, kui ohvitser-kodanikule ülitähtsaks. Tähebänd, kasiino tegevuse elustamine on „õhust“...

E.

Ajakohane staadion Viljandi garnisonile.

Möödunud aasta sügisel asus Viljandi garnison ühes kaitseliidu ja Viljandi linnavalitsusega ajakohase staadioni ehitamisele Viljandi järve kaldale. Talve tulekuks jõuti läbiviia ainult maapinna tasandamine ja suuremad mullatööd. Kevadel asuti intensiivselt külmade tõttu ajutiselt katkestatud tööde jätkamisele. Sakala rügemendi keh. kasvatus instr. ltn. N. Põlendiku juhatusel. Veel enne väeosade laagrisse minekut loodetakse tööd lõpetada.

M. J.

Grupp kaitsväelasi ehitustööl.
Tööde juhataja ltn. N. Põlendik X

Mõtteid gaasikaitsest.

Kuidas organiseerida asulate kaitset gaasi vastu.

D. Buxhoevden.

Peale Ilmasõda levines rahvastes soov keelata sõjagaaside tarvitamist tuleviku sõdades. Praegu, 10 aastat peale Ilmasõda aga näeme, et see „humaanne hoog” rahvaste seas on täiesti haihtunud. Sõjagaaside tarvitamise küsimus on mitmel rahvusvahelisel kongressil olnud arutamisel, siiski pole jõudnud rahvad mingile kindlale otsusele. Tänavu aasta oli Brüsselis Punaseristi kongress ja arutamisele võeti mitte küsimus — kas peaks keelduma sõjagaaside tarvitamisest, vaid arutati rahulikkude elanikkude kaitse küsimust gaaside vastu. Siin juures peeti silmas mitte neid elanikke, kes satuvad sõjategevuse piirkonda, vaid neid, kes elavad asulates, kaugel sõjategevuse liini taga. Kui asi juba on nii kaugele jõudnud, et rahvusvahelistel koosolekutel arutatakse ainult gaasikaitse küsimust, siis võime sellest järeldada, et tulevikus on sõjagaaside tarvitamine täitsa kindel ja möödapääsematu nähtus.

Sarnane olukord aga kutsub esile rahvaste julgeoleku organisatsioonis suure reorganisatsiooni. On ju sõjagaas relv, mis tänini käsitatutest iseloomult täitsa lahku läheb ja sellepärast nõuab ka uusi võitlusviise ja uusi kaitseabinõusid. Sõjagaasi võidukäiku mõjutab suuresti lennuväe areng. Poleks lennukeid, ei tuleks ka seljataguste asulate elanikkudel karta sõjagaase.

Rahua ajal teostada katseid sõjagaasidega sarnasel määral ja kujul, mis vä-

hegi vastaks lahingolukorrale, on äärmiselt raske. Selle tõttu on ka väga raske korralikku kaitset luua, mis vastaks kõikidele juhustele, kus sõjagaase tarvitatakse. Niisugune kaitseorganisatsioon on rohkem asetatud teoreetilistele väidetele, kui praktilistele kogemustele. On ju Ilmasõjast kogutud hulk praktilisi kogemusi sellel alal, kuid sellest on vähe, sest sõjagaaside tarvitamise võimalused on laienenud ja sõjagaaside iseloom ning mõjuvus muutunud. Küll vastab väide tõele, et „uus sõda algab alati sellega peale, millega eelmine lõppes”, siiski tuleb oodata sõjagaaside tarvitamises mõnda muudatust. Lennukid Ilmasõjas on tarvitanud sõjagaase, ja mürksuitsude tarvitamine oli tol ajal ainult veel arenemisel. Nüüd aga räägitakse rohkesti „gaasivihmast” ja „gaasipommi-dest”, ja mürksuitsudele on pööratud suur tähelepanu. Igaüks, kes on vähegi tuttav mürksuitsudega, teab, mis see tähendab, teab, kuidas nad raskendavad kaitset sõjagaaside vastu. Samuti „söövgaasid” (villitekitajad) raskendavad gaasikaitse korraldamise küsimust. Kes võib kindel olla, et tuleviku sõjas ei tarvita söövgaase, mis kohe nahale mõjuvad, millel on suitsu või udu omadused, ja mis kiiresti maastikult haihtuvad. Niisugune sõjagaas võimaldaks: a) hävitada kiiresti vastast ja b) oma vägedele kohe peale tungida.

Seda kõike arvesse võttes, näeme, et gaasikaitse organisatsioon nii lihtne

ei olegi, kui mõnele ehk võib näituda.

Olen tihti kuulnud väidet, et kui anda sõdurile kätte gaasimask, võib julgesti minna gaasi sõtta. Asulate elanikkude suhtes tuleks teha sedasama — varustada kõiki gaasimaskidega.

Arusaadav, et maskiga varustamine on peanõue. Mask peab olema kõikidel. Kuid sellest on vähe. Kõik gaasiasjanduse autoriteedid on arvamisel: „Kui arvatakse, et gaasikaitse seisab ainult selles, et varustada kõiki gaasimaskidega ja gaasikindlate riidetega, siis ehitakse rängasti”. Mis siis veel tuleks teha sellel alal? Sellele küsimusele on võimata anda vastust ja seletust ühe lausega. Tuleb gaasikaitse organisatsioon küsimust jagada kahte ossa. Esimene oleks gaasikaitse organisatsioon sõjaväes ja teine — teistes riigiasutustes ja asulates.

Moodne sõjavägi peab varustatud olema hea, otstarbekohase gaasikaitse vahendiga. Gaasikaitsevahend, ma nimetan seda „gaastorbikuks”, on igale kandjale tülitav. Ta raskendab hingamist, takistab vaatamist, näole on suvel näokatte all liiga soe. Gaastorbik nõuab täpset järelvaatust ja hoolitsemist.

Võttes seda kõike arvesse, näeme, et juba rahuajal tuleb sõdureid hästi treneerida teotsemiseks maskides. Rahuaja treeninguga asetame sõjaväe võitlusvõimes selle osa energiat, mis tal gaastorbiku kandmisel osalt läheb kaduma. Kindral Fries Ilmasõja kogemustelt arvab, et sõdur gaastorbikus kaotab ligi 25% oma võitlusvõimest. Ja see oli öeldud sõjaväe kohta (ameeriklased), kes hästi oli välja õpetatud ja treneeritud gaastorbiku suhtes. Ameeriklased ja ka inglased panid suurt rõhku gaasikaitsele ja neid võib selles julgesti võtta eeskujuks. Treneerimata sõjaväest võib aga julgesti oletada, et ta kaotab gaastorbikus kõige vähem 50% on vastupanu võimest. Sõjagaas muutub alati keerulisemaks ja sellega on tingitud ka gaastorbiku ehitus. Temas töötamine muutub alati raskemaks. See omakord kutsub välja suurema treeningu tarviduse gaastorbikus.

Söövgaaside mõju inimese nahale on suur; sellest on ettekujutus ainult nendel, kes Ilmasõjas tema all kannatasid ja kes on neid haavu oma silmaga näinud. Väike tilgake yperiiti (nööpnõela peaaegu suurune) tekitab villi, mille läbimõõt

on ligi 15 mm. Parandamine, tingimusel, et mürgitatud koht hoitakse steriilselt, kestab ligi 6—7 nädalat. Ja mis kaitseabinõusid on meil tema vastu? Räägitakse gaasikindlast ülikonnast ja Isesugusest määrdest, millega tuleb võida kogu keha. Mõlemad abinõud ei kõlba lahingolukorras. Gaasikindel ülikond on kandmiseks suvel liig kuum. Raske on sõduril katta lahingväljal ka kogu ihu määrdega. Kolmas abinõu selleks veel — hävitada nahalt ja riidetelt söövgaasi tilgakesed mingisuguse aine abil. Nähtavasti jääb viimane soodsamana kaitseabinõuna püsima, kui ei lähe korda leida ainet, millega võiks impregneerida sõduri riideid. Seesugune aine ei tohiks aga teha riideid mitte õhukindlaks, vaid õhk peaks vabalt temast läbi voolama, kuna söövgaas ainet adsorbeeritakse. (Samasugune nähtus, mis sünnib gaasikurnas, respiraatoriski.) Niisugust ainet aga veel ei tunta.

Söövgaaside tilkade hävitamine nahalt ja riidetelt, nõuab aga erilist harjutamist rahuajal, olgugi, et võimata on seda korraldada söövgaasidega. Harjutamiseks tuleks aga tarvitada mingit teist vedelikku, mille füüsikaalsed omadused on söövgaasile sarnased. Tuleks näidata sõduritele, kuivõrt visalt lahkuvad aine riidelt ja nahalt.

Väga tähtis on gaasikaitse mõttes n. n. „gaasiluure”. Samuti kui harilikugi luurega tahetakse kindlaks teha vastase asupaik, vastase ettevalmistus lahinguks, maastiku reljef jne., tuleb „gaasiluurel” kindlaks teha, kas on vastane kohti salaja ettegaasitanud, milledele pealetungil võib ootamata sattuda pealetungiv vägi. Peale selle tuleb kindlaks teha maastiku olukord ja kuivõrt ta soodne on gaasitamiseks, tuleb tähendada kohti, mis iseäranis ohtlikud lahinggaasi suhtes.

Gaasitatud maastiku kindlaks tegemine on aga väga raske, kui arvesse võtame niisuguse lahinggaasi omadused, nagu yperiit, millel väga nõrk lõhn ja mis väga raskelt annab silmapaistvat reaktsiooni indikaatoriga. Ameeriklased tarvitasid yperiidi kindlaksmääramiseks maastikul isikuid, kellel oli väga õrn lõhna tundmine ja kindral Fries mainib, et see oli kõige parem abinõu yperiidi kindlaksmääramisel maastikul.

Mis aga teeb see sõjavägi lahingus, kes rahuajal pole teinud sellel alal mingit õppust? Ta sattuks saatuslikku sei-

sukorda ja saaks selle tõttu kohe sõja algul hoobi, millest ehk üldse enam ei toibugi. Selle ohu ärahoidmiseks tuleks rahuajal rohkesti ja tõsiseid õppuseid korraldada ja võimalikult neld ühtlustada lahingolukorraga.

Tähtis gaasikaitse mõttes on gaasi-alarm. Üks-kaks sissehingamist mürgitunud atmosfääris võivad saada saatuslikuks. Sellepärast on vaja võimalikult kiirelt sõjaväele teada anda atmosfääris olevast gaasist. Gaasi-alarmi andmiseks on ettenähtud isesugused sireenid, kuid need vastavad rohkem positsioonsõja olukorrale. Kõige ohtlikum on sõjaväele gaas pealetungimisel, eriti rünnaku faasis. On ette tulnud, et vastane viimasel momendil oma kaevikutest välja jookseb, kuid enne lööb puruks kaevikutest pudelid sõjagaasiga. Rünnaku hoos sõjavägi ei panegi seda algul tähele, vaid tema piüie on jõuda vastase kaitsekaevikusse. Pealetungist väsinud ja ärritatud sõdur hingab intensiivselt ja sügavalt. Ta hingab sel teel organismi ühe-kahe hingetõmbega hulk mürki. Nii-sugusel juhusel peaks gaasi-alarmi eriti hästi ja täpselt korraldatama. Kas saame aga seda sõja puhul organiseerida sõjaväes, kes rahuajal sellel alal mingit õppust pole korraldanud?

Ideaalne oleks gaasikaitse organisatsioon, mis võimaldaks vastase poolt tarvitatud lahinggaase hävitada maastikul, enne, kui nad on levinenud. Ilmasõjas pole veel nii kaugele jõutud, olgugi, et katseid sel alal tehti, mis aga kõik ebaõnnestusid. Ebaõnnestumine oli põhjendatud nähtusele, et välja mindi vale printsiibist. Nendest katsetest võime nimetada venelaste poolt tarvitatud tuleriitasid, kus nad lootsid tule ja suitsu abil hävitada gaase. Ebaõnnestuks kindlasti ka „täita gaasi liikumise teel kraavid veega”, „riputada üles märjad tekid ja linad”, „käima panna automobiilide juures erilised propellerid”, nagu me seda soovitus loeme raamatust „Sõjaväe tervishoid”. Kui meil ka ei lähe korda sõjaväljal ja lahingolukorras kiirelt kõiki gaase hävitada, siiski on vaja seda teha üksikutel tähtsamatel kohtadel. Manööver-sõjas on see raskesti läbiviidav ja mõeldav ainult väga väiksel määral. Kuid positsioonsõjas on ta teostatav juba suuremal määral.

Kuid ka manööver-sõjas ei pääse me täielikult sellest mööda. Võib ette-

tulla juhul, kus ka manööversõja olukorras tuleb oma käes hoida mingisugune koht terve päeva või ka ainult mõne tunni jooksul, et võimaldada pealetungivale sõjaväele ümbergrupeerimist jne. Lahingvälja gaasist puhastamiseks peavad olema igas sõjaväes väljaõpetatud desinfiiktsiooni komandod. Ja jällegi meie ei saa neid maast välja võluda sõja puhul, vaid see nõuab tõsist rahuagest tööd ja harjutust. Ja siiski ei ole see veel kõik, mis meil gaasikaitse suhtes tuleb teha ja arvesse võtta. Positsiooni valimisel maastikul ei saa mitte ainult arvestada sellega, kust kohalt oleks kõige soodsam pidada vastast tule all, vaid tuleb seda kokku kombineerida küsimusega, missugune maastik, missugune ese on gaasitamiseks vastase poolt kõige ebasoodsam.

Sõjaväe kogumispunktidenä tuleb jällegi valida sarnast maastikku, mis raskendab gaasitamist vastase poolt. Samal viisil tuleb arvestada ambulantside, haigemajade ja ka varjendite asupaiga valimisel. Varjendid tulevad ehitada niiviisi ja paigutada niisugusele maastikule, mis võimaldab nende kiiret tuulutamist ja sel teel kiiret puhastamist sissetungitud gaasidest.

Arvesse võttes kõiki siin toodud väiteid, võidakse öelda: „see on läbiviimata nõue!”. Arvan, et ei ole läbiviimata. Ainult ta nõuab intensiivset tööd ja isikuid, kes korraldaks sõjaväe väljaõppe tööd sellel alal. Arusaadav, et nende õppuste läbiviimist on võimata nõuda igalt riviohvitserilt. Lahinggaas on relv, mis tihedalt seotud mitme loodusteaduse haruga, mis nõuab eriteadmisi õpetajalt. Nende õppuste korraldajad ja juhid peavad olema ohvitserid, kes ise on saanud sellel alal eriõppuse ja omandanud sellel alal eriteadmisi. Nendel ohvitseridel on rahuajal suur, vastutusriikas töö ees, mis neid peaks vabastama igast muust kohusest. Kui tahetakse, et sõjavägi ei kaotaks 50% oma teovõimetest gaasisõja puhul tuleks rahuajal õppekavadesse võtta rohkem gaasianduse küsimusi.

Kaitselahingus sissetunginud vastase edu hävitatakse varude vastulöökidega. Ka seda võib, ei, peab, gaasisõja suhtes võtma aluseks. Kui vastane tarvitab sõjagaase, siis on kõige otstarbekohasem vastata samaga. Ka kõige paremal gaasikaitse organisatsioonil on alati see ras-

kemas olukorras, kellel tuleb tegutseda gaasitatud maastikul. Kujutame endale ette niisugust olukorda: meil tuleb kaitseda mingit positsiooni ja vastane peab meie väed kogu aja gaasi all. Selle juures viibib tema vägi kogu aja gaasitamata maastikul. Mil teel ja mil viisil suudame sel puhul alal hoida distsipliini ja moraali omas sõjaväes, teades, et vastane gaasidest on tülitamata.

Gaasikaitse mõttes on sõjagaasi tarvitamine tähtis kaitseabinõu, sest ta nõrgendab ja demoraliseerib vastase väed.

Igatahes sõjavägi kes rahuajal ei organiseeri hästi gaasikaitset ja ei korraldada õppusi gaasi pealetungiks, sattub juba sõja esimestel päevadel olukorda, mis võrdne meremeeste „SOS!”ile.

Tuleviku sõjas ei ähvarda gaasioht mitte ainult sõdivaid vägesid lahingväljal, vaid kogu rahvast, peaasjalikult asulates. Pealetung asulatele lennukite poolt on tingimata sihitud peaasjalikult riigiasutustele ja tähtsamatele tööstusettevõtetele. Raudteejaamad ja raudteesõlmed satuvad veel erilise ägeda pealetungi alla. Raudteejaamu nähtavasti pommitatakse peaasjalikult esimestel sõjapäevadel, et segada ja takistada vastast mobiilsatsiooni kava järele teostada vägede saatmist lahinguväljale. Kuid samal ajal ka teised riigiasutused ei pääse pommitamisest. Seda tuleb silmas pidada peaasjalikult riikidel, kellel võrdlemisi nõrk õhulaevastik, kes ei suuda tagasi lüüa vastase lennukite pealetungi.

Mitte ainult ei sattu pommitamise alla riigiasutused ja tööstused, vaid vastane tingimata heidab maha ka pomme asulate tänavatele ja hoonete kompleksidesse, et sellega tekitada paanikat ja segadust elanikkude keskel.

Selle vastu tuleb võidelda ja juba rahuajal käsile võtta vastuabinõusid. Et teadmata on, kas vastane tarvitab gaasi- või lõhkepommi (arvatavasti ühte ja teist), tuleks asulates kaitset organiseerida kombineeritult lõhke- kui ka gaasipommide vastu. Gaaside suhtes tuleks varustada kõiki suuremate ja tähtsamate asulate elanikke gaastorbikutega. Kuid

see on vähe, tuleks elanikke õpetada kaitsevahendi käsitlemisega ja teda tutvustada sõjagaasi omadustega ja ähvardava ohuga. Mahapillutud gaas tuleks võimalikult kiirelt hävitada. Selleks on vaja luua juba rahuajal komandod, kes desinfitseerivad kohused sõja puhul võtaksid oma peale.

Tuleks organiseerida samuti kui sõjaväeski „gaasialarmi” korraldus. Tuleks luua „gaasiluure”, põhjendatud meteoroloogია andmete, et teada, kas ilmastiku olud soodustavad või takistavad lennukite pealetungi jne.

Tuleks juba rahuajal hoolitseda selle eest, et asulate elanikud võiksid varju leida pommitamise ajal „gaasikindlates” ja „pommikindlates” varjendites. Seda küsimust sõja ajaks jätta on lubamata, sest see pole mitte ühe päeva töö, vaid nõuab aegsat ettevalmistust. Maja ehitamisel linnades on ettenähtud „tulemüür”. Iga isik, kes soovib ehitada maja, peab ehitusplaani esitama kinnitamiseks. Ei ole ju igapäev asulates tulekahju, siiski on tulemüür nõutud ja seni selle ehitamine läbi viidud, olgugi, et tulemüüride ehitamine nõuab eraldi kulusid. See seadus on aga pandud maksma selle tõttu, et selles suunas on inimesed „targaks saanud”. Ilma tulemüürita majade kompleksides on vahest olnud kohutavaid tulekahjusid, ja terved linnaosad on langenud tuleroaks. Kas peame ootama nii kaua, et sõda tulevikus meid ka gaaside ja pommide suhtes „targaks teeb”. See oleks liig kardetav mäng. See oleks kui hakkaks me alles tulikahju puhul ehitama tulemüüre...

Nõudku ometi asulate valitsused, et igas uuesti ehitatavas majas oleks gaasi- ja pommikindel ruum maja all asuvas keldrites. Maja ehitamisel see suuri kulusid ei nõua, kuid see oleks suur samm enesekaitse alal. Asulate elanikkude ja kogu rahva julgeoleku suhtes peaksid riikide valitsused juba seda nõudma majaomanikkudelt. Arusaadav, et riigimajades tuleks teha sedasama.

Mingi enesekaitse organisatsioon ei ole teostatav, kui rahvas ühel nõul ja tungivalt soovib end kaitsta.

Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste spordipidu 20. mail 1928. a. Tallinnas.

Sõjaline noorus 1. dets. 1924. a. langenud kaasvõitlejaid ja Vabadussõja invaliide austamas.

Kella 0900-ks Sõjakooli ülema kol. V. Trossi otsesel juhatusel rivistusid Õppeasutuste väeosad Vabadusplatsil. Kell 0915 ilmub Vabadusplatsile auto, milles kindral Laidoneri nimelise invaliidide kapitali esindaja, linnapea hra Uuesson, sõjaministri abi kindral P. Lill ja nende keskel invaliidide esindaja. Autos viibijaid võetakse vastu sõjaväe orkestri helidel, millele järgneb invaliidide austamine sõjaväeliselt nooruselt. Siis rongikäik läbi linna. Kell 1100 spordipeo algus hipodroomil.

Esinumbriks peo ettenähtud kavas — vabahrjutused. 600 osavõtjat kadetidest ja allohvitserikooli õpilastest. 600 tervet elujõulist noort keha rütmilises liikuvuses meie kevade päiksepaistes keskpäeval: see plastika suurteos võlus vaatajaid... Juhatas hra Rosenblatt. Leitnant Onny juhatusel üksik eskadron esines mitmesuguste ratsanumbritega, alates maneisõidust (ratsa-kadrillist), lõpetades raiumiste, piigitorgete, barjeeride ja karjeeridega... Palju kiiduavaldusi. Kava I osa üllatusnumbriks kujunes mäng hiiglapalliga, mille läbimõõt üle 2 meetri ja väärtus (teadmiseks neile, kes tahavad osta) üle 500 krooni. „Vastastena“ hiiglapalli surumisel esinesid aspirandid ja kadetid. Mäng jäi viigile. Juhatas hra Sulg.

Kava teises osas pingutasid eriti pealtvaatajate meeli kaks numbrit: 1) kombineeritud teatejooks, millest osa võtsid

jooksjatena — sõjaväeline noorus ja abijõuna — kõik liikumisvahendite esindajad, välja arvatud — aeroplaanid! Tublid ja julged võistlejad. Teiste hulgas autojuht (ja tuntud sportlane) hra Tamberg näitas, et ka vanal sõjaväe mootorrattal võib tõusta maa ja taeva vahele — ainult hoogu!

2) Peo suurnumbriks kujunes lahing tankide toetusel. Päris sõda: püsside ja kuulipildujate ragin, mürskude lõhkemised, miinide plahvatused, kihvtised suitsud, okastraadist tõkked, tulepildujad (päris elavtulega!), surnud... „K e h a s t k ä i b l ä b i,“ kuulsin ütelsi pealtvaatajate ridades. Oli tõesti hirmus: koguni üks „surnutest“ tõusis üles, kui — tank tahtis peale sõita...

Ka sõjanduse tundjad ja sõjakunsti harastajad jäid rahule lahingu demonstratsiooniga: see number oli peokorraidajate suure oskuse ja hoole tulemus.

Veel tänaval kuulsin arutamas peolt lahkuvaid: „Küll oleks kahjatsenud, kui siia poleks tulnud...“

Sõjaväe Ühendatud Õppeasutused korraldasid selle peo, et kodanikke lähemale tuua sõjaväe elule ja tööle, et võimaldada kodanikel ainelise toetusega abistada 1. detsembril 1924. a. meie Vabaduse ohvriks langenud kadettide ausamba ehitamist: peo sissetulek on määratud selleks.

E.

Bootsmann Jukka ja vanapiiga.

Armas J. Pulla järele Soome keelest.

„Vanapiiga tuleb! Hoidke eest!“ — karjus keegi madrus alla ohvitseride kajutisse.

„See pole tõsi“ — arvas üks seersantidest. „Mis pagana kombel ta siia sattus? Vahil on ju keelatud lasta naisi laevale“.

— „Vanapiiga ütles, et ta olevat kellegi siin teeniva oina ema ja hooldaja.“ Kuid siin see surematu neitsi juba ongi...

Ja madrus kadus nagu meri oleks ta neelanud. Ning „Baltimere Hirmu“, Miinilaeva „M I:se“ allohvitserid hüpsid

pasid püsti, karjusid kohkunult ja põgenesid. Ainult bootsman Jukka, sama mees, kes hiljuti sattus peavahti sellepärast, et ei raatsinud oma seltsimeest mürgelil üksinda jätta, jäi kajutisse.

„Jukka!“ — karjusid teised. „Tule ära ja ruttu! Vanapiiga saabub iga silmapilk!“

„Tulgu peale!“ — vastas Jukka.

Vanapiiga tuli, luges ükselt sildi, millest selgus, et kajut oli allohvitseride, karjatas rõõmu pärast ning tegi ukse lahti.

„Tere!” hüüdis ta lävelt. „Kas Teie olete see, kes minusse armunud?”

„Ei. Ma pole armunud teisse.”

„Ooh! Ärge tehke nalja!” — ütles vanapiiga ning katsus olla meeldiv. „Tõhin ma istuda...?”

„Olge head! Just Teid mul oligi vaja.”

„Mind? Ooh, kui rõõmustav!”, vastas Vanapiiga.

„Just nii. Mul pole naist. Oli küll, aga jäi Petsamosse. Meie laeval möllas nimelt näljahäda.”

„Ja sõite oma proua? Jessuke...!”

„Ei söönud... Toitsime teisi temaga... Püüdsime nimelt tursakala. Esiteks katsusime katsuda söödaks madrusid, kuid kalad neist ei hoolinud... Madruse liha lõhnab nimelt tugevasti tubaka järele. Ja tursad ei armasta tubakat... Ei armasta. Kuid naise liha on neile maiustoit... Päästisime meeskonna elu. Riik tasus mulle naise kaotuse ja meeskonna päästmise kuuesaja margaga. Tähendab, sain kümme marka naise kilo pealt... Eluskaalust muidugi... Ise aga olin mõelnud nõuda kaksteist ja pool marka...”

„Taevas hoidku...!”

„Jah. Meremehe naiseks on kerge saada, kuid seda olla on raske... Näiteks üks mu naistest — kui ma suuresti ei eksi, oli see järjekorras kolmas — kaotas oma elu Aafrika rannikul. Juhatus nimelt nii, et meil polnud laevas mingit rasket asja loodimisnööri otsa sidumiseks, mitte mingisugust! Ja mehi jälle ei võinud ohverdada, sest skorbuit oli tapnud kõik peale minu, kapteni ja mu naise. Jäi järele ainult üks tee: pidin ohverdama oma naise. Sidusin ta loodimisrihma otsa ja viskasin merde. Seal tuli aga haikala ja... Noh, asi klaariti sellega, et riik maksis mulle naise hinna välja. Seekord sain kolmteist marka kilo pealt... Kuid ta oligi hea proua... Ekstra prima sorti... Ja kaalus sada kilo...”

„Kas teil siis tõesti polnud midagi muud sinna loodimisnööri otsa siduda?!”

„Ei olnud! Kõik, mis laevas oli veest raskemaid asju, olid skorbuitisse surunud madruste laipade matmisel juba kasutatud. Ja kui laeva esimene ohvitser suri, siis pidime ta laiba uputamiseks viimase aurukatla ohverdama.”

„Aga kuidas teie siis tagasi Helsingi saite?”

„Õnneks oli meil kaasas suur, punasest vasest soome kohvikann. See küll nii väga hästi auru ei tekitanud, kuid siiski... Liikusime nii umbes kaabeltau tunnis... Sihile jõudsime siiski, olgugi, et Suomenlinna kindluse ja Katajanoka sadamasilla vahet tegime neli päeva...”

„Jessuke kaitsku...!”

„Nii-nii! Ja mu neljas naine suri Põhjamerele Jaapani sõja ajal. See sündis jälle niiviisi... Aga, mis ma sellest Teile räägin...”

„Oi, rääkige ära! Kuidas ma muidu tean?”

„Noh, hea küll! Sattusime seal uttu. Meie udusireen oli aga katki... Laeval polnud ka põrsast... Viimaks leiti abinõu. Mu naine pandi puuri ja üks madrus määrati teda alaliselt pihtidega varvastest pigistama. Küll eideke kilkas ja karjus! Vahel möirgas nagu emane lõvi, või nagu emis lihuniku käes... Paremat udusireeni pole kunagi laeval olnud... Tähtis hästi kõik vastavad meresõidu määrused... Kuid paar nädalat hiljem mu naine suri... Arvasime, et üleliigse töö tagajärjel...”

„Ooh! Kui kohutav! Ma hakkan juba kartma!” — kisendas Vanapiiga.

Bootsman Jukka aga jätkas:

„Mu viies naine jäi põhja Vahemerele. Ta saadeti sinna kangutama lahti ankrut, mis oli põhjamudasse kinni jäänud. See sündis, kui ma ei eksi, samal reisul, kui meie päästisime ühe vene taadi jäämäe otsast. See vaene mees oli „Titaniku” õnnetusel jäänud sinna viltsaabastes samovari kõrvale istuma. Ja istuks seal praegugi, kui meie poleks juhtunud haikalade jahil olema... Jaajaa... Kuid mu naine ei saanudki ankrut lahti, vaid jäi ise sinna. Meile jälle ei jäänud muud järele, kui rauda ankru-kett katki ja jätta mõlemad, naine ja ankur, sinna, kus nad olid... Nüüd nad on muidugi juba liig kaua seal merepõhjas roostetanud... Selle naise eest ei saanud ma riigilt rohkem kui üksteist marka kilo... Oli teine juba nii natuke antiikne...”

„Taevane Issand! Kaitse mind, päästa mind!” — pomises Vanapiiga omaette. „Avita ja kaitse... Oo Jessuke...”

„Mu kuues naine oli kõhn nagu... nagu Teiegi, ilus preili, olete. Kuid saladus on praegu moes. Vanasti polnud... Nii... See mu kuues naine oli praktiline. Meie kasutasime teda kahurite puhastamisel. Ta oli nimelt nii õhuke, et

võis väga mugavalt ronida läbi kahuri toru ja viia kõik laskmisest jäänud mustuse ühes endaga välja. Kuid kord oli ta söönud liiga ja jäi torusse kinni. Katsumise küll teda lahti võtta, kuid asjata. Ja viimaks ütles kapten, et las, ta olla seal seni kui uuesti õhemaks läheb! Arvasime, et kui ta on oma toidu seedinud, küllap ta juba siis ise torust välja ronib. Ja nii me jätsime mu vaese abikaasa kahuri toru. Muidugi karjus ta hirmsasti, kuid mis seal ikka parata... Ja oli tal, kõhnal inimesel, vaja olnud siis end nii täis süüa...?"

„—?“

„Kuid öösel alarmeeriti! Ja keegi ei mäletanud enam naist seal kahuri torus. Granaat pandi kahurisse, lukk kinni ja — põmm! See oli kole! Ma nägin, kuidas mu naine lendas ilma- ja õhuruumi mõõtmatusse, juuksed lahti ja hõlmad pekstes ta pilliroo taolisi sääri vastu. Kuhu ta just lendas, seda ma ei tea, sest peagi kadus ta meie silmapiirilt...“

„Halasta, Issand!“ — sisitas Vanapiiga. „Taevas tule appi! Kaitse mind...!“

„Teie, mu armas preili, olete mu kuuenda naise sarnane... Niisama kõhn ja... Kindlasti mahute Teiegi kahuritoru. Mul pole midagi selle vastu, kui Teie mulle abikaasaks tulete. Olete seitsmes järjekorras. Kosin teid kas või kohe...“

Vanapiiga karjatas hirmunult.

„Aaaaaaaa — Appi! Appi, inimesed!“

Ja nagu tuulispask, lendas ta kajutist korridori, keerutas end treppidest üles tekile ja kadus kiirelt lähedase tänava-nurga taha. Ei tahaks uskuda, et ta enam kedagi kosib. Igatahes mitte meremeest...

„Baltimere Hirnu“ meekond oli päästetud. Vähemalt seekord. Ei tea, mis sünnib 1932. aastal. Siis on vanapiigadel jälle õigus kosida.

Vahepeal võivad soovijad saada „M I:se“ peal kokku bootsman Jukkaga. Ta on ikka poissmees ja — parem valetaja meie hulgast...

A. W.—y.

Sõjakirjandust.

Soome.

Käesolev aasta on Soomes vabadussõja ja suurima osa väeüksuste juubeliaasta. On nimelt kümme aastat möödunud sellest verisest võitlusest, mis vennasrahva Ida rõhuja võimu alt lõpulikult vabastas. Vabadusvõitlus oli kestnud aastakümneid — aktiivsena ja passiivsena. Ilmasõja ja Vene revolutsiooni tõttu kujunes see aga lõpulikult, mitte ainult vabadussõjaks, vaid ka suurimaks ja verisemaks kodusõjaks, mida Põhja-Euroopa ajalugu tunneb. Vastamisi olid seal ühelt poolt valged soomlased ja neile appitunud saksa regulaarväed ning rootsi vabatahtlikud — teiselt poolt Soome punased ja neid toetavad venelased-bolshevikud.

Vormaalselt oli Soome saavutanud iseseisvuse juba eelmise aasta lõpul ja 1918. aasta algul olid mitmed suurriigid ning Skandinaavia valitsused juba Soome iseseisvust tunnustanud. Esimesena neist tunnustajatest oli Vene, kes seda veel uuesti Brest-Litovski rahulepingu tegemisel kinnitas. Siiski ei lahkunud Vene väed Soome pinnalt küllalt kiirelt ja see andis omakord sakslastele näiliku õiguse okupeerida Soome ja sealt kaudu jätkata oma

sõjateed Murmanile, kus võimul olid liitlased. Nii sattus Soome mängukanniks Vene ja Saksa vahel ja oli sunnitud, kuigi kaudselt, ka Ilmasõjast osa võtma. See sündis Vene vägede Soome pinnalt äraajamise ja sõjaretkete kujul Vene Karjalasse.

Soome sõda 1918. aastal oli lühike — jaanuarist maikuu alguni. See nõudis palju ohvreid ja ohvrimeelsust. Selle kestel sündis hulk heroilisi tegusid nii võitjate kui ka võidetute poolt. Sõja kestel loodi ka Soome nüüdne kaitseväge — suurim osa selle praegustest väeüksustest ja asutustest. Sellepärast ongi viimaste koime kuu kestel Soomes järgnenud üks vabastamise ja väeosa asutamise kümnes aastapäev ja juubel teisele. Tuletatakse meelde neid aegu, kus sõjariistus võideldi ja äärmiste raskustega uut iseseisva Soome sõjaväge loodi.

On loomulik, et Soome sõjakirjandus — ja see on seal riikas (kaitseliidul üksinda on seal ligi 30 oma häälekandjat) — käsitleb peaasjalikult sündmusi kümne aasta eest. Tuletatakse meelde löödud lahinguid, seisukordi, milles võideldi ja võideti. Suurimat tähelepanu leiavad muidugi suurimad

operatsioonid: Tampere tööstuslinna valutamise, Raudu äärmiselt verine lahing Karjalas Vene piiril, Viiburi kindluse äravõtmine, pealinna Helsingi puhastamine punastest jne.

Peale perioodiliste sõjaajakirj. on Soomes ilmunud suurel määral varasemat vabadusvõitlust, jäägriliikumist, kodusõda, soomlaste osavõttu liitlaste ekspeditsioonist Põhja-Venesse, sõjakäigust Vene Karjalasse, Soome vabatahtlike tegevusest Eesti Vabadussõjas jne. kirjeldavat kirjandust. Suurim osa sellest on loomulikult n. n. memuaar-kirjandus, kuid seal on loodud rida soliidseid teoseid, millel põhjanev ajalooline väärtus. Tähtsaks viimastest on suur, kuueköiteline „Suomen Vapaussoita“, mis juba mõne aasta eest trükist ilmus. See on ametlik väljaanne, osalt puudulik või eksitav ja äärmiselt ühekülgne. Sellisenagi on see väga väärtuslik. Samuti on ajalooliselt tähtsad mitmed mälestusteosed.

Võidetute poolt pole aga seni midagi tähtsat ilmunud. Siin võiks nimetada ainult paar teost. Üks neist on endise Vene koloneli ja Vene 106. div. ülema M. S. Svetshnikovi 1925. aastal ilmunud teos, teine läinud aastal trükitud raamat, mis käsitleb Soome leegioni sündimist ja tegevust Põhja-Venes. Viimase autoriks on end. sama leegioni allohvitser soomlane O. V. Itkonen. Svetshnikov on kommunist ja ta raamat veelgi kaugemal objektiivsusest kui Soome n. n. vabadussõjakirjandus. Tsaartruust sõjahärrast üleöö tuliseks kommunistiks saanud Svetshnikov ei väsi ennast kiitmast ja polemiseerimast. Selle tõttu on ka ta teosel väike väärtus, kõnelematagi selles leiduvatest vigadest. Sotsiaaldemokraat Itkoneni teos on sellevastu objektiivsem ja vähemate vigadega.

Vastupidiselt sõjakirjandusele, mis mõjutatud 1917.—1918. aastate sündmustest, katsub suurim osa Soome ajakirjandust hoiduda teravustest ja süüdistustest vastaste adressil. Kodusõda peetakse suureks õnnetuseks ja nüüd, kui selle kohta on paljudi uut avaldunud — näiteks Saksa salajane politika ja kahepaikne suhtumine Soome vabadusvõitlusele — on kõikide soov, et need haavad, mis võitluse kestel löödi, võimalikult kiiresti paraneks. Seda nõuab rahva hea käekäik, kõigepealt saavutatud iseseisvuse säilitamine. Idast ähvardav hädaohu pole kaugelki mitte möödunud. Väike ja pealegi kahte vaenulikklaagrisse jagunenud rahvas ei suuda sellele hädaohule küllalt tugevalt vastu astuda.

Selleks on vaja kõikide soomlaste ühist jõudu. Rahva köitmine üheks tervikuks on sellepärast hädatarvilik.

Kuivõrt pea iga nädal korduvad kümneaasta juubeldused ja sõjakirjanduses ilmuvad kirjutused — mis ainult ühte külge esitavad — rahva tervikuks liitmisele kaasa aitavad, seda näitab tulevik. Praegu on kahjuks aga lugu veel niisugune, et kaunis suur osa Soome rahvast seisab neist pidustustest kõrval ja vaikib tummalt võitjate juubeldades. See nähtus pole loomulik. Riigikaitse-nihiliste, kes kaitseväge tähtsust eitavad, on siiski Soomes ainult käputäis. Ja needki Vene kommunismi agendid, kes kättemaksust valgetele jutustavad. Kättemaksuks pole aga enam põhjusi — ei ühel ega teisel laagril. Aeg on kõige parim balsam ajalooliste haavade arstimisel. Seda on ka tõendanud need kümme aastat, mis käesoleval kevadel Soome kodusõjast möödunud. A. V-y.

N.-Vene.

„Voima i Revoluutsia“ (Sõda ja Revolutsioon), n. r. 12 (detsember) 1927.

Kapitan J. „Rumenia sõjaväe praegused vaated strateegias ja taktikas“.

Enneilmasõjaaegses Rumeenia sõjaväes valitsesid strateegias ja taktikas üldiselt samad vaated kui naaber-suurriikideski. Need vaated väljendusid määrustikes ja eeskirjades, millistes doktriin — manööversõda ja pealetung.

1920. a. ilmus „Juhend jalaväe õpetamiseks“, mis oleval põhinenud Rumeenia sõjaväe omil kogemusel Ilmasõjast. 1921. a. anti samuil alustel juhendid ratsaväele. Ratsaväe tegevust nähti ette ratsarivis löögijõuna, nagu enne Ilmasõdagi. 1922./1923. aasta on pöördemaasta. Strateegias ja taktikas pääsevad esile Prantsuse vaated. Prantsuse eeskirjad (silt) pannakse maksma juhenditena Rumeenia sõjaväe väljaõppel. Komandeeritakse ohvitser Prantsusmaale sõjateoreetiliseks ettevalmistuseks.

Praegu oleval Rumeenia sõjaväe juhtkonnas 3 voolu: 1) Prantsuse doktriinide täielikud pooldajad, 2) omapärase (Rumeenia sõjaväe) doktriini harrastajad ja 3) Prantsuse doktriini kohastajad Rumeenia oludeks. Viimased oleval mõõduandjad ja leidvat kõige rohkem poolehoidu sõjaväe laiemates ringides.

Rumeenias on 17,5 milj. elanikku. Mobiliseerudes annab 1,5—2,0 miljonit sõdijat. Kuivamaa piiri 1350 km, merepiiri 400 km. Naabrid seni kõik poliitilises vastolus. Rumeenia on Ilmasõja lõppedes saavutanud omad rahvuslikud ideaalid. Rumeenia on asunud kaitsele kui poliitiliselt nii strateegiliselt. Arvestades piiri pikkuse ja sõjaväe arvu suhtega ja sellega, et võimsam vastastest, Venemaa, on ääretu pinnalt ja suur inimarvult, oleval mõtetu pooldada strateegias pealetungi, sest pealetungi peaoobjekti, vaenlase armeed, oleval selles olukorras raske hävitada.

Jala-, ratsa-, suurtükiväe jne. arvulist suhet võrreldes samade väeliikide arvulise suhtega teistes sõjavägedes, erinevat Rumeenia sõjavägi eriti Prantsuse sõjaväest ratsaväe suure arvulise ülekaaluga. Rumeenia strateegid põhjendavat oma suure ratsaväe tarvidust sellega, et N-Venel olevat ka suur ja hea ratsavägi, et Rumeenia territooriumi olud (reljeef, teede seisukord jne.) soodustavat ratsaväe tegevust, ja et Rumeenia armeel tuleb tegutseda sisemistel operatsiooniliinidel. Viimane asjaolu, arvesse võttes halbu teelusi, õigustavat eriti suure ratsaväe (kui kiirelt liikuva väeligi) pidamist. 1922. a. lõpul oli Rumeenia sõjaväes 27 ratsaväe rügementi, 1923. aastal vähendati seda arvu Prantsuse doktriini mõjul 7 rügemendi võrra, kuid 1925. a. pääsis uuesti võimule ratsaväe suurendajate vool ja algas uuesti ratsaväe rügementide ja diviiside juurde vormeerimine. Lähemal ajal loodavat 4 ratsadiviisi à 6 ratsarügementi.

Suurtel üksustel Rumeenia sõjaväes olevat sõja puhul kaks peamist ülesannet: ühed kavatavad tegevust laial rindel, teised koonduvad, et anda ühiselt otsustavaid lööke sissetunginud vaenlase peajõududele. Rumeenia diviisi tulevat vaadelda strateegilise üksusena.

Manöövri ja tule küsimustes Prantsuse ja Rumeenia sõjaväe doktriin erinevat selles, et mõlemad, asetades tule tähtsuse lahingus esikohale, annavad rumeenlased manöövrile suurema tähtsuse ja mõistavad teda laiemalt kui prantslased. Pealetungil prantslased näevad ette väeliikide kooskõlastatud meetodilist (seega aeglast) tegevust, rumeenlased — hoogseid lööke.

Ratsaväe tegevuses erineb Rumeenia sõjaväe doktriin eriti Prantsuse omast: prantslaste ratsavägi teotseb tulega, ratsarivis võitlus on ette nähtud maximum eskadroniga ja seegi ainult siis, kui vaenlast saab rabada ootamatult. Rumeenlased pooldavad lahingut ratsarivis. Tuli ja liikumine loetakse üheväärseteks. Suured ratsaüksused, võttes vastu lahingu, viivad ta läbi võideldes ratsa eskadronidena või divisjonidena.

Suurtükiväe alal — prantslased pooldavad tsentraliseeritud suurtükiväe juhtimist. Rumeenlased — detsentraliseeritud juhtimist. Materjalne seisukord võimaldab prantslastel manööverdada tulega (suur arv suurtükke, rikkalik sidematerjal, kitsad rinded...). Rumeenlased laiadel rindel, vähesel suurtükide arvu, puuduliku sidevarustuse jne. juures peavad manööverdama materjaliga. Sellest ongi tingitud nendel detsentralisatsiooni põhimõtte suurtükiväe juhtimises lahingus.

Seljataguses teenistuses pooldatakse endist Austria-Ungari sõjaväe ilmasõjagaegset varustusviisi. Prantslaste vaated selles ei olevat vastuvõetavad, sest Rumeenial pole Prantsusmaa teid ega rikkalikke mehhanilise transpordi vahendeid.

Kokkuvõttes hra Kapitanj (autor) leiab, et Rumeenia sõjaväes võideldakse oma doktriini loomise nimel võimule pääsenud Prantsuse doktriini vastu.

Paulus: „Soome sõjaväe juhtimise põhimõtteid sõja puhul SSSR'iga“.

Kokkuvõetult oleks need põhimõtted punase autori arvates järgmised:

1) SSSR olevat Soome ainsam võimalik vaenlane, kellega kokkupõrge kord möödapääsenatu; 2) Soome saab sõdima N-Vene vastu mitte üksi, vaid koos mõne suurriigiga; 3) mõned kuud, välisabi kohale jõudmiseni, sõdib Soome üksi; 4) tegevuse iseloom — aktiivne kaitse; 5) tegevusviis — tegevus sisemistel operatsiooniliinidel, inseneritehnika ja partisaansõja toetusel.

K. Petrovitsh: „Poola sõjaautoriteetide arvamisi tulevases sõjast SSSR'iga“.

Autor tahab väljavõtete abil mitmesugustest Poola sõjandust käsitatavatest teostest ja artiklitest näidata, et Poola on SSSR'i suhtes agressiivne. Poola tahtvat laiendada piire itta Dnepry'ni või Bug'ini.

V. Triandafillov: „Materjalne sõjamaanguks staapides, staabiteenistuse alal“ Artiklis on toodud kokkuvõtte tegelikust mängust Punaväe (RRRA) staabis 18. okt. 1927 ja teoreetilisi märkmeid.

M. Bontsh-Brujevitsh: „Aluseid operatiivseks juhtimiseks nüüdisaja sõjas“

Möödunud sõdades tehtud vigade uurimine selleks, et neid mitte korrata tulevikus olevat tähtis, kuid mitte küllaldane, et vältida tulevikus vigu ja leida õigeid aluseid operatiivjuhtimiseks. Tarvis olevat, ja osutavat kõige kasulikumaks, vaadata rohkem tulevikku, õppida rohkem tundma oma võimalikke vastaseid, s. o. uurida nende ettevalmistust ja tegevuse doktriine. Artiklis on antudki näpunäiteid mis õppida võimalik vastase juures juba rahu ajal.

Vakulitsh: „Artikli „Juhtitöö puhul“ Poleemiline artikkel juhi ja staabi suhete kohta.“

J. G.: „Teenistuse kestvusest“: Artikkel pakub ülevaate sellest, kuidas teenistusaeg alalisväärs ja reservis on viimastel sajanditel muutunud. Autor vaatleb selle põhusi ja tulemusi mitmes Euroopa riigis, peamiselt Venemaal. Artiklil on järg.

Hirshfeldt: „Nõukogude Liidu ettevalmistusest kaitseks ja selle ülesande uurimisest“.

A. Shippek: „Metalli küsimus Venes Ilmasõja ajal.“

Vinogradov ja Kondashov: „Suure tsentrumi kaitsest õhu-keemilise kallal-letungi vastu.“

M. A. Vladimirov: „Kuis anda ülesandeid lennuväele.“

J. N. Spielrein: „Moskva garnisoni punaväelase sõnastik“.

M. Korol: „Kasvatusest ja drillist.“ Punaväes olevat vool, mis eitab drilli tarvidust. Seltsimehed tahavad olla omis tegudes teadlikud („sõnatelnõje“), mitte automaadid. Artikli autor pooldab drilli mõneski väljaõppe osas.

Ostavnõi: „Filosoofilise kivi otsingul.“ Poleemiline artikkel teemil — kuivõrt mitmed autorid kasutavat marksistlik sõjateooriat valesti punaväe sõjaks ettevalmistuse puhul.

Välismaade sõjanduse ülevaade. Kriitika ja bibliograafia.

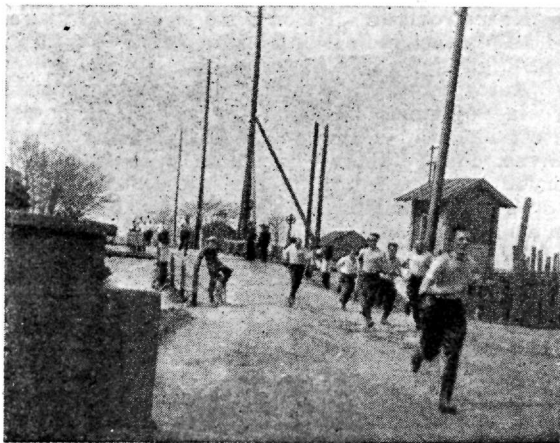
1927. a. „Voina i Revolutsia“ si-sustik. K.

Sport kaitseväes.

10. jalaväe rügemendi murdmaa-jooksu massi-võistlused.

Kaitseväes on tarvis arendada inimestes vastupidavust ning üldist kehalist kasvatust. Seda

Moment 10. jalaväe rüg. murdmaajooksust.
8. V. 1928.

eesmärki silmas pidades korraldati 8. mail s. a. 10. jalaväe rügemendis massi murdmaajooks 5

klm ulatuses, millest osa olid kohustatud võtma igast kompaniist ja komandost määratud arv mehi — kogusummas 228 meest.

Individaal-jooksu paremus oli arvestatud aaga, kuna üksuste jooksu paremus — punktidega, kusjuures punktide arvestamisel aluseks võeti arv 200, mille tagajärjel üksikute sportlaste paremad jooksu ajad massi üldaja peale väga vähe mõju avaldasid.

Finishi jõudjaid võttis vastu rügemendi ülem kol. Vende rügemendi orkestri helidel.

Auhinnad jagas välja rügemendi ülem, sealjuures allakriipsutatades murdmaa-jooksu tähtsust kaitsevälaste vastupidavuse arendamiseks.

Võistlustulemused kujunesid järgmiselt: üksustevahelisel võistlustel omas I koha 4. kompanii, saades auhinnaks rändauhinna — bronks võitja kuju, mida peab kaitsma 2 aastat järgimööda ehk 3 aastat vaheldamisi.

Individaal-võistlustel omasid kohti:

1. noor Estam, Arnold	15:34,7 sek.
2. v.a.o. Sipp, Johannes	16:10,5 „
3. r.-m. Lobjakas, Jaan	16:13,2 „
4. noor Baumann, Gustav	16:17 „
5. r.-m. Kõrtsini, Johannes	16:19,4 „
6. r.-m. Hanson, Aleksander	16:36 „
7. r.-m. Akk, Nikolai	—
8. n.a.o. Püü, Rudolf	—
9. noor Baumann, Voldemar	—

J. A.

Teadaanne.

Pensionääridele.

Hiljuti asutatud üleriikline pensionääride ühing on omale Harju maavalitsuse lahkkel vastutulekul tähendatud valitsuse ruumides, S. Roosikrantsi tn. 12 (hoovi-pealses kahekordses hoones, alumisel korral) juba kodugi leidnud, kus igal teisipäeval kella 5—7 p. l. on juhatusse kantselei tunnid, liigete sooviavaldus ja liikmemaksu vastu võetakse, ühingu jooksu-vaid asju aetakse ning pensioni küsimustes seletusi antakse.

Selle vastutulekuga on Harju maavalitsus pensionääride südamlikku tänu ära teeninud: oleks ju muidu ühingule korteri küsimus tema üllipiiratud ainelise seisukorra tõttu võinud kujuneda valusaks küsimuseks.

Ühingu sekretär hra N. Laas võtab liikmemaksu vastu ka oma kodus, Nõmmel, Kase tn. Nr. 43.

SISUSTIK: N. Reek. Sõjalise õppuse puhul kesk- ja kutsekoolides. — Juhendid sõjalise õppuse korraldamiseks kesk- ja kutsekoolides õpilastele 1928. a. suvel. — Koolimeeste arvamisi sõjalise õppusest koolides. — J. Tõrvand. Meie noorpõlv tunneb vajadust end ettevalmistada oma vaba Jsamaa kaitseks. — J. Tõrvand. Uus kord meie kaitseväe ohvitseride ettevalmistamisel. — H. Salza. Vahejuhtumine „Royal Oak'il". — Kolonel leitn. G. Maser† — V. K. Mälestusi kol.-leitn. G. Maser'i viimastest elutundidest. — Referaadid sõjalise instruktorite nõupidamisel 11 apr. 1928 a. — Sõjaministri käsukiri kol.-leitn. G. Maser'i surma puhul. — A. T. Vabadusristi Vende Ühenduse erakorraline peakoosolek. — A. R. Kangelaste keskel. Jsamaa eest. — A. Kasekamp Sõjaline mängu korraldamine suvisel õppusel koolidega. — Juhendid sõjalise mängu korraldamiseks kooliõpilastele 9 juunil 1928 a. — Joh. Hinto. Päev kibedat tööd. — Vastused küsimustele. — Oppekava Sõjaliseks õppuseks kesk- ja kutsekoolides 1928 a. suvel. — Rühmatlemate (gruppjuhtide) töökavasid. — Kaitseväe elu. — D. Buxhoevden. — Mõtteid gaasikaitsest. — Sõjaväe Ühendatud õppeasutuste spordipidu. — Armas J. Pulla. Bootsmann Juhka ja Vanapiiga. — Sõjakirjandust. — Sport kaitseväes. — Teadaanne. — Õiendus. — Kuulutusi

Vastutav toimetaja A. TRAKSMANN.

Toimetus ja talitus Uus tän. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu" trükk, Tallinn, Pikk t. 42.

Õiendus.

„Sõdur“ lhk. 643-644 avaldatud „Juhendid sõjalise õppuse korraldamiseks kesk- ja kutsekoolidele“ võtta sisse järgmised parandused:

§ 1. lõppu juure võtta „välja arvatud klassid, kus vastavate seaduste põhjal on ette nähtud suvised praktilised tööd.“

§ 2. alata järgmiselt: „Suvisest sõjalisest õppusest on kohustatud osa võtma kõik § 1. tähendatud“ . . . jne., (nagu trükitud.)

§ 6, 8. ja 10. ettenähtud „abiinstruktorid“ nimetuse asemele võtta „abijõud.“

§ 9. lõpus, sõnade asemel „. . . mis kinnitab Kindralstaabi ülem“ tarvitada „mis kinnitab sõjaminister kokkuleppel Haridusministriga.“

KINNITUS AKTSIA SELTS

EESTI LLOID

PRAEGUNE SEIS ELUKINNITUSE ALAL:

Kinnituste summa ulatab üle 450.000.000. s.

Kahjusid väljamakstud „ 5.000.000. s.

SUURIM ELUKINNITUSE SELTS EESTIS!

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

OSAKONNAD: { Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas, Jõhvis,
Narvas, Nõmmel, Tartus, Türil, Viljandis ja Võrus.

AKTIVA.

Ariseis 30. aprillil 1928. a.

PASSIVA.

Kassa ja arved teistes pankades	Kr.	394.624.01
Väärtpaberid	„	44.155.49
Välisraha ja vekslid välis- valuutas	„	91.849.34
Laenud	„	13.741.779.18
Korrespondendid:		
„Loro“	Kr.	203.668.95
„Nostro“	„	480.926.66
Osakonnad	„	892.331.11
Garantiid ja akkreditiivid	„	3.687.018.36
Liikumata varandus:	„	1.833.758.52
Makstud %/0 ja komisjon	„	135.528.76
Kulud	„	125.330.10
Muud aktivad	„	658.577.94

Kr. 22.289.548.42

Aktiakapital	Kr.	1.290.000.—
Tagavarakapitalid	„	300.000.—
Amortisatsioonkapital	„	267.000.—
Ametnikkude abiandmise kapit.	„	34 263.80
Holusummad	„	9.370.299.10
Korrespondendid:		
„Loro“	Kr.	1.153.558.04
„Nostro“	„	871.932.33
Osakonnad	„	948.511.27
Aval-kreditorid	„	3.687.018.36
Rediskont ja laenud teistes pankades	„	3.262.619.—
Saadud %/0 ja komisjon	„	596.064.57
Puhaskasu 1927 a. eest	„	222.246.15
Muud passivad	„	286.035.80

Kr. 22.289.548.42

Kreenholmi
Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osühisus. Asutatud
 1847 a.

Ketrusvärtnaid 500.000.
Kangrutelgi 4.000.

Valmistatakse:

puuvillariief igat seltsi pleekimata,
 pleegitud ja värvitud; lõnga, sukalõnga ja vatti.

VABRIK: Kreenholm, Narva kaudu.
VALITSUS JA LADU: Tallinnas, Pikk t. 68, telef. 7-31 ja 32-95.

AKTSIA-SELTS

LIGNUMI TEHASED

Tallinnas, Telliskivi 61.

—:—

Kõnetr. 19-57 ja 12-89.

Jahutööstus

kõige moodsamate ning uuemate Shveitsi
 masinatega.

Alati ladus saadaval:

Nisupüülid (pehme ja sõre) ja manna. Rukki-
 jahu, rukkipüül, tangud ja kruubid.

Metsatööstuses

saetud materjalide müük ning võõraste
 metsamaterjalide ümbertöötamine.

Sõjaväelaste kõige soodsam sisseostukoht

Müüme võistlusvõimeliste hindadega head ja alati värsket:

Kolonialkaupe: suhkurt, jahu, riisi, manna, konserveid, kompotid, kompvekid jne.

Pudukaupe: kindad, sokid, saapad, kalossid, kaelasidemed, triiksärgid ja muud- pudu ja kosmeetika kaubad.

Veini- ja tubakakaupe: kodumaa veinid, liköörid, napsid, riigiviin, piiritus, denaturaat, õlu, tubakas, paberossid, kestad, tuletikud jne.

Sõjaväe Majandusühisus,

Tallinn, Vene tän. 5, telefon 9-42.

Tartu, Rüütli tän. 6 telefon 11-16.

Eesti Piimatööstuste Ühing

„EPTÜ“

Tallinn, Lai t. 41 (ETK m.) tel. 20-91 ja 26-07.

Ühistegelise piimasaaduste väljaveo keskkorraldus.

Eksporteerib

võid ja muid piimasaadusi, makstes kõrgemaid päevahindasid.

Varustab

piimatalitusi paremate piimatalitus masinate ja igasuguste meierei tarbetega, mõdukate hindade ja soodsate maksutingimistega. Soovitab ka karjapidajatele paremaid piimaveo kannusid, kurnasid j. n. e.

Annab

piimatalitustele oma eriteadlaste läbi nõu ja toetab neid laenudega

Eptü

paneab suurt rõhku või kvaliteedi tõstmisele ja tema teenistuses seisavad paremad piimaasjanduse instruktorid.

Eptü

töötab täiesti ühistegelisel alusel ja seisab igapidi piimaühisuste huvide teenistuses, sellepärast saadavad piimaühisused oma või Eptüle ja astuvad ka tema liikmeks.

EESTI KINNITUS-AKTSIA SELTS

„POLARIS“

TOIMETAB KINNITUSI
TULE, MURDVARGUSTE, MAA- JA MERE-
VEO, RAHA-, VÄÄRTPABERITE-,
VÄÄRTSAADETUSTE-,
KLAASI-, KASKO-

ÕNNETUSTE VASTU.

AGENDID IGAS LINNAS

!!-!!

AGENDID IGAS LINNAS

JUHATUS ASUB TALLINNAS.
VANA VIRU 12. TELEF. 14-41 JA 7-38.

OSAKOND ASUB TARTUS.
LIHATURG 7. -- TELEF. 6-75.

TELEGRAMMIDE AADRESS: „POLARIS.“

Telef. 16-02.

O-Ü. „EMLO“

Telef. 16-02.

BÖRSEKELDER
TALLINN, PIKK TÄNAV 17.

Cognac, liköörid ja napsid.

En-detail. En-gros.

Asut.
1849.

C. PETENBERG

Asut.
1849.

VEINIKAUPLUS.

BÖRSEKELDER, PIKK TÄNAV 17. Tel. 16-02.

Kodumaa ja väljamaa veinid
Chamagner, Cognac, Whisky, Akvavit,
Arrak, Rum etc. kõrges headuses.

Saku õlletehas A/s.

ÕLU

ja

MÕDU

Pealadu:

Tallinn, S. Kloostri 10-12 Kõnetr. 17-48.

Telef. 1-44 **K-m. AUGUST EBBER.** Telef. 1-44

Võrus, vastu turgu, (Äri asut. 1903 a.)

Kõige suurem ja täielikum

koloniaal-, tubaka-, raua-, põllurammu-, ja
põllutöomasinate kauplus **VÕRUMAAAL**

G. Heinmann

Kondiitriäri ja kohvik, S. Karja t. 4.

Kõnetr. 20-47.

Alati saadaval: Tordid, koogid, küpsised,
Viini-, kollane- ja mandli sai ning
kõiksugu kondiitri saadused.

Omas tööstuses valmistatud shokolaad
tahvlites, shokol. kompekid liht-
ja ilukarpides.

Hinnad mõõdukad!

Kõik kaubad saavad valmistatud värsketest I-järgu tooresainetest.

Sarim, soliidseim ja moodsaim

jalanõu

kannab

kaitsemärki

Estoking
Tallinn

Kellad

Zenith,

S. Buhre,

S. Moser,

Eterna,

Junghans,

Cyma,

Tavanes Watch

ja teistest firmadest.

Sõjaväelastele hinnaalandus!

H. Markovitsch

Viru t. 15. Tallinn, Viru t. 15.

EESTIMAA PÕLLUSAADUSTE ÜMBERTÖÖTAMISE

Osühisus

„VIRU”

TALLINN,

Suur Kloostri tän. 22/18

Telegr. aadress: „VIRUOSA“.

Kõnetraat 8-13.

Vabrikud : RAKVERES ja KADRINAS.

Valmistavad :

kõrgeväertuslist kartulitärklist, kartulihelbeid, kartulisiirupit, glukoset.

Peaesitaja :

A.-S. Rumberg, Tuberg & Ko., Tallinnas.

Ainult hea ja loomutruu raadiomuusika kuulmine pakub lõbu*

Ameerika parem valjuhääldaja

„Bi-Cone“ ja „Standard Electric“

vastuvõtjad võimaldavad Teile kodus seda naudingut!

Suur ladu igasugu raadioaparaatide tarbeasju ja materjale isehitajatele

Valjasaatmine provintsi postiga 24 tunni jooksul

Möödukad hinnad. Eeskujulik teenimine. Täielik vastutus headuse eest

TEHN. BÜROO

„Standard Electric“,

Ins. A. E. REINEKE

Tallinn, Vene 11-a, kõnetr. 27-90

Telegr. „Microphone“, TALLINN

Kullasepa- ja kellaäri

Th. Grün & K-o

Harju tän. 28, Tallinn.

Kõnetraat 17-05.

Alaline suur väljavalik

kalliskividest,
kuld-, hõbe-, emaille
ja kristallasjadest,

niisama ka kõige kuulsamate vabrikute kelladest, nagu:

„OMEGA“, „LONGINES“,
„BOREL FILS ET CIE“ jne.

Kõik alasse puutuvad tööd, parandused ja teelised täidetakse paremate meistrite poolt kõige kiiremas korras.

Eesti-Poola Petrooleumi Ühisus
S. Przemyski & Ko.

„Eestipolmin“

Poola Riigi Naftasaaduste vabrikute peaesitus Eestis.

SOOVITAB

esimesest allikast õige odavate hindadega
 kõiksugu naftasaadusi sisternites ja vaati-
 des, nagu: Mootori-naftat, bensiini, masina-,
 mootori-, auto-, silindri-õlisid ja teisi nafta-
 saadusi.

*

Firmal on oma oskonnad: Tartus, Pärnus,
 Viljandis, Kuresaares, Narvas ja Rakveres.

Tallinn, Lai t. 1. Kõn. 14-95 ja 15-64.

Oskar Kilgas'e

trikoo- pitsi- ja sukavabrik

Tallinn, Prii_tän. 3

Telefon 2-23.

Valmistab:

Siidisukke

Floorsukke

Villaseid sukke

Laste sukke

Meester. sokke

Trikoopesu

Siidi pesu

Laste ülikondi

Supelülikondi

Spordiülikondi

P e s u p i t s e: (Klõppel) Vene, broderii ja gipüür. Ainukene
 sellelaadiline suurtööstus EESTIS. - Kaubad vabriku märgiga
 varustatult saadaval igal pool üle maa.

Nõudke aiuult meie kaupu.

ARSENAL

TALLINNAS,

Suur Karjamaa tänav nr. 1 * Telefonid Arsenali keskjaama kaudu

Võtab vastu peale Sõjaministeeriumi tellimiste ka tellimisi teistelt riigiasutustelt, eraisikutelt ja ettevõtetelt peaaesjalikult autode, mootorite ja muude masinate osade, koonus-, tigu ja igasuguste teiste hammasrataste, tigufreeside, kuivade, märgade ja poolmärgade elementide, hobuseraudade, vankrite, plekksepa peenlukksepa tööde-lekaatide ja shabloonide valmistamise peale; igasuguste laskeriistade, sihtimise ja optiliste abinõude parandamise ja kordaseadmise alal. Toimetab autokummide pealepressimist, rataste valmistamist ja rautamist (vitsa pealetõmmamist) külmal, pressi abil, millede vitsa paksus on kuni $\frac{3}{4}$ ja laius kuni 6 tolli ratta läbimõõdu juures kuni 170 cm ehk 67 tolli; vase valu kuni 100 kg. iga üksik tükk ja teeb stantsimise, nikeldamise, mustamise, elektrotehnilisi ja muid töid. Hinnad ajakohased.

Shokoladi, biskviidi ja kompveki vabrik
Ginovker & Ko. A/s.

Soovitab:

Biskviiti, Kompvekke, Shokolaadi,
 Halvaad, Semitaki.

PAUL EBBER

Võrus, Jüri t. 16-a.

Telefon 1-06.

Koloniaalkaubad
 Toiduained

Maiustused
 Veinid

Liköörid
 Napsid
 Õlu
 Tubak ja
 tubakasaadused.

Müük suurel ja väikesel arvul.

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

OSAKONNAD: { Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas, Jõhvis,
Narvas, Nõmmel, Tartus, Türil, Viijandis ja Võrus.

AKTIVA.

Ariseis 31. märtsil 1928. a.

PASSIVA.

Kassa ja arved teistes pankades	Kr.	493.775.67	Aktiakapital	Kr.	1.290.000.—
Väärtpaberid	"	44.515.83	Tagavarakapitalid	"	300.000.—
Välismaa raha ja vekslid välis- valuutas	"	74.142.53	Amortisatsioonkapital	"	267.000.—
Laenuid	"	13.066.702.69	Ametnikkude abiandmise kapit.	"	33 164.62
Korrespondendid:			Hoiusummad	"	9.093.012.62
„Loro“	Kr.	161.064.22	Korrespondendid:		
„Nostro“	"	222.267.06	„Loro“	Kr.	1.176.460.29
			„Nostro“	"	883.318.29
Osakonnad	"	926.805.80	Osakonnad	"	983.549.14
Garantiid ja akkrediitivid	"	3.381.210.66	Aval-kreditorid	"	3.381.210 66
Kinnisvara	"	1.833.758.52	Rediskont ja laenuid teistes pankades	"	2.709.217.34
Makstud %/ ja komisjon	"	67.289.68	Saadud %/ ja komisjon	"	347.145.11
Kulud	"	97.824.40	Pubaskasu 1927 a. eest	"	222.246.15
Muud aktivad	"	620.021.26	Muud passivad	"	363.054.10
		Kr. 20.989.378.32			Kr. 20.989.378.32

JUHATUS.

Telefon 72

K-m. Jaan Ebber.

Telefon 72

Võrus, Tartu tän. 15. Telefon 72.

**Kõige suurem ja täielikum
põllurammu, põllutööriistade, koloniaal kaupade
ja tubakasaaduste
ladu VÕRUS**

Müük en gros

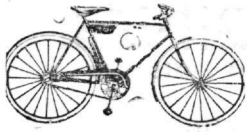
En detail

E. LUKK.

Võrus, Tartu tän. 9a., vastu turgu.

Soovitan ladust:

värsket **põllurammu** ja **heeringaid** tervetes ja pooltunnides.
Soovikorral ka laenuks kuni käesoleva aasta lõpuni
ilma protsendita.

Suur valik

jalgrattaid, õmblusmasinaid, gramofoone, platesid, kelli, prille, kuld- ja hõbeasju jne. jne.

AUGUST TAAL'i äris

VÖRUS, Tartu tän. 19, telef. 1-72.

Võru linna rohukauplus

Võrus, Vabaduse t. 11, telef. 96.
(Linnaaptegi kõrval.)

Pakub võistlemata hindadega:

Auto bensiini, värnitsat, kuive värve ja värvimulda, kriiti, õli- ja piirituselakke.

Lõhnaõlisid, lõhnaseepe ja Kölni vett.

Väävel- ja soolahapet, vaseliinõlisid, koorelahutaja õli, värtna ja mootori õli, hülge rasva (traani) jne. jne.

Võru Nahatööstus

M. GOLDBERG

VÖRUS, Jüri tänav nr. 2.

Pargib nahka

juhiks, pastlaks, tallaks, sermetiks, sevetiks ja voodriks. Lambanahku villaga kasukateks.

Täidab tellimisi

masinarihmade ja muude nahasaaduste peale. Naha headuse peale pannakse kõige suuremat rõhku.

Müüb valmisnahku

kõigis sortides. Ostab tooresnahku, paju- ja kuusekooori.

* * Võru tööstuskool * *

Karja tänav 22. —:— Kõnetraat 16.

Valmistab kõiksugu mööbleid, magasiini sisseseadeid, ehituste tarvis uksi ja aknaid kõige uuemate mustrite järele. Koolil on kõige uuema aja sisseseade ja puutööstuse masinad. Spetsiaal materjali-kuivatis. Vilunud meistrid suurematest tööstustest, mis võimaldab tellimisi kiirelt, korralikult ja võistlemata odavate hindadega täita.

Õpilasi võetakse vastu ka kevadel 1. klassi.

Ostab turuhindadega tamme-, saare-, lepa-, kase-, männi- ja kuuselaudu ning -planke igal ajal. Sama kooli juures on ka avatud tollasepa-tööde osakond. Ladus Soome teljed (kangapuud).

Austusega H. HENDRIKSON, Võru tööstuskooli juhataja.

K-m. J. TIBBING.

Võru, Jüri t. 16. — Osakond Petseris

Mootorrattad, 16 vabriku jalgrattad ja nende osad. Ömblusmasinad, gramofonid, raadio aparaadid ja osad. Elektri ja spordi tarbed. Prillid. Kuld-, hõbe- ja kristall asjad. Sein-, laua- ja tasku kellad. Laske-riistad. Kella- ja kullasepa töökojad.

Hinnad väljaspool võistlust.

Kõige vanem
riidevärvimise tööstus Võrus

KARL REIKTER.

Asut. 1894 a.

Võrus, Kasarmu tän. 1, omas
majas. (Vene kiriku kõrval).

Võtab vastu:

riiet vanutamiseks, värvimiseks,
pügamiseks, pressimiseks ja
dekadeerimiseks.

Koloniaal ja tubaka

kaupsid ostate kõige odava-
malt väiksel ja suurel hulgal

Kaubamaja

R. KAVER'ilt

Võrus, Tartu t. 2, telef. 1-19

Kõige täielikum, valikurikkam ja odavam ostukoht
igasugu riide- ja pudukauba alal on ainult

S. JUDEIKIN'i kaupluses

Võrus, Jüri ja Tartu tän nurgal.

Pärale jõudnud hooaja uudistest:

Palitu-
ülilkonna-
kleidi-
pesu-
jne. } riiet

Päevasärke,
sokke, (siid, floor)
nahk kindaid,
kraesid
jne.

Kaelasidemeid,
manshette,
trikoo pesu,
vihmavarjusid
jne.

Kaitsevaelastele hinnaalandus.

VÕRU ÜHISPANK

endine

EESTI LAENUHOIU-ÜHISUS VÕRUS
Jüri tänav 22, teisel korral.

Võfab raha hoiule, makstes
kõrgemat ajakohast protsenti.

TOIMETAB KÕIKI PANGA OPERATSIOONE.

Eesti Omavalitsuste Kinnituse seltsi „Oma“ agentuur.

K-m. Joh. Mõttus

Võrus, Tartu tänav 11, telefon 1-01.

Põllutööriistad,
põllurammu,
ehitusmaterjal,
raud ja teras

sepasöed,
sool,
petroleum ning
määrdeõlid

ladus alati saadaval.

TALLINNA KREDIIT PANK

—:— asutatud 1907 a. —:—

TALLINNAS, S. Karja tän. 23, omas majas.

OSAKONNAD: Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas,
Narvas, Tartus, Türil, Viljandis ja Võrus.

== Võru osakond ==

VÕRUS, Jüri tän. nr. 16-a, kõnetraat 71.

Võtab raha hoiule ja maksab ajakohast protsenti.

Annab laenusid vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste
väärtuste kindlustusel. Müüb ja ostab välisraha ning tshekke

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja väljamaal

== Antsla osakond ==

ANTSLAS, kõnetraat 39.

TARTU PANK

Asutatud 1868. a.

Tartu — Tallinn — Pärnu — Põltsamaa
Rakvere — Viljandi — Võru

Agentuurid: Narvas ja Vändras.

Võru jaoskond

Jüri tänav 18.

—:—

Kõnetraat 113.

Võtab raha hoiule. Annab laenusid.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja väljamaal.